

UGOR FÜZETEK.

ADALÉKOK AZ UGOR NYELVEK ISMERETÉHEZ ÉS ÖSSZEHASONLÍTÁSÁHOZ.

2. SZÁM.

ZÜRJÉN NYELVMUTATVÁNYOK

KÖZLIK

BUDENZ JÓZSEF ÉS HALÁSZ IGNÁCZ.

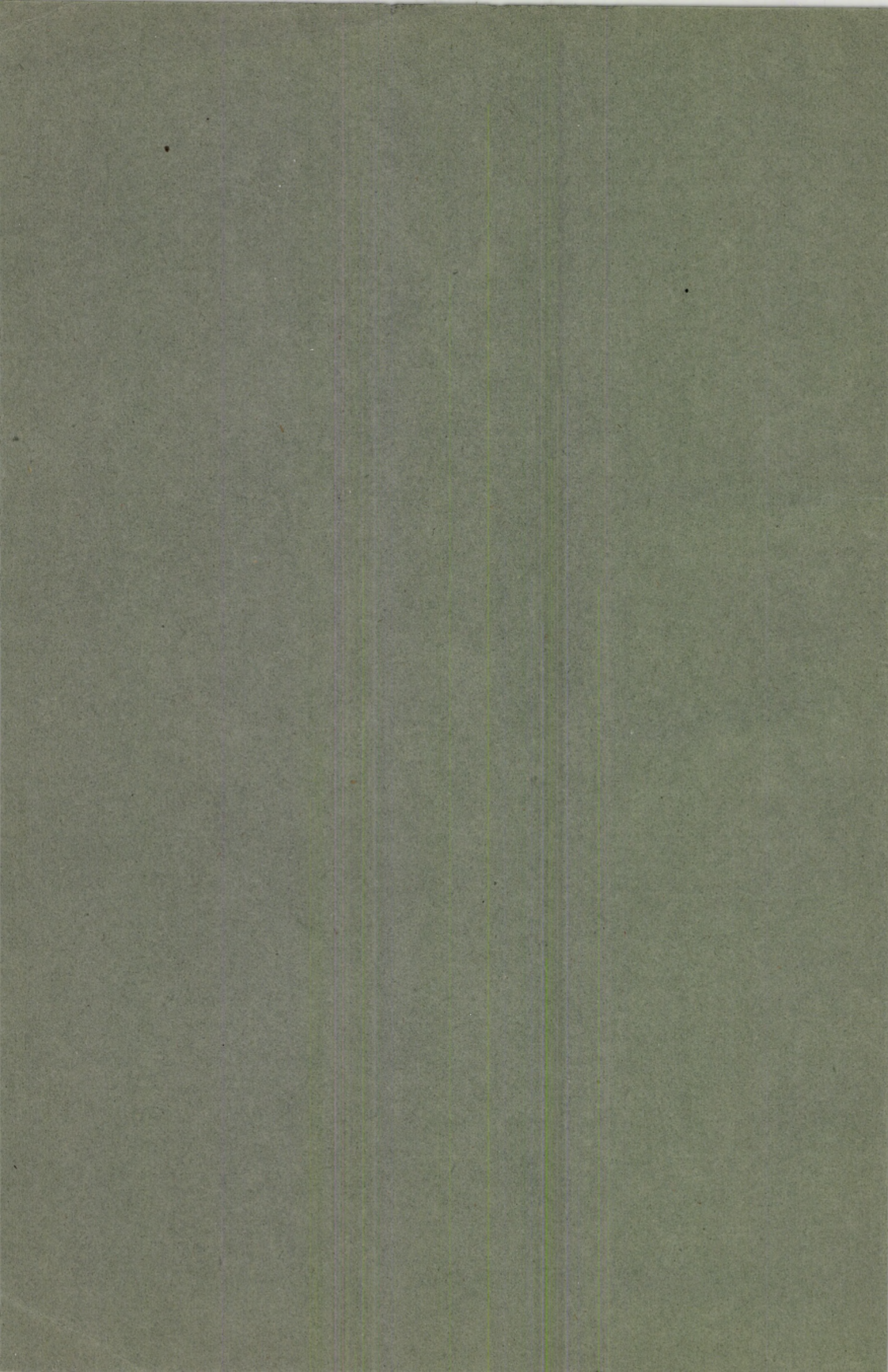
KÜLÖNNYOMAT A NYELVTUDOMÁNYI KÖZLEMÉNYEK XV. ÉS XVII. KÖTETEIBŐL.

BUDAPEST, 1883.

A MAGYAR TUDOM. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

(AZ AKADÉMIA ÉPÜLETÉBEN.)





UGOR FÜZETEK.

ADALÉKOK AZ UGOR NYELVEK ISMERETÉHEZ ÉS ÖSSZEHASONLÍTÁSÁHOZ.

2. SZÁM.

ZÜRJÉN NYELVMUTATVÁNYOK

KÖZLIK

BUDENZ JÓZSEF ÉS HALÁSZ IGNÁCZ.

KÜLÖNNYOMAT A NYELVTUDOMÁNYI KÖZLEMÉNYEK XV. ÉS XVII. KÖTETEIBŐL.

BUDAPEST, 1883.

A MAGYAR TUDOM. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

(AZ AKADÉMIA ÉPÜLETÉBEN.)

ZÜRJÉN NYELVMUTATVÁNYOK.

I.

Popov András: „Keresztyén jámborság példái.”

Röviden így nevezünk meg egy zürjén könyvecskét, mely 1861-ben Vologdában jelent meg: *Избранныя мѣста изъ книги Училище благочестія. На русскомъ и зырянскомъ языкахъ. Съ назидательными правоученіями, приспособленными къ понятіямъ зырянъ. Переведены учителемъ Андреемъ Поповымъ* — vagyis: «Válogatott helyek a *Jámborság iskolája* című könyvből. Orosz és zürjén nyelven. A zürjének értelméhez alkalmazott épületes erkölcs-tanításokkal. Fordította Popov András, tanító.» — E könyvecskének zürjén textusa fordítás ugyan, de nagyjából oly szabadon bánik el a mellékelt orosz eredetivel, hogy csaknem eredeti nyelvmutatványnak tekinthető; hiszen a fordító született zürjén vagy legalább a zürjének közt nevelkedett s köztük működő ember volt. Tökéletes nyelvbírása egyébiránt egyes sajátos kifejezéseken is látszik meg; ilyen pl. a birtokosragok használata: «melyikünk . . azunknak a hite (*kodnim . . sinimlën vera*)» vagy «melyiktöket czáfoljátok», azaz: «melyiktök czáfolja meg a másikat» (*kodnitë venannid*).

Nyelve a *vičegdai* zürjén dialektus, a mely a szövegén és consonans előtt a *sisolai* dialectusnak eredetibb *l*-jét *v*-vel váltja föl (pl. *lov, niv, vevt* = *sis. lol, nil, velt*). Wiedemann F. J. pétervári akadémikus, (kinek szivességének Popov könyvecskéjét is köszönöm), meg is jegyzi imént megjelent zürjén szótára előszavában, hogy «das wenige, was in syrjänischer sprache gedruckt ist, ist im vyčegdischen dialect verfasst.» Mind a mellett a Popov használta zürjén nyelv némely oly hangalaki sajátosságokat is tüntet föl, melyekben specialis táj-szinezetet kell látnunk, s melyeket

ezért átirásomban sem akartam elenyészteni. A sísolai és víceg dai zürjén nyelvben szél tiben uralkodó ö hangot, melynek az izmai ä felel meg, Popov rendszeren (az első szótagon túl) e vagyis orosz ə-vel írja, pedig másutt csakugyan ö betűvel is él. Nem hiszem, hogy az csak helyesírási sajátság, vagyis hogy mégis csak ö-t jelent az ő ə-je; inkább az ä (magy. e) felé közeledő hangot, azaz é-t ismerek föl benne, s azért átirásomban helyette az ë betűt vettem föl, mely kettős pontjával még a közönséges használatú ö-re emlékeztet. Más ilyen sajátság az i, mely bizonyos szókban és alakokban i helyett áll (pl. börin, sömin). Csak helyesírási sajátság nála, hogy az i-t az első szótagon túl rendszeren i-vel (nem m-vel) adja. — Ezzel kapcsolatban megjegyzem, hogy a dč, tč-féle írást, mely čč-féle hangot fejez ki, átirásomban megtartottam, a hol az egyszersmind a szóalak keletkezését tünteti föl (pl. reflexiv ige tőkben: velėdči- e h. velėd-ši-, velėd-si-; setči- = set-ši-, set-si-). — Itt-ott sajtóhibát is kellett javítanom, mely részint a kívánt értelem ből, részint az orosz író- és nyomtató- bet t k alakjából biztosan föl ismerhető volt.

Magyar fordításom lehetőleg szorosan a zürjén textust követi, többnyire még a szórendre nézve is, s úgy vélem, hogy e hűsége mellett sem vált valami nagyon nehézkes sé.

1.

Velikoperszkij Stefan mijanės komi jozės pernaalıs.

Svjatěj Stefan rödinanas völi ročıs Ustjug karıs. bafıs silėn völi Semen nima, silıs soborněj vičkoin, a mam Maria nima. icetisań setisni sijos velėdčini, i zev šańa velalıs, mįj-ponda regid i čoktisni silė liddišni soborněj vičkoin. seni oligėn bidsėnės as-čöčjajassė janėdıs bur olėmnas i nedirmışt muni Rostov karė i puksis monakė. kor bur-ovmės kuza puktisni sijos popė, seki zev okota loi silė komi jozės pernaavni. azis ved sija, mįj naja jurbitėni idöljasli, i zev čikėdčeni davelsa vinėn i tunjaseni, a ninėm-tor oz tödni praměj jen jilıs. simogıs velėdčis sija vojđor komi kilė, a sessa gižis kimin-kė vičkkniga komičn; med-börin koris bursijem Möskucasa mitropolısań libė pernaavni komi jözės libė kuvni naja ki-pomıs mučitėmön; ašsė-žo vizem mogıs sija Möskuvaıs boštıs gižod gosudaršań. sessa boštmiş svjatěj mošči torjas, antiminsjas i vežedėm mirö, mödėdčis komi jozės velėdni i vojpėdni.

Nagypermi István, a ki minket, zürjén népet, megkeresztelt.

Szent István születő helyére nézve az orosz Ustjug városból való volt. Atyja neki Simon nevű volt, énekes az (ottani) székesegyházban, az anyja pedig Mária nevű (volt). Kiskorától fogva adták őt tanulni, s igen jól tanult, a miért is csakhamar megengedték neki, hogy a székesegyházban olvasson. Ott lakván (élvén) a vele egykoruakat fölülmulta (tkp. megszegyenítette) jó élete által s nemsokára elment ő Rosztovba s beszegődött szerzetesnek. Mikor erényessége (jó-élete) miatt őt pappá avatták (tkp. tették, helyezték) volt, akkor neki nagy kedve lett, a zürjén népet megkeresztelni. Mert ő látta, hogy ezek [a zürjének] bálványokat imádnak (bálványoknak fejet-hajtanak) s nagyon boszorkánykodnak ördögi erővel és búbjósságot űznek, de semmit sem tudnak az igaz istenről. Azért megtanulta előbb a zürjén nyelvet, meg aztán írt néhány egyházi könyvet zürjénül (azaz: fordított zürjénre), végre áldást kért a moszkvai metropolitától, hogy vagy megkeresztelje a zürjén népet vagy az ő kezük által kínozva meghaljon; maga oltalmazása végett pedig vett ő Moszkvából egy írást a fejedelemtől. Azután magához [vevén] szent ereklyéket, *antimins*-eket (ereklyetartó oltárkendőket) és szentelt korosmát (krizmát), elindult a zürjén népet tanítani és oktatni (adhortálni).

romišt na dině, med vojďor jona kevmis jenli, med otsalas sija i žid milěštnas pernaavni komi jozēs. sešša pondiš vōjpědavni jōzēs i vištavlīni, mīj naja ilalēmaēs, i koris vežnī nalīš pež verasē jen vera vilē. medvozin komi jōz zev divujtēs taja velēdēm vilin, no bōrti buržikjasis gōgōr-voisnī, mīj dert-pē verais Stefanlěn jensān i pernasīsni. seki verujtīsjasislī puktīs i vežedīs vičko Jemva vom dorē, Jemdinē, Blagoveščenne presvjatěj Bogorodicalī, i seki pondiš voj i lun bōrdēmēn kevmīnī Stefan, med otsalas silā jen velēdnī bidsēnēs rošem jōzēs (ötikēj).

Hozzájuk érkezvén, először buzgón (erősen) imádkozott istenhez, hogy nagy kegyelménél fogva segítse őt, a zürjén népet megkeresztelni. Azután kezdte a népet oktatni és bizonyítani, hogy ők eltévedt emberek, s igyekezett az ő utálatos hitüket isteni hitre változtatni. Legelőször is a zürjén nép nagyon csudálkozott ez új tanításon, de azután a jobbak belátták, hogy az István hite valóban istentől való, s megkeresztelkedtek. Akkor a hívőknek épített

és beszentelt egy templomot a Vim (*Jemva*) folyó torkolatánál, Usztvimban (*Jemdin*), «Boldogasszony üdvözetére» [nevével], s akkor kezdett István éjjel nappal sírva imádkozni, hogy neki isten segítsen az egész elveszett népet tanítani (egyig).

Ötöd sávsemmišt Stefan mödödčis sotni nališ jensë (kiž-pu); naja ved silì jurbitlisni i vajlisni kozinjas, bidsama-tor, kod mij vermis. Stefan öztis sije pusë nališ i puksis dīnas vizedni: mij pondas kerni jöz, kor ažas sotčem. kažavmišt-že naja uskëdčisni stavnis čerjasën i zorjasën i vajasën kusëdni, no ezi nin suni, puis ved pörema nin völi. seki azisni sujatěj Stefanës, a sija-že dukë kösjisni sijas vini, no sija ötik kiv nali vočča ez šu, a kermis sömin jenli bördëmën, med jen vižas kiž-ke taja dukë lok jözis; i drug si jurbitëm kuža jözlën dumnis vežsis, azisni ved naja, mij sija nali ötik kiv vesig oz šu; a si-ponda jandišni kutišni, a mödnogën bara i polišni vini Möskuasa mortës kurtëž i ješčë carskëj gramëtaën; a setče-že bara i jen vizis Stefanës. si börti dugdimišt Stefan jurbitaninsis, važis jöna pondis čukërtčem jözsë vöjpedni i velëdni bidsama nogën, mij jenjas nalën abu pramëžs i oz vermini ninëmiš najaës vizni; a med-börin šuis: so-pë i ašsë sotì i ez vermi acis mezdišni, a sotčis pomëž. sijejas kivmišt pörišjas i tomjas, götirajas i götirtëmjas bidsën šuisni: kilannüd-ë taja mortliš kivjassë, ažannüd-ë talis mīrsëmsë mijan ponda! ažannüd-ë, mij mi og kerë silì, bidsama nogën zeskedam, a sije mijanli ötik kiv vesig oz šu, a sömin velëde bura ovni; ez-ke veskidës mijanli vištav, mila veske si-dira ez dözmi! dert taja mort pramëj jenlën, kodì keris mu i va i bidsama-tor. šornitëm-mišt-že siji as kostanis bidsënën i čeladjasnanis i götirjasnanis voisni Stefan dinë i korisni, med najaës pramëja velëdas i pernaalas. Stefan bat moz uskëdčis nali panid i bördëmën blagodaritīs jemmës, mij sija esimda jözës ötpirjen mintis pomtëm mukaiš.

Egyszer éneklés (isteni tisztelet) után István elindult elégetni az ő istenüket (egy nyirfát); ők ugyanis azt imádták s szoktak neki ajándékokat vinni, mindent, ki mit bírt. István meggyújtotta azt a fájukat, s leült mellette nézni: mit fog a nép tenni, ha az égést látja. Mihelyt észrevették, ők mindnyájan oda rohantak fejszékkel, karókkal és vízzel oltani, de már nem érkeztek, mert a fa már ledőlt vala. Akkor meglátták sz. Istvánt s azonnal meg akarták ölni; de ő egy szót sem szólt ellenök, hanem csak imádkozott

buzgón (sírva) istenhez, hogy isten őt e pillanatban valahogy a gonosz néptől megóvja; s rögtön, az ő imádsága miatt, megváltozott a népnek a szándéka, mert látták, hogy ő nekik csak egy szót sem szól; azért pedig kezdék a dolgot restelleni (szégyenkezni), másképen (másrészt) megint féltek is megölni a moszkvai embert, a még czári levéllel [bírót]; de azután meg az isten is megóvta Istvánt. Azután István elállván imádkozásától, a réginél erősebben (e. mint előbb) kezdte az összegyűlt népet oktatni és tanítani mindenképen, hogy az ő isteneik nem igaziak s nem bírják őket semmitől sem megmenteni; de utoljára így szólt: íme elégettem őt magát s nem tudta magát megmenteni, hanem odaégett egészen (tkp. végig). Ezeket hallván, öregek és fiatalok, nők és nőtlenek, mind azt mondták: halljátok-e ez embernek szavait, látjátok-e az ő fáradozását (gondviselését) mi érettünk? látjátok-e, mit nem teszünk mi neki, minden módon szorongatjuk őt, de ő nekünk csak egy szót sem szól, hanem csak tanít jó életre (jól élni); ha nem mondana nekünk igazat, miért nem bosszankodott meg oly soká? Bizony ez ember az igaz isten embere, a ki teremtette a földet és vizet és mindent. Miután így beszéltek maguk közt, mindnyájan gyermekeikkel és feleségeikkel jöttek Istvánhoz s kérték, hogy őket igazán tanítsa és megkeresztelje. Akkor István, atyaként eléjükbe sietett s könnyezve adott hálát istennek, hogy annyi népet egszerre az örök (végtelen) kintől megmentett.

sešša viľ pirtëm jöz pondis žugëdllini i sotni assis važ idöljasnisë (jenjasnisë) bidlais; no med zev žugëdllis najašs sv. Stefan; sija čerën keravlis i sotis i idöljassë i vajazëm embursë nali. völi ved vera komi jözlën vajavni idöljasli: ur-kujas, šödbž-kujas, ruč-kujas, oš-kujas, i bidsama ku kučëmäs ašnis kiplisni vilisni, i sijejas öšlilisni na vilë, i dörajasën ješče vertilisni i čišjanjasën gartlilisni i bidsën sije novtlisni setče vek-kežlë. a kodi völi setiš listas bošni, sečemliš na dumën daveljas čukirtasni kisë i koksë i draglëjë voštasnü. no sv. Stefan ninëmis ez povzi i ninëm-tor setiš ez bošt ni aslis ni mukëdli ez cökti. a idöljas piddiis Stefan puktis nali ješčena lik vičko. tanogën i pondis pazenikën komi jöz pövsin paškavni Kristoslën verais. no drug, kis-ke vois med ižid tunnīs nalën i čikëdcisis, kodiš bidsën polisni i kodš kivzisni bates moz. sija pondis viľ pirtëm jözës ilëdlini bidsama nogën, bör vežni verasë, i siž kökëdis najašs.: „mila ti eskan-

nid jöz mortli, Möskuasalí? síja ved nekučem bur oz dumajt tjanli. a me tjan rödiš, tjan muš i tjan kilen šörnita, a sí-ponda i tjanli kolē menē kivzini pöris mortēs i bat piddi puktini; me ved tjanli bid bur dumajta.“ sečema ilēdlēmēn i kozinjasēn mukēdēs bara bergēdis važ (pež) veraas; a buržikjasis silē šuisni: „mun, venzi šaňa Stefan-kēd a ne mijan-kēd; a mi kutam kivzini tjanliš, kodnitē venannid.“ síja kivjas börin tun uskēdēs Stefan vilē i bidšama nogēn sí-kēd venzis, i stav daveljassē sí vilē koris, i počni kōsjis šörninas, no ninēm ez vermi pösöbitni, bid kiv vilē ved Stefan azis mij vočča šuni. med-börin tun šuis ižid gölöšēn: „vaj-žē kīknannim munam bi pīr i va pīr, i kodnim og sotče i vōje, sinimlēn i šaňžik vera, a síja veraēn i jözli ovni“. taja kivjas silēn komi jözli zev šölöm vilas vois i naja oškisni sečem šörni. a svjatēj Stefan šuis tunli: „te čöktan menē kerni sečem už, kodēs mortli úötčid oz poé kerni; no me puktīša jen vilē, síja ved bid-tor vermas kerni jözēs mezdēm ponda.“ i bergēdimišť jözlan šuis: „vaje tatče bi i öztē esije tirtēm kerkasē; me i tun kīknannim kutčisemēn pīram bije.“ regid vajisni bi i öztisni tirtēm kerka; seki prepodobnej Stefan bördēmēn pondis kevmiň jenli i šuis: „zev milēšta bašuškoěj, te bid-tor verman kerni; jözēs lubitēm kuša petkēdli assid vintē, med kutasni tödni, mij tenad veraid praměj.“ a jurbitēm böras gorēdis gögör sulalīšjasli: „šövet da lubov tjanli, vokjas i pijanjas, pröstitē i kevmē me vōsna; a me daš i kuvni svjatēj vera vōsna“. sešša bergēdis tunlan i šuis: „munam čöč kutčisemēn, kīzi acid kōsjisin.“ seki Stefan boštis síje pölaēdis i mirdēn pondis kīskini as-kēdis bije; no pörjasis tun povzis i pondis gōrzini lok goršen, i šuni: „mij me pē bijin sotča turin moz?“ a jöz lokiš pondis čöktini síje pīrni bije; acid pē ved sísi vilē pīrin. síž-žē pörjasis tun i vā dorin povzis i janēdis jursē assis setēn pomēn, a sen völi šuema öti jukmesē nalī pīrni, a mödēd petni.

Azután az újonnan megkeresztelt nép kezdte összetörni és elégetni a maga régi bálványait (isteneit) mindenütt; de legbuzgóbban rombolta azokat sz. István; ő összevagdalta fejszével s elégette mind a bálványokat, mind a nekik vitt jószágot (áldozatot). Mert a zürjén népnek úgy tartotta vallásbeli szokása, hogy áldozzanak (vigyenek) a bálványoknak: evet-bőröket, hölgybőröket, róka-bőröket, medvebőröket, s mindenféle bőrt (minden vadnak bőrét), a milyet maguk szoktak elejteni, s azokat ráaggatták ő reájuk, s még vásznakkal is takarták őket meg kendőkkel göngyölték be, s mindazt ott hagy-

ták örökre. De a ki onnan mer vala elvenni [valamit], az olyannak, az ő véleményük szerint, az ördögök kitekerik kezét lábát s nyomorékká teszik (tkp. vesztik) vala. De sz. István semmitől meg nem ijedt s semmit onnan el nem vett, sem magának, sem másnak nem engedte meg. De a bálványok helyett állított István nekik még két templomot. Ekképen kezdett lassanként a zürjén nép közt a Krisztus vallása elterjedni. De egyszerre jelentkezett valahonnan az ő legnagyobb (legfőbb) javas-emberük és boszorkány-mesterük, a kitől mindnyájan félték s a kire hallgattak mint egy atyára. Az kezdett mindenképen az újonnan keresztelt népet csábítgatni, hogy hitét visszaeszerélje, s így intette őket: «minek hisztek tí egy idegen embernek, egy moszkvainak? Mert ő semmiféle jót nem akar (nem gondol) nektek. De én a tí nemzetetekből, a tí földetekből való vagyok s a tí nyelveteken beszélek; azért nektek kell engem hallgatnotok, öreg embert, s atyátokul tisztelni; mert én nektek minden jót akarok.» Ilyen csábítással és ajándékokkal némelyiket visszatérítette a régi (utálatos) hitére; de a jobbak neki azt mondták: «eredj s szépen vitatkozzál Istvánnal, de ne mí velünk; mi pedig fogunk titeket hallgatni, hogy melyiktök czáfolja meg a másikat (tkp. melyiktöket czáfoljátok).» E szavak után a javas-ember oda rohant Istvánhoz s vitatkozott vele mindenképen; s valamennyi ördögöt idézett ő ellene s be akarta keríteni beszédével; de semmire sem mehetett, mert minden szavára István megtalálta a feleletet (tkp. mit ellene szólni). Végre most a javas-ember mondta nagy szóval: «hadd menjünk mindketten tűzön és vízen keresztül, s melyikünk meg nem ég s el nem sülyed, annak (tkp. azunknak) is külömb a hite, s azon hittel kell a népnek is élni.» Ezen szavai igen megtetszettek a zürjén népnek (tkp. szívére jöttek) s ők megdicsérték az ilyen beszédet. De sz. István mondta a javas-embernek: »te fölhívsz engem olyan dolgot tenni, a melyet embernek soha sem lehet megtenni; de én bízom istenben, mert ő megtehet mindent a végett, hogy a népet megmentse.» A nép felé fordulván, mondta: »hozzatok ide tüzet s gyűjtsátok meg ezt az üres házat; én és a javas ember mindketten egymásba fogódzva bemegyünk a tűzbe.» Rögtön hoztak tüzet s meggyújtottak egy üres házat; akkor tisztelendő sz. István könnyezve kezdett imádkozni istenhez s mondta: «igen kegyelmes atyám te mindent bírsz megtenni; annálfogva hogy a népet szereted, mutasd meg a ma-

gad hatalmát, hogy tudják (tkp. tudni fogják), hogy a te hited igazi.» Imádság után kiáltott a körülállóknak: «béke és szeretet nektek, testvéreim és fiaim, bocsássatok meg nekem s imádkozzatok érettem; én kész vagyok meg is halni a szent hitért». Azután fordult a javas-emberhez és mondta: «menjünk együtt, egymásba fogódzva, a mint magad kívántad.» Akkor István fogta őt a ruhaszélénél fogva s erővel kezdte őt magával a tűzbe húzni; de a csalfa javas-ember megijedt s tele torokkal (tkg. gonosz t.) kezdett kiáltani s mondani: «mit égjek én el a tűzben, fű módjára?» De a nép haragosan ráparancsolta, hogy menjen be a tűzbe, mert hiszen magad arra ajánlkoztál. Épen így megijedt a csalfa javas-ember a víz partján is s megszegyenítette ott magát (tkp. a maga fejét) végképen; pedig ott az volt mondva (úgy volt megállapítva), hogy egyik léken bemenjenek s a másikon kijöjjenek.

Janědmışt tuněs prepodobněj Stefan šuis sili: kōsjan-ě eskini Jisus Kristosli? no kiž tun ninöm vilē ez kōsji režni as verasē, seki prepodobněj Stefan šuis jōzli: „ašnid azilinnid, kiži med-vozin taja koris menē bije i vaē, a ačis-že i pōrjalis; vištalē-že mīj artalanid ti kerni ta-kēd?“ seki ōtik kilēn bidsēn jōz šuis: „sled sije vini.“ no svjatěj Stefan pondis jōžēs ramēdni i kōkēdni i šuis: „mejam ki med oz lo taja lok mort vilin; Kristus ved ez isti menē vini no velēdni, i ne lokēn no burēn; a med že taja as čorid šölömnas oz-ke eski; sili daš-tema ved mōdar jugidin pomtēm bi“. med-bōrin že cōktis sije tutēž vōtlini komi muis, i komi jōz kostiš med munē kitče gažis! siži i kerisni.

Miután a javas-embert megszegyenítette, mondta neki sz. István: akarsz-e Jézus Krisztusban hinni? De a mint a javas semmi áron nem akarta a maga hitét cserélni, akkor sz. István mondta a népnek: «magatok láttátok, hogyan hívott ki először ez engem tűzbe vízbe, de ugyancsak maga meg is esalt; mondjátok, mit gondoltok (szándékoztok) vele tenni?» Akkor egy-szóval (egyhangon) mondta az egész nép: «illik őt megölni». De sz. István kezdte a népet csillapítani és inteni:» az én kezem ne legyen rajta e gonosz emberen; mert Krisztus engem nem ölni küldött, hanem tanítani, s ne rosszal hanem jóval. De hadd ez, ha a kemény szívével nem hiszen, — 1); mert neki készítve van a másik világon az örök tűz.» Utoljára pedig parancsolta őtet egészen elkergetni a

zürjén földből, hogy a zürjén nép községéből hadd menjen hova neki tetszik. Így tettek is.

Seki bídlain pondásní žugědliní idöljas i puktavni na píddi vičkojas, i svjatěj Stefan azis, mǐj komi vičkojas vilin kolě aslas torja arkerěj. a sí-ponda bídsěn-kěd (krestjanajasis-kěd) šornitěměn istis gižed Mōskuaě, velikej kúaž Dimitrij Joannovičli i mitropolit Pimenli, i gižis mǐj stav komi jöz nǐn pírtema, a sí-ponda i kolě tatče aslinis torja arkerěj. kúaž i mitropolit artavništ, nekodēs Stefanis kǐnža ez aziní sečem ižid čině, i sí-ponda korisni síjes Mōskuaě i puktisni arkerėje (Jemdině). vomistas arkerėjej komi jöz pōvsas, bíd jōzis raděš loiní, a ačis Stefan pondis tōždišni vičkojas ponda, i pondis velědni i puktavni pop-dakēs komi jöz pōvsis-že. i síži sv. Stefan olis pōrišmitěž; a med-bōrin poměn lösedništ vičko delėjas, mog suis síjes munní bara Mōskuaě. no sení nedir višništ i setis lovsě jenli, i žebisni síje setče Mōskuaě Spas monastirě, kitení i öněž kujlě síšmitěg.

Velědēm. Pravoslavnějjas! kevmise svjatěj Stefanli, med síja aslas molitvajasnas mezdas mǐjanēs (assis pírtem jōžēs) pontěm mukais; no eně vunědē i síje, mǐj kǐž síja bídsěn terpitis i nǐnēmīs ez dōzmir; sí-moz-že i mǐjanli taní kolě ovni. sečema olisjas ved sōmin voasni raje, Stefan dǐně.

Akkor mindenütt kezdtek a balványokat szétrombolni s helyettük templomokat állítani. Sz. István látta, hogy a zürjén templomok (egyházak) fölött egy külön főpap (püspök) kell, s mindnyájokkal (a keresztyénekkal) beszélvén, küldött egy levelet Moszkvába, Dimitrij Joannovics nagyfejedelemhez és Pimen metropolitához; megírta, hogy az egész zürjén nép már meg van keresztelve s azért kell is ide nekik egy külön püspökjük. A fejedelem és a metropolita meggondolván [a dolgot], senkit sem találtak, Istvánon kívül, ilyen magas tisztségre [méltót], s azért hívták őt Moszkvába s avatták (tették, helyezték) püspökké (Ustvim-ba). Hogy mint püspök visszajött a zürjén nép közé, az egész nép megörült; de maga István kezdett gondot viselni a zürjén templo-

¹⁾ A zürjén textus itt elejtette a *med-že taja*-val kezdett mondatot. Az orosz eredeti így szól: «hadd legyen ő, ha keményszívúsége miatt nem hiszen, átadva a másik világon az örök tűznek».

mokra (egyházakra), tanítani és avatni papokat ugyancsak a zürjén nép közül. S így élt sz. István megöregedtiglen ; de utoljára, hogy az egyházi ügyeket egészen rendbe hozta, oka lett neki (tkp. ok érte őt), hogy megint Moszkvába menjen. De ottan nem sok ideig beteg levén, átadta lelkét istennek, s eltemették őt oda Moszkvába a Szpasz (Meváltó) klostromába, a hol is mostanáig nyugszik rothadatlanúl.

Tanítás. Igazhitűek! könyörögjetez sz. Istvánhoz, hogy a maga imádságaival minket (a maga keresztelt népét) az örök kíntól megmentsen ; de ne felejtsétez azt sem, hogyan túrt ő mindent s nem bosszankodott meg semmitől. Épen úgy kell nekünk is itt élnünk. Mert csak az ilyképen élők jutnak a paradicsomba, sz. Istvánhoz.

2.

Mij artmë kodalëmis, libë vina-juëmis.

Kodalëm, libë vina-juëm ëkëdë mortis vir, mistëmmëlë silis çužem-rožasë i ližmëdë silis vinsë, torkë jur-vev, vežë mïrkid i çorzedë sölöm. vina juis voštë assis lovsë i razgë em-bursë lok kerëmën aslis-že. Mortlën kodalëm em šogšan-lun götirislën i bördan-lun çeladislën. sija mortës voštë pon visëž i tala-dorinna sečem mort jenmës lögëdë i mödarin si jur vilë use jen jorëm vek-keže. So, vokjasë, öt-kimin omël torjas, lidtëm çottëm omël torjas pičkis, kodjas artmëni kodalëmis (libë vina-juëmis) vužjis moz.

Velëdëm. Bur pu jilën oz artmini omël koljas, i omël pu jilën oz artmi bur kol ; kol šörti ved požas tödni pu (Matf. 7, 18. 20.) siži vokjasë i bur mortjassan oz artmini omël delëjas, i omël mortšan, vina-juisšan, oz artmini bur delëjas, a delëjas šörti ved sömin požas azini mortës. no mij-že gospod šuis omël pu vösna ? sija šuis : kerav sijes, mila pë veščörë i mesta tirtë ? (Luk. 13, 7.) Siž-že vokjasëj šuas jen i omël mort vösna, kodë jilavek vina juë, aslas angeljasisli : keralë pë i silis sönjassë omël puës moz, med i sija tala-dorin veščörë mu oz talav. pondamë-že vokjasë vičëisni vina-juëmis, med vešpë gospod oz cökti mijanlis lov bošni kod jurën ; kod jura kulislë ved, kizi assë vijislë, oz nin lo jensan mödarin nekučem prošča. rizedlëtë, kimin mort nin, mijan nemin, kulini drug, kodjurën, i naja ved eško (koherjas) siže ez čajni juiganis ; vičëis, med i tenë jen oz miždi na

moz že ; viččis i öti parta vina vösna en vošti assid lovtë ; kozilan ved öti duk-keže, a lovtë assid voštan vëk-keže. en vunëdë kivjas apostollis : vina-juišjas pë jen carstvoë oz voni.

Mi ered (származik) a részegségből vagy a bor- (pálinka)-ivásból.

A részegség vagy a bor-ivás elrontja az ember vérét, elrútítja arcát s gyengíti az erejét, megzavarja az agyvelőt, változtatja az eszet s megkeményíti a szívet. A borivó elveszti a maga lelkét s elpredálja a jószágát, épen magának tevén rosszat (ártván). A férfi részegsége feleségének szomorúsága s gyermekeinek sírása. Az lealacsonyítja az embert a kutyáig (tkp. veszti kutya színig) s már e világon az ilyen ember megharagítja istent s a más világon az ő fejére esik az isten átka örökké. Íme, atyámfiak, egynémely rosszak a számtalan rosszak közül, a melyek a részegségből, mintegy gyökérből, erednek.

Tanítás. Jó fán nem teremnek rossz gyümölcsök, s rossz fán nem terem jó gyümölcs; mert a gyümölcs szerint meg lehet ismerni a fát (Máté 7, 18. 20.). Így, atyámfiak, a jó emberektől sem erednek rossz cselekedetek, s a rossz embertől, a borivótól nem erednek jó cselekedetek; pedig csak a cselekedetek szerint lehet az embert megítélni. De mit mondott az Úr a rossz fáról? Ő azt mondta: vágd ki azt, minek is tölti (foglalja el) hiába a helyet (Luk. 13, 7.). Ugyanígy, atyámfiak, szól az isten a rossz emberről is, a ki mindig bort iszik, a maga angyalainak: vágjátok az ő inait, mint valami rossz fát, hogy ő e világon hiába ne tapossa a földet. Fogunk tehát, atyámfiak, óvakodni a borivástól, hogy az Úr ne parancsoljon lelkünket venni részeg fővel (mikor r. f. vagyunk); mert a részeg fővel meghalónak, mint öngyilkosnak (magát ölőnek) már nem lesz istentől a más világon semmi bocsánat. Nézzétek (vegyétek tekintetbe), mennyi ember halt már meg csak a mi életünkben (mi emlékezetünk óta) hirtelen, részegfővel, s ők szegények bizony (tkp. hiszem) azt nem gyanították, mikor ittak; óvakodjál, hogy isten ne büntessen meg téged is ezek módjára; óvakodjál s egy negyed borért ne veszítsd a magad lelkét; mert részeg vagy csak egy pillanatig, de a lelkedet elveszíted örökre. Ne felejtsetek az apostol szavait: a borivók nem jutnak isten országába.

3.

Mij artmë sada olëmis.

Vičëisem bidsama polës kozedan torjis (libë sada olëm) mortlis koknedë i vilmedë vir, vize mičlunsë i vînsë silis i sodtë mivkid. sija tujdë mortës bur ovmës vilë. sija em burlun aslad lolädlën, i emburtë vize bur vilë aslid-že i mukëdjaslë. sada olëm em gažalun götirlën i šudalun čeladlën. sad-jura mort koknidžika jen berdë kutčise i kivzë bur vilë velëdëm, a si-vösna i olë tanë rivti toždištëg da i mödarin loë šuda. sad-jura mort em bur dumajtis bidsama mortli. sija kevmë jenli jöz žon-viž vösna da i assis vize. so ne-una bur-torjas, lidtëm čottëm bur-torjas pičkiš, kodjas artmëni (vužjis moz) sada olëmis.

Velëdëm. sad mort, pu moz, kodë puktëma va vizivtan-inë, kodë korsë leze as poraas, i kodlën korjis oz keldëd : sečem pu-moz že, bid-tor, mij sija kerë, bur pom aze (I psal., 3.). asnid artalë vokjasë si jilis : kučem mort buržika olë sad-jura ali kod-jura? ötikis pir as vežera, bid-tor zavoditë kernë dumajtëmën i bur pom aze, i olë išlovzitëg ; bidsën sije oškëni : i načalstrois — votis ved silën mintëma, i bur jözis ; da i jemmäs sije lubitë-žik — tirmë ved silën i korišjasli i pop-đakli. a mödislën (kod-juraislën) bidsën möd noga : ninëm sija oz putmi, i mij zavoditas, ninëm oz artmi. dengasë assis (kodës koher čukartis voj i lun mirsemën) juas i razgas öti dukën, a dengais-köd roštas assis zdorovjesë i mivkidsë ; kvatitčas, a rot mintitëm : — si-vösna lögasäs si vilë i načalstro i gosudar ; i abu ninëm setni ni korišjasli ni vičkijasë ni pop-đakli, — a si-vösna i tala-dorin miža sija jöz vozin, da i mödarin jen miždas sijas pomtëm mukaën.

Mi ered a józanságból (józan életből). Az óvakodás mindenféle részegítő dologtól (vagyis a józan élet) könnyűvé teszi és megújítja az embernek a vérét, megőrzi a szépségét és erejét s növeli az értelmét. Az vezérli (útba igazítja) az embert erkölcsös (jó) életre. Az a magad lelkének üdvössége s megőrzi a vagyondat magadnak s másoknak hasznára. A józanság a feleségnek öröme s a gyermekek szerencséje. A józan (j. fejű) ember könnyebben ragaszkodik istenhez s meghallgatja a jóra való tanítást, s él is a miatt itten (e világon) aggodás nélkül, meg a másik világon is boldog lesz. A józan ember jóakarója minden embernek. Ő imádkozik istenhez másnak egészségéért s a magáét is megóvja. Íme

néhány jó-dolog (haszon) a számtalan sok jó-dolgok közül, melyek a józanságból, mintegy gyökérből, erednek.

Tanítás. A józan ember olyan mint egy fa, a mely víz-folyó helyre van ültetve, s a mely levelét ereszti a maga idején s a melynek levele el nem hervad; ugyancsak olyan faként minden dolog, a mit ő teszen, jó véget lát (1. Zsolt. 3.). Magatok gondolkodjatok, atyámfiai, arról, mely ember él jobban, a józan-e vagy a részeg? Az egyik mindig maga eszű (maga eszénél van), minden dolgot elkezd tenni meggondolva s jó véget lát, s él sohajtás nélkül, mindnyájan őt dicsérik: mind a hatóság — mert az adója meg van fizetve, mind a jó emberek (nép); meg az isten is szereti őt jobban — mert telik nála a szegények és a papság számára. De a másíknál (a részegfejűnél) minden másképen van: ő semmiben sem boldogúl, s akármíhez kezd, semmi sem ered belőle. A maga pénzét, a melyet szegény éjjel nappal fáradozván összegyűjtött, megissza s elveri egy pillanat alatt, s a pénzével elveszti az egészségét és eszét is; föleszmél (tkp. kapja magát), de az adója neki fizetetlen, azért megharagszik rája a hatóság és a fejedelem; s nincs neki mit adni sem a szegényeknek, sem a templomokba, sem a papságnak: — azért pedig ő bűnös e világon az emberek előtt, s a más világon megbünteti őt isten örök kinnal.

4.

Si jilš, mij zev oměl lögědñi bat-maměs.

Ötéid prepodobněj Parfenij dñě (Lampsakijša arkerej dñě) vaje-děma völi zon, koděs zev jöna mučitšni oměljas. a Parfenij völi sečem bur šölöma, mij ez kovli silí nekučem kevmisem, a azimišt sečema visišjasēs, ačis, pīrže i burdēdavliš aslas molitvajasnas. no taje zomēs azimišt vežsis sija čužem vivejjs. a batmam silěn bördēměn i kokvilas uskēdčeměn kevmisni Parfenijlā, med kīž-ke mezdas pisē nalš oměljasiš. no sija šuis nalš: „tijan pi siminda oz sular, omēlis ved si pīčkē pīrema si-ponda, mij sija pōčti batsē vijiš“. bat-mam povzishni. no

1) Így («nem boldogúl») fordítottam az *oz putmi-t*; a *putmi-ni* ige -m képzős denominativum, s alapszavának az orosz *put* (út) szó látszik, mely több szólásokban a «siker, haszon, boldogulás» kifejezésére szolgál (pl. *v put ne idot* tkp. nem megyen *put-ba* = nem sikerül, nem tehet előmenetelt); v. ö. finn *menesty-*«succedere» (*mene-től*).

Parfenij jualis: „taja pi unais lögëdlis tijanës?“ *siz*, *vištalis bat*. a Parfenij bara voze jualis: „ti kevmašlinnid dözmëm poraas gos-podli, med sijes jen miždas?“ „mižaës sijen jen vozin“, *šuisni kik-nannis ötpirjen*. *seki Parfenij šuis nali*: „*siz-ke pinid tijan ačis miža*, *i med-že novlëdlas*, *šimdais kolë*“. *no bat-mamlën zev dojmisni šölömjasnīs*, *i si-ponda ez dugëdčini naja bördni i kevmašni arkerejli*, *med koras sija kiž-ke pröšča jensaň pinisli*. *sömin nin naja korëm kuža Parfenij blasövitīs zonnës*, *i jurbitmišt jeni burdëdis*. — *Velëdëm. četaď! vičëše*, *polë bat-mamës dözmëdëmis*; *naja jorem kuža ved jen joras tijanës*; *i našaň pröšcatëg jensaň oz lo tijanli pröšča*.

Arról, hogy mily nagyon rossz szüleit megbosszantani. — Egyszer tisztelendő Partheniushoz (lampsakusi püspökhöz) egy ifjú hozatott volt, a kit nagyon erősen gyötörtek a gonoszok. Parthenius pedig annyira jószívű vala, hogy nem kellett neki semmi könyörgés, hanem meglátván az olyan beteget, maga mindjárt gyógyítgatta a maga imádságai által. De mikor ezt az ifjút látta, megváltozott az ő arcz-kifejezése¹⁾. De szülei sirva és lábához borúlva könyörögtek Partheniusnak, hogy valahogy megszabadítsa az ő fíjukat a gonoszoktól. De ő azt mondta nekik: «a ti fiatok nem érdemel (nem ér) annyit; mert a gonosz ő beléje azért tért be, hogy ő majdnem atya-gyilkos». A szülék megijedtek, de Parthenius kérdezte: «ez a fiú sokszor haragított meg benneteket?» Igen (úgy van), felelt az atya. De Parthenius megint tovább kérdezett: «ti könyörögtetek bosszuság idejében az Úrhoz, hogy őt isten megbüntesse?» «Azzal vétkesek vagyunk (vétkezettünk) isten előtt» — mondták mindketten egyszerre. Akkor P. mondta nekik: «tehát a ti fiatok maga bűnös, s hadd viselje el, a mennyit neki kell (tkp. annyia kell). De a szüléknek nagyon fáj a szívük s azért nem szüntek meg sírni és a püspöknek könyörögni, hogy ő valahogy istentől a fíjuk számára bocsánatot kérjen. Csak az ő kérésük miatt végre Parthenius megáldotta az ifjút s istenhez imádkozván, meggyógyította. — Tanítás. Gyermekek! óvakodjatok, féljete, hogy a szüléket meg ne haragítsátok mert az ő átkuk

¹⁾ Az orosz textusban: «mutatott elégedetlenséget». Csak sejtés szerint fordítottam *čužem vičejis*-t «arcz-kifejezés»-nek; a *vičej* szó, mely zürjén szótárkészletünkben nincs meg, oroszoknak látszik, noha igazi mását még ki nem mutathatom.

miatt isten is megátkoz titeket, s az ő bocsánatuk nélkül istentől sem lesz nektek bocsánat.

5.

Mij artmë jenli kevmëm kuža.

Öti poraë Armenia Miletina karin sulalis dír kos povodda, a si-ponda zev polisni nañ votëmis. i jözlën lunis lunë sölömjas nor-misni. med-börin bidsën loktalisni Akakij arkerëj dinë (taja arkerëj olis mu vilin vitëd so voin, Kristos röditcëm börin. pametis silën aprel tölisin, das sizimöd lunë) — i kevmisisni silü, med koras sija jenlis milëstsë zer. arkerëj že čukërtmïšt jözës munis svjatëj mučenik Jevstafej vičko dinë (a sija vičko ez vöv kar pičkin, a bokin); setëni arkerëj jurbitis i svjatëj Jevstafejli, med i sija čöc otsalas aslas molitvajasnas jenlis zer korni. a sesša börjimïšt vičko dñsis med bur in, čöktis setce rajni vičkois prestol i ulič-illain nekučem verttëg, bördig tirji pondis kerni öbedña. puktisemën bid-tor vermis i milësta jen vilë, Akakij vičko-vinasë dari-dozjas ez sorlav vaën, kiž vöclëni öbedña sajın, no stav dumnas leptisis jen dinë, sölömsis kevmëmën, med sija açis sorlalas vičko-vina aslas zernas i med kötëdas čöc sijen košmëm mu. i sečema kevmisis, mij sija že dukë jona i zermis, i vičko-vina dari-dozjin sorlasis zerën, i kos mu kötasis.

Velëdëm. Pravoslavnëjjas! kor mu košmas i nañ pondas sotčini, čukërtëimïšt ötläë pop-dak-këd kevmise bördëmën jenli, i jen kivzas tijanës; libë, kor vüti zera loë i on čajtëe nauili voni, bara siž-že kevmise gospodli, bid-tor ved sija keras sölömis i sin-vaën korëm kuža.

Mi haszna van az imádságnak (tkp. mi ered az istenhez könyörgés miatt).

Egy időben Armeniának Miletina városában soká állott szárazság, meg azért nagyon félték rossz aratástól (tkp. gabona-termetlenségtől) s a népnek napról napra szomorúbb lett a szíve. Utoljára mindnyájan elmentek Ákos (Acacius) püspökhöz (ez a püspök élt a földön Krisztus születése után 5-öd száz-évben); emlékezete április hóban, 17-dik napon) — s könyörögtek neki, hogy kérjen istentől irgalmat, esőt. A püspök csakugyan összegyűjtván a népet, elment sz. Eustathius vértanú templomához (az a templom pedig nem volt a városban bent, hanem mellette); ottan a püspök imádkozott szent Eustathiushoz is, hogy az is egy-

szersmind segítsen neki imádságaival istentől esőt kérni. Azután megválasztván a templom közelében a legjobb helyet, oda vitette a templomból az oltárt, s nyílt mezőben minden fedél nélkül, könyezés közt kezdett nagy misét tartani. Támaszkodván (bízván) a mindenható és kegyelmes istenre, Ákos a templomi bort az áldozó kehelyben nem elegyítette vízzel, a mint mise alatt szoktak tenni, hanem egész gondolatával (lelkével) emelkedett istenhez, szívéből kérvén, hogy ő maga elegyítse a templomi bort a maga esőjével s hogy azzal egyszersmind a kiszáradt földet áztassa. S oly annyira könyörgött, hogy azonnal erősen esett az eső, s a bor az áldozó kehelyben elegyült esővel, s a száraz föld megázott.

Tanítás. Igazhitűek! Midőn a föld kiszárad s a vetés (gabona) oda kezd égni, egybegyülekezvén a papsággal könyörögjetez könnyezve istenhez, s isten meghallgat titeket; vagy midőn szerfölött esős (idő) lesz s nem reményltek termést (tkp. a vetésnek érni, — hogy a vetés megérhetik v. meg fog érni), ismét szint-úgy könyörögjetez az Úrhoz, mert ő mindent megtesz a szívből és könnyel való kérés miatt.

6.

Mortēs lubitēm manaklēm.

Ötöd prepodobnēj Agafon vomīst karē vuzavnī assis kipod-tujšē azis visis tuj-mortēs, kodī kujlīs eža vilin i nekod sī vilē ez vizedlī. silī zev žal loī i sī-ponda suvtīs sī dinē i kutīs juasni: māj sī-kēd loī? sešša medalīs silī pōdvōrja i vuzavmīst assis už-torsē, mintīs sī piddī kōžainisli; a sešša māj kolī Agafonlēm deŋgais, sīje vizis sījes verdēmē i lečitēmē i olīs setēn prameja burdtēžis, kujim tōlīs; a sī-bōrin radlīg tīrji (bur kerēmis kuža) bergēdcīs aslas vōrin olanīnas. — Velēdēm. Sīzi kolē ovni i bīdsēnlī, kodī jemmēs līdde, kīzi keris i prepodobnēj Agafon; korīsēs i visisēs nōtēd oz kov enovtnī, najēs-ke ved enortan i astē jēn enortas.

Egy remetének emberszeretete. — Egyszer tisztelendő Agathon, hogy a városba jött a maga kézi munkáját eladni, meglátott egy beteg utas embert, a ki a pázsiton feküdt s senki reája nem ügyelt. Igen megsajnálta s azért megállott mellette s megkérdezte, hogy mi lett vele? Azután bérelt neki szállást s eladván a maga munkáját, fizetett érte a gazdájának; azután pedig, a mi maradt Agathonnak pénze, azt elköltötte őt eltartani és gyógyítani, s

lakott ott, míg igazán (tökéletesen) kigyógyult, három hónapig; azután örülvén a jótettének, visszatért a maga vadon lakóhelyére. — Tanítás. Úgy kell élni mindenkinek, a ki istent tiszteli, a mint tisztelendő Agathon tett; a kérőt és beteget soha sem kell elhagyni; mert ha azokat elhagyod, magadat is elhagy isten.

7.

Kučem bur kaživni röditeljasēs öbedna sajin.

Ötödik kik niv bur rödiš kōsjisni jen vozin vizavni i kevmiņi. sija pōrašan ašnišē i olēmnišē kōt zev sōstēma nuēdišni, da, koņerjas, ez gögōr-voni kīvnišē assiniš kutni: divitni, mödēs pōrjavni i una jōz jiliš šornitni, veškođe naja puktisni. kor kilis prepodobnēj Venedikt nališ sečem olēm, narošnē istis na diņē assis velēdišsē i si pīr baļ moz vōjpēdiš najaēs, med kutasni kīz-ke naja assiniš kivsē; a oz-ke kivzini, Venedikt ez kōsji setni nali svjatēj dari. no nivjas dugēdēm piddi nōšta seram vilē leptisni Venediktēs.

Regid si-bōrin naja kulini i kīz zev jona viž kutišjasēs zebisni vičko-šož ulē. no öbedna sajin ved prestol vilin pukalē acis gospod i terpitās-ē sija as diņas una šornitišjasēs jōz jiliš? mij že loi nivjaskēd? kor šivlisni öbedna sija vičkoin, kitēn kujlišni nivjasis i kor diakēn gorēdlis: Елицы оглашении изыдите (kodi pē abu na pīrtemaēs, petē), seki ötkimin sulališjas pīkiš öbedna sajin azilisni petēm kik nīvlis gortjis i vičkois, i sečem divēsē azilisni bid öbednain. med-bōrin ta jiliš kilis i svjatēj Venedikt i bōrdēmēn žalitis sija nivjasēs; sešša istis assanis prōskur sija vičkoē, i cōktis sija prōskur vilas kaživni najes i jurbitni, med jen nali setas mesta. sija kerēmništ nekod sešša ez aziv nališ petēm, prōstitis ved jen nali una šornisinis svjatēj Venedikt molitvajas kuža i öbedna sajin kažitlēm kuža.

Velēdēm. Ni nekučem don vilē jen oz prōstit kulēm vojtirli grekjas, no kažitlēm kuža, öbedna sajin, prōstitas. a si-ponda kodi niv-pi pīkiš lubitis i lubitē assis baļ-mamsē, silī častēžik kolē kažitvni najaēs öbedna sajin, i naja adiš vermasni raje voni.

Mily jó emlékezni a szüleiről misében (azaz gyászmisét mondatni). Egyszer két jó családbeli leány megfogadta isten előtt, hogy böjtölnek és imádkoznak. Azon időtől fogva habár magukat és életüket igen tisztán viselték is, de szegények nem tudták nyelvüket féken tartani: gáncsolni, másnak hazudni, s az embereket megszólalni (rágalmazni, tkp. sokat a népről szólni), azt ők semmibe

sem vették (tkp. ingyen gyanánt tartották v. állították). Mikor tisztelendő Benedek az ilyen életükről hallott, szántszándékkal (v. különösen) elküldte hozzájuk a maga tanítványát s általa atyai-lag intette őket, hogy valahogy a nyelvüket féken tartsák; de ha nem hallgatnak rá, fenyegette, hogy nem adhatja nekik (tkp. nem ígérte nekik adni) a szentségeket. De a leányok, a helyett hogy megszüntek volna, még ki is gúnyolták (tkp. nevetésre, gúnyolásra emelték) Benedeket.

Csakhamar azután meghaltak ők s mint igen erős böjt-tartókat eltemették a templom padozata alá. De mise alatt hiszen maga az Úr ül az oltáron s megtűri-e ő magánál a rágalmazókat? Pedig mi történt a leányokkal? Midőn misét énekeltek abban a templomban, a hol ama leányok feküdtek, s midőn a diákon fölkiáltott: «Елицы stb. (a kik még nincsenek megkeresztelve, menjetek ki)», akkor némelyek a misénél jelenlevők közül látták, hogy a két leány kiment (tkp. a két l. kimentét) a koporsóból és a templomból, s ilyen csudát láttak minden mise alatt. Utoljára hallott erről szent Benedek is s könnyezve megsajnálta azokat a leányokat; azután küldött magától fölszentelt áldozó kenyeret ama templomba s rendelte, hogy azon áldozó kenyér fölött emlékezzenek róluk (tartsanak emlékező misét, halotti misét) s imádkozzanak, hogy isten nekik helyet adjon. Hogy azt tették, senki azután nem látta kimentüket, mert megbocsátotta isten nekik a rágalmazásukat (tkp. sok-szólásukat) szent Benedek imádságai miatt s a misebeli emlékezés miatt.

Tanítás. Semmi áron isten meg nem bocsátja a halottaknak bűneiket; hanem a misebeli emlékezésért megbocsátja. Azért pedig, a ki a gyermekek közül szerette és szereti a maga szüleit, annak gyakrabban kell értük emlékező misét mondatni s ők pokloból bírnak a paradicsomba jutni.

8.

Zev grek jenli kösjsem tor enovni i vunědni.

Kor igumenais prepodobnej Feodosij Pečerskej Kievin, seki otik bojarin, Sudislav Gedevič nima, munigēn vojna vilē velikej kňaz Izjaslav-kěd, šuis jenli: žon-vižaēn-ke pē bergēdča gortē, puka monastirē kik zarnia deŋga i zarniis že kišta veneč obraz vilē Bogorodicali. vojna pomasis lōsida, vragjas razalīsni i pišjisni. no Kliment

(Sudislavlén kristianskěj nimis) bergëdčimíšt žon-vižaën Kievë aslas saldatjasis-këd, vunëdis assis kösjisemsë. — Ötëid, mijke-mında ovmišt, Sudislav öbed börin vodis sojtëini i ojbirtis; drug kilis gimistëm kod' gölës i ješëë sijas nimën iždëdë. Kliment sadmis i azis as vož vüvisis öbraz presevatëj Bogorodicalis i kilis sorni öbrazsánis: „míla, Kliment, en set, mój kösjisin? no so öni šua tenid, tirt assid kösjisemtë“. i sije šumišt öbraz žëbsis, a bojarin povzem jüvisis sija-že dukë uskëdëis deŋga vižaninas i dröžžitán kijasnas boštis šiminda zarni mijtëm völi kolë, i munis manastirë kerni i tirtni kösjisem torsë.

Taja gižema biđtënë narošně mijan vösna. kor suas mijanës kučemke pritča, seki mi ziles biđ-tor jenli kösjišni; no kor polan torsis mınam, seki i vunëdam jemmës i kösjisemnimës. ozir mort kösjise jenli ezis i zarni, gölžik mort kösjise sis puktini, omëla olis mort kösjise ovmešsë vežni. no kiž-že tirtlam kösjisemjas i jorsemyas assinim? ödvana jur vilis munle bedanim, mi bidsën i vunëdam! o vokjasë, sija kodl biđ-tor keris i biđ-tor öni kutë, sija kodli prestol piddi nebesa a kok-uv piddi mu, sija oz jörmü ninëm-torjis i oz kor mijanlis ninëm; a korë sömin sije, med mi, kiž silën pijan, völim bur šölömaës; no kučem nin bur šölöm pörjasislën? buržik guš vör jilavek pörjasis doris, no kikkannis adë voasni. no sija, kodl oz ker aslas šuem kiv kužais, sija čöc i gušasis i pörjasis. pörjasis si-ponda mój kösjisem tor abu nin aslas, a silën kodli kosj.sis. i si-vösna grek-ke mortës pörjavni, jemmës dert nin zev grek. tirtamë-že vokjasë regidžik sjejas, kor mój kösjislim jenli; zev ved grek vunëdni jenli kosjisem tor.

Nagy bűn, az istennek tett fogadást elhagyni és elfelejteni.

Midőn tiszteleendő Theodosius Pecserszkij Kievben apát volt, akkor egy bojár, névszerint Szudiszlav Gerevics háborúba indulván Izjaszlav nagyfejedelemmel, azt ígérte (tkp. mondta) istennek: ha ugyanis egészségesen haza térek, ajándékozok (tkp. leteszek) a kolostorba két arany-pénzt s ugyancsak aranyból öntetek egy koszorút (v. koronát) Boldogasszonyunk képére. A hadjárat kedvezően végződött, az ellenségek szétverettek s megszaladtak. De Kelemen (Szudiszlavnak keresztneve), hogy egészségesen a maga katonáival Kievbe visszatért, elfeledte a maga ígérését. — Egyszer, némi idő múlva (tkp. némennyit élvén), Szudiszlav ebéd után lefeküdt pihenni s elaludt; egyszerre hallott egy menydörgős szózatot, a mely őt még a nevéen is szólítja (tkp. tiszteli). Kelemen fölcöcsü-

dott s látta maga előtt fölülről a szent Boldogasszonynak képét s hallott szöveget a kép felöl: «Minek, Kelemen, nem adod meg, a mit ígértél? De íme most mondom neked, teljesítsd a te ígéreteidet», s ezt mondván a kép elenyészett; de a bojár ijedtében (tkp.-ről) azon pillanatban a kincsátárába rohant s reszkető kezekkel vett annyi aranyat, a mennyi kell vala s odament a klostromba megtenni és teljesíteni az ígéletét.

Ez [a történet] mintha különösen a mi számunkra volna írva. Mikor minket valamely váratlan eset ér, akkor mi serények vagyunk akármit istennek ígérni; de mihelyt a veszélytől menekülünk, akkor el is felejtjük istent és ígéletünket. A gazdag ember ígér istennek ezüstöt és aranyat, a szegényebb ember ígér egy gyertyát állítani, a rosszul élő ember ígéri az életét változtatni. De hogyan teljesítjük ígéreteinket és esküinket? Alighogy fejünkről elmegy a bajunk, mi (már) mindent elfeledünk. Atyámfiak, az a ki mindent teremtett s mindent most igazgat, az a kinek trónul az ég meg számolyl a föld (van), az nem szenved szükségét semmiből s nem kér (kíván) tőlünk semmit, hanem kívánja csak azt, hogy mi, mint az ő gyermekei, jószívűek legyünk; de már milyen jó szive (van) a csalónak (szószegőnek)? Jobb a tolvaj az örökös csalónál (szószegőnél); de mind a kettőjük pokolba jut. De az, a ki nem teszen mondott szava szerint, az egyszersmind tolvaj és szószegő. Szószegő¹⁾ azért, hogy odaígért dolog már nem az övé, hanem azé, a kinek ígerte. S azért ha bűn embert megcsalni, istent (megcsalni) bizony már nagy bűn. Teljesítsük tehát, atyámfiak, rögtön azokat, ha valamit istennek ígértünk: mert nagy bűn elfelejteni az istennek ígért dolgot.

9.

Velëdčem okota tom mortlën.

Szjatěj Feodor, kodı börti völi arkerëjin Jedeskëjsa vičkoin, ičet dırjüs völi jursadtëm i ez vöv şus velëdčëni a nõžmid; si-ponda jona terpitlïs sija seramjas tövarişjasislıs i čorid vidëmjas velëdiş-

¹⁾ A fordító itt átugrott egy soron; az eredeti mind a «szószegő» mind a «tolvaj»-nak adja okát: «Szószegő (hazug), mivel nem tartotta meg szavát; tolvaj, mivel másnak ígért dolog már nem a miénk».

jasisliš. no medša jona sölömsë siliš kostis šogsem bat-mamlën, naja ved nekučem bur es viččisni si pomis. — Köt kiž, a Feodor ez vov sečem tom čelad kod, kodjas velartëm kuža nõtik oz nïn i radejtni, no nadejtis sija si vilë (jen vilë), kod vilë nadeja nõtëid os vošli. ötik lunë, jen nučdëm kuža, vož čëččimišt vois sija ričkoë i azimišt miĵ nekod sĵjes oz nõžĵav, zebsis pr.stol ulë; setëni kevmis bördëmën, med jen voštas siliš an-tuj velëdčini; a jurbitiĵas sešša i unmovsis. no si-kosti čukarmisni popjas, vois i acis arkerëĵ i zavoditëis öbedna. — svjatëĵ šilëm kosti uzigën Feodor azis as-këdis čöcĵa zonnës, angel kodës, kodĵi biđtë verdis sĵje maën. radlëm kuža, a gaške i porzem kuža, Feodor sadmis i pir un ĵirsis že i petis prestol ulis. taja viččishtëm prestol ulis petëmis ponda arkerëĵ i bidsën, kodĵi setëni löšalis, pondisni šenzini; a si-vösna i jualisni sĵjes, kodĵi sija i miĵ ponda setce zebsis? Feodor vištalis bidsën, pomis pomë, a med-börin i vötsë assis. arkerëĵ ez enovt veštaje radenjesë zonnis velëdčem vilë i si-ponda gižis sĵjes pop-dak stavë. sĵja porašan Feodorlën zev šaĵa tölk vossis, i regida i šaĵaa velëdčemën panovtis i kolis bidsënës as ar-lidajassë.

Velëdëm. čelad! vižedë sv. Feodor vilë i kiži sĵja radejtis velëdčini, siž-že radejtë i ti. a kodĵi on velalë, si-moz že gusenikën bördëmën korë jenliš i jen voštas tĵjanli gižed.

Fiatal embernek tanulás-kedve.

Szent Tivadar, a ki későbben püspök volt az edessai egyházban, kis korában nehéz fölfogású volt s nem volt ügyes tanúlni, hanem lassú; azért nagyon szenvedett ő nevetést (gunyolást) a társaitól s kemény feddéseket a tanítóitól. De legerősebben bántotta (tkp. száritotta) az ő szivét szüleinek szomorúsága, mert ezek semmi jót nem vártak tőle. — Akárhogy, de Tivadar nem volt olyan fiatal ember, a kik nem sikerülés miatt már semmit sem iparkodnak, hanem bízott ő benne (istenben), a kiben vetett remény soha sem vész (meg nem hiusúl). Egy napon, isteni indítás miatt, korán fölkelvén ő a templomba ment s látván, hogy senki őt észre nem veszi, elrejtőzött az oltár alá; ottan könnyezve könyörgött, hogy isten nyissa meg az ő képességét tanulásra; de imádkozása közben azután elaludt. A közben összegyűltek a papok, eljött maga a püspök is s elkezdődött a mise. — A szent éneklés alatt aluva látott Tivadar egy magával egykorú ifjút, angyalhoz hasonlót, a ki mintha őt mézzel etette. Öröm miatt, de talán ijedtség miatt is, Tivadar fölébredt s csak egyszerűben álmá-

ból (tkp.-ról) ki is jött az oltár alól. Hogy ily váratlanul az oltár alól kijött (tkp. «e váratlan oltár alól kijövése miatt»), a püspök és mindenki, a ki ott talált lenni, kezdének csodálkozni; de azután meg is kérdezték, kicsoda ő s mi végett rejtőzött el oda? Tivadar elbeszélte mindent, végről végre, s utoljára a maga álmát is. A püspök nem hagyta figyelmen kívül (tkp. nem hagyta hiába) az ifjúnak ezen iparkodását tanulásra s azért beírta őt a papságba. Attól az időtől fogva Tivadarnak nagyon szépen nyílt meg az értelme s gyorsan és jól tanulván, megelőzte és elhagyta mind a vele egykoruakat.

Tanítás. Fiaim! Nézzetek sz. Tivadarra s a hogy ő iparkodott tanulni, úgy iparkodjatok tí is. De a kik nem értetek (jól föl nem fogtok), épen úgy titkon könnyezve kérjétek istent, s isten megnyitja nektek az írást.

10.

Mij keris svjatěj Spiridon gušasišjas-kéd.

Ötöd arkerěj kerkaë sv. Spiridon ordë pïremaëš gušasišjas i boštnišť kimin-ke iž kôsĵemaëš munnï bôr. no jen lubitëm kuža assis bur mortšë i med vižni silis i sîtëg eča embursë, körtalis najaëš (ačis jen tödas kučem nogën), siž mij naja ez vermini vesig vörzedëini mesta vïvsinis i siži sulalïni asiv vožož. prepodobnej Spiridon jugdiĝën petis kellasis i azis mij koerjas oz vermini vörzedëini; siĵa seki vöjpdëis najaëš, med voze-keže jözliš ninëm oz vörzedni, no med koršasni pötlun as trud pomsinis; sešša aslas molitranas razis nalïš tidavtëm körtëdsë i ležis.

Velëdëm. kodï velalëma gusen mödlis boštnï, mij šurë, med velalas tatïš, kiži jen miždë sečemjasës; sečem med viččias, vermas ved kortavnï jen sinsë berdëdëmën samëj gušasišjas. zev grek morta mortliš gusen boštavnï. a kolë libë trud puktïni, libë korni mičaa, kilen, a ne gušasni.

Mit tett szent Spiridon a tolvajokkal.

Egyszer a püspöki házba, szt. Spiridonhoz, bementek volt tolvajok s elvevén néhány birkát megint el akartak menni. De isten, mivel a maga jó emberét szerette s hogy neki az a nélkül is kevés jószágát megmentse, megkötözte őket (maga isten tudja mily módon), úgy hogy ők nem bírtak ingyen sem a helyükről mozdulni s úgy állottak kora reggelig. Tisztelendő Spiridon vir-

radtakor kiment a czellájából s látta, hogy szegények nem bírnak megmozdulni; ő akkor megintette őket, hogy ezentúl idegentől semmit el ne tulajdonítsanak (tkp. el ne mozdítsanak), hanem hogy keressék kenyerüket (tkp. jól-lakottságot) saját munkájuk által; azután a maga imádságával eloldotta róluk a láthatatlan köteléket s eleresztette.

Tanítás. A ki hozzászokott, hogy titkon mástól elvegyen, a mi találkozik, az tanulja meg ebből, hogyan bünteti meg isten az olyanokat; az olyan óvakodjék, mert isten meg bírja kötözni, a szemét elvevén (tkp. enyésztvén) épen lopás közben. Nagy bűn egymástól (tkp. ember embertől) lopni (tkp. titkon elvenni). Hanem kell munkát tenni vagy szépen kérni szóval, de nem kell lopni.

11.

Gušasem oz ozirměd, no pomalě.

Ötik kupeč, torgujtičas ötarě-mödarě setašni, častě uždivilis deŋga sv. Spiridonliš; a kor bergědivlis vuzašaninsis vajlis silī bör assis ušjžözsě; i sv. stareč vek silī cöktivlis, med sija acis as kinas puktas sija jaščikas, kitis i boštis. Spiridon ez i liddivilī, stav deŋgasě-ě vajlis kupeč, ez ved sija una dumajt tatčes olēm jilīs. unais kupeč jualēměn svjatějliš boštis i bör puktis deŋga, i jen bursilis silī lösida vuzašni. no öčid ilavmišt, ez pukti vajem deŋgasě jaščikas, i pörjavmišt sv. Spiridoněs, kolis sije deŋgasě as ordas. mij-že loi ta-börin? kupeč regid korise pöri; guša deŋgais ved silěn bariš vajem piddi bijen moz sotis i stav važ embursě. pögibě vomışt kupeč bara vois sv. Spiridon ordě i koris silis deŋga užen. Spiridon, kiži i vozin kerlis, istis sije ušlan goručaas, med acis boštas jaščikis; no kiž kupeč vojdor ninēm ez puktiv, siponda i boštni röli ninēm. kuš kien bergědivmišt vištalis sija sv. Spiridonli, mij jaščikin deŋga abu. sv. stareč mičaa silī šuis: „tejad ki kīža önež nekučem ki setče ez pīrav; tönzi-ke veške te puktin deŋga, öni i boštīn; nekod vilēn noraš, acid miža.“ janzim kuža kupeč uskědčis kok vilas sv. Spiridonli, i svjatějpröstitis sije taja mižis i ležis gortas, no deŋgatög nin, deŋga ved silěn ez nin vör, no zev noraa velědēměn, med vože-keže ez pežav assis lovsě tačem pörjaseměn. — Velědēm. so kiži, pravoslavnejjas, i tani jen miždčě gušasemiš; no mödarin, kitěni ne kerēm kuš, no i biđ dum mijan loč jen sin vozin, kučema nin setiš mijaněs miždas? dert, gušasišjasli loč sija mesta, kitěni bi oz kusli i nomir oz laŋtli.

Lopás nem gazdagít, hanem tönkre tesz.

Egy kereskedő, hogy adás-vevést folytatván egyik-másik felé adogassa (azaz: hogy forgassa), gyakran pénzt kölcsönözgett sz. Spiridontól; valahányszor visszatért eladásától (tkp. eladóhelyéről), visszavitte neki az adósságot; s az öreg mindig neki parancsolta, hogy ő a maga kezével tegye oda a ládába, a honnan ki is vette. Spiridon nem is olvasgatta, hogy az egész pénzt hozta-e a kereskedő, mert ő nem sokat gondolt az itteni élettel. Sokszor vett (így) a kereskedő a szentnek engedelmeivel (tkp. a szenttől kérdezvén) pénzt és vissza is adta, s isten megáldotta, (úgy) hogy kedvező alkukat tett. De egyszer eltántorodván (tkp. tévedvén), nem tette az elvitt pénzt vissza a ládába, s megcsalván sz. Spiridont, magánál hagyta a pénzt. De mi történt ezután? A kereskedő csakhamar koldussá lett (tkp. esett, bukott); mert a rejtett pénze, a helyett hogy hasznot hajtott volna, mintegy tűzzel elégette az összes régi vagyonát is. Miután nyomoruságba jutott, a kereskedő megint eljött sz. Spiridonhoz s kért tőle pénzt kölcsön. Spiridon, a mint azelőtt is tette, küldte őt hálósobájába, hogy maga vegyen a ládából; de minthogy a kereskedő előbb semmit bele nem tett, azért nem is volt mit vennie. Üres kézzel visszatérvén, elmondta sz. Spiridonnak, hogy a ládában nincs pénz. A szent öreg neki szépen (nyugodtan) felelt: «a te kezeden kívül eddig semmi kéz oda be nem nyúlt (tkp. be nem ment); ha a múltkor oda tettetted volna, most el is vehetnéd; senkire ne panaszkodjál, magad vagy a bűnös». Szégyenletében a kereskedő leborúlt sz. Spiridon lábaihoz s a szent ember megbocsátott neki e bűnért s haza eresztette, de pénz nélkül, mert neki már nem volt pénze, hanem igen szívrehatóan figyelmeztetvén (tkp. tanítván) őt, hogy ezentúl ne szennyezze be a maga lelkét ilyen csalással. — Tanítás. Ime hogyan, igazhitűek, már itt (e világon) büntet isten a lopásért; de a más világon, a hol nem csupán (minden) cselekedetünk, hanem minden gondolatunk leszen isten szeme előtt, már hogyan fog azért minket büntetni? Valóban, a tolvajoknak az a hely jut (tkp. leszen), a hol a tűz el nem alszik s a féreg nem nyugszik.

12.

Kolë-ke med jen tenë kërzas, ačid kërzi korišjasës.

Ötpír munigën vičkoë milëšta Joannës suvtëdis ötik koriš baba, i bördëmën norasis assë obiditëmis ötik as rödhá vilas i kevmisis, medim mezdas kër-ke setis svjatëj patriark. no kër përa nin völi zavoditni öbedhá, siponda kollisjasis Joannës cöktisni sije enovtlini i kërzinë silis norasemsë börti, kor bör gortas voas. no jenlën mort Joannësis : „a menë kërzas-ë jen öbedhá sajín, og-ke me taje korises öniže kërzi?“ i ez vörzëdçi mestasis sijas pomëž kërzitëg i juktëg silë paj. — Velëdëm. Pravoslavnëjjas! tijanli, kodjasli jenšan setëma lašt, veškida suditni i raditni jöz kolasin, nöted enë pišjalë korišjasis, kërzitëg nalis norasemsë; zev ved jöna grekë voë, kodlë oziržikës kërzë, a gölis pišjalë, i kodlë ozir-la-dor suditë a göles vinitë; no jilavek kolë radejtni suditni veškida, kučem sudën ved taladorin suditan, sečemën i aštë suditasni mödar jugidín.

Ha akarod (ha kell), hogy isten téged meghallgasson, magad hallgasd meg a szegényeket.

Egyszer a templomba menvén Irgalmas Jánost megállította egy szegény (koldus) asszony s sírva panaszkodott, a neki tett bántásért, egyik rokonára s könyörgött, hogy a szent patriárka őt valahogy attól megszabadítsa. De minthogy már ideje volt a misét elkezdeni, azért János kísérői ajánlották neki, hogy hagyja el s hallgassa ki az ő panaszát későbbben, mikor haza jön. De az isten embere János azt mondta: «de fog-e engem isten meghallgatni mise alatt, ha én e szegényt most meg nem hallgatom?» S nem mozdult meg a helyéről, míg őt végig [nem] hallgatta s [nem] osztott neki részt¹⁾. — Tanítás. Igazhitűek! tí,²⁾ a kiknek istentől és emberektől adatott hatalom, igazságosan itélni és rendelést tenni a nép közt, soha se fussatok el a szegényektől, meg nem hallgatván az ő panaszukat; mert igen nagy bűnbe esik, a ki a gazdagot (gazdagabbat) meghallgatja, de a szegénytől elfut s a ki a gazdag félnek itél oda, a szegényt meg elítéli; hanem mindig igyekezni kell igazságosan itélni, mert a mily itélettel e

¹⁾ Az orosz textusban: «elintézte az ügyet s meghagyta a bántónak, hogy a szegény asszonyt kielégítse». — ²⁾ A textusbeli *tijanli* («nektek») helyett nyilván *ti* kell.

világon ítélsz, olyannal tenmagadat is fognak ítélni a másik világon.

13.

Korišjasli čoridalëmis miždëm.

Szvatěj Jonalën, vsërossiskëj metropolitlën völi öti ekonom (šojan juan setalís), Pimen nima; silì völi cöktëma vizedčini pögreb vilin i juktavlini bišsama tujriv jözës. ötčid göl i visis baba koris silis miške-minda ma tor zella vilë visëmsis. no Pimen lokis gorëdis si vilë: „mun me dinís, ješčë oz na vo kad tijanlı setavni.“ koher sija kvijsiš koris baba muni si dinís jursë ošedëmën; no szvatitel (Jona) tödis tačem už Pimenliš. i sija si-ponda koris Pimenës i burën šuis: „te on töd, kodës lögëdin; döva, kodës te vötlin, mijan doriš musažik jenli; žal veške te menim, no gospod' istis te vilë kulan čas, i me pösöbitni og vermi; mun i öniže vištaš popli (grek assid). möd aski szvatěj Jona cöktiš aslas dukovnikisli pirtni sije ižid pöstriženneë (szimaë) i sijaže lunë Pimen kulì. — Velëdëm. so kiži jen miždis Pimenës, öti gorëdëmis kuš göl' mort vilë! vičëise, pravoslavnëjjas, korišjasës vötlëmis i dözmëdëmis libë na vilë gorëdëmis; jen bara miždas. on-ke ninëm acid vermi setni, mičaa i sije žalitëmën šu silì: „jen setas“, a nekiž en list sije šögëdni, silì ved tetëg nin šog i jen tenë oz pröstit.

A szegények iránt való keményszivúség (tkp. keménykedés) büntetése (tkp. -ért büntetés). — Szent Jónásnak, oroszországi metropolitának, volt egy ékonomusa (étel-ital adogató), Pimen nevű; annak meg volt hagyva a pinczére ügyelni s itatni minden utasnépet. Egyszer egy szegény és beteg asszony kért tőle egy kis (tkp. egynémennyi mézet) orvosságul betegsége ellen. De Pimen haragosan reá kiáltott: «eredj én tőlem, még nem jött az idő, hogy nektek adogassak». A szegény koldus asszony e szavak után elment tőle fejét lecsüggesztve; de a metropolita (Jónás) megtudta Pimennek ez ilyen dolgát. Ő azért (magához) kérte Piment s jó szerivel mondta: «te nem tudod, kit haragítottál meg; az özvegy, a kit elkergettél, mi nálunknál kedvesebb istennek; noha téged sajnállak, de az Úr rád küldte a halál-órát s én nem tudok segíteni; menj s most mindjárt gyónd meg a papnak a bűnöd.» Másnap reggel sz. Jónás meghagyta a maga gyóntatójának, hogy őt a nagy tonsurába fogadja, s ugyanaz nap Pimen meg is halt.

— Tanítás. Ime hogyan büntette meg isten Piment csak azért, hogy egyszer szegény emberre rá rivallott. Óvakodjatok, igazhitűek a szegényeket elkergetni és bosszantani vagy rájuk rivallani; isten ezért megbüntet. Ha magad semmit sem adhatsz, tehát szépen és rajta sajnálkozva mondd neki: «ád isten»; de sehogy se merd őt szomorítani, mert neki már nálad nélkül is van bújja, s az isten neked azt meg nem bocsátja.

14.

Miždëm seralëmis svjatëjjas vilin.

Ötöd arkerej Kristoslën Grigorij Neokesariskej vetlis Komana karë arkerejes že puktinü, no bër bergëdëigas gortas kujim žid lösedcëni si vilin jona tešitëini i si-ponda tuj vilë, kit kolë völi munni arkerejlä vörjasën, naja vodtëdisni ötikës as kostsinüs, bidtë önina sömin kulëma; a asünis puksisni si dñë i kutisni narošně šogsini. — Ödva na svjatëj Grigorej na veštë vois, a židjas i pondisni kevmišni silü, med keras kučem-ke milëšt kulëm mortli, med vevttas silis jajsë i setas mijke-minda zebëm vilë. bur-keris arkerej pörtëis vilis plattesë as vüvis i ješcë mijke-minda deŋga sordis i setis sije židjasli, acis bara mödëdis voze. židjas boštmišt pondisni vaksini divejas-keris mort vilin, a asünis šuisni: „völi-ke veške si-pičkin jenlën duk, tödis veške seki, mij si vozin kujlë lozja mort.“ si-börti čukëštisni tövarisnišë, no sija ez šiaš. naja čajtisni mij sija unmovsema i pondisni sadmëdni; no sija ninëm ez gorëdëi, unmovsema ved völi vek-keže! siž gospod mintis nalë tešitëemsis svjatëj mort vilin i si-vöšna seramsë nalis bergëdis bördëmë! i so koŋerjas med-vozin radlisni si-vöšna mij ilëdisni arkerejes, a börti kovmis aslinis lösedcëni i pramëj vilë mortës zebni. — Velëdëm. Pravoslavnejjas! vičëise seralëmis, ne öbrazjas vilin kuš i jen gižedjas vilin, no i bur mortjas vilin i pörišžikjas vilin, med eške i tjanës jen oz miždi židës moz!

Büntetés a szentek kigúnyolásáért.

Egyszer neocaesareai Gergely püspök Komana városába járt püspököt installálni, de a mint hazatért, három zsidó összebeszél, hogy rajta derekasan mulassanak, s azért az útra, a hol a püspöknek el kell vala hajtani (tkp. lovakkal menni), lefektettek egyet maguk közül, mintha csak most halt volna meg; maguk meg leültek melléje s kezdtek szántsándékkal gyászolni. — Alig találkozott velük sz. Gergely, már a zsidók el is kezdtek neki könyö-

rögni, hogy tegyen valami irgalmat a halott embernek, hogy fedje be az ő testét s adjon valamit a temetésre. A jótékony püspök leoldotta magáról fölső ruháját s még hozzátett egy kis pénzt s oda adta a zsidóknak, maga meg tovább utazott. A zsidók ezt kapván, kezdtek kacagni a csoda-tevő férfiún s maguk közt mondták: «ha ő benne isteni szellem volna, tudta volna bizony, hogy előtte élő ember fekszik». Azután kiáltották a társukat, de az nem felelt. Gondolták, hogy ő elaludt s kezdtek fölkelteni; de ő egy hangot sem ejtett, mert elaludt volt örökre! Úgy fizetett nekik az úr azért hogy mulattak egy szent férfiún, s azért az ő nevetésüket fordította sírásra! S íme szegények legelőször örültek, hogy a püspöket rászedték, de végre kellett maguknak hozzálátni s igazán az embert eltemetni. — Tanítás. Igazhitűek! Óvakodjatok gúnyolódni, nem csak a szent képeken és isten írásain, hanem a jó embereken s az öregeken is, hogy máskülömben isten ne büntessen titeket is, úgy mint a zsidókat.

15.

Šogsem dari ponda.

Ötik kipsrkěj manastīrin, kodī šusis Filoksenlën, völi stareč, rōdinanas Miletina karis, Sidör nima, i kodī dugdivtæg bördlis; i kor muköd manakjas vöjpedlisni sijes, med köl icetika dugdilas bördëmsis, sija vek šulis nali: „me sečem greka, kučem ez na vövlī medvoža mortšan (Adamsan) önija lunëž“. — Ötčid vois si dinë manak Julian as velëdëisjasis-köd, i med veške bördiš starečes kiž-ke paledni, muköd šorni pövsin šuis silī: „eski musa vokë, mij jen künëa bidsën grekaš.“ a „kis bara! šuis stareč: abu nekučem gižedn i vesig on kivli sečem grek, kučemën me miža. kivzë, mij me tijanli vištala i kevmë čöč me ponda. jöz pövsin oligën mejam völi götir, i kiknannim veritim Sevir velëdëmlī (möd pöles veraë, a neprameje). ötčid, vomist gortë, me eg su assim götirës i tödmist mij sija munī pödruža ordas, med si-köd ötiklain darjašni pravoslavnej vičkoin, me kotërti setče, azimist-že mij götir mejam boštema nin vomas dari, me kvatiti sijes gorsedš i setčež čabrali (og list taja grek i šuni), mij sija bör biliktis dari. jöjlun kužaim me kvatiti dari i šibiti najtë. no sija-že dukë čardišiš i darisë boštis čard-bi. Kik lun börin me azi zev mištëm mortës, kodī tapkëdmist menë pelpomëd, šuis: „mi drugjas te-köd i nöčid ogë loë jansëdëmaš.“ — „a te

*kodî sečem?“ jualî me. — „me sîja, şuis, kodî Jisus Kristosës mu-
citçigas kuçkis pel-bokas“. verma-ë si-börin, bördzimişt, gorëdemën
şuis stareç, verma-ë me mijke-mînda paledçini?“ — Velëdem. Pra-
roslavnëjjas! zev jöna sögresiştis taja mort şibitëmën sv. dari ñajtë;
no seçema-že grekë vöjam i mi, kor darjasam pež şölömën ñotik vi-
žavtëg i lösedçitëg; seçema-že grekë vöjeni naja, kodjas dari boştigën
oz pramëja miritçini i şölömsiniş oz pröstitçini naja-këd, kodjas vilë
lögalisni.*

Bánat az oltári szentség miatt. — Egy Cyprus-szigeti kolos-
torban, a mely Philoxenusról neveztetett, volt egy öreg, születése
szerint Miletina városából való, névszerint Izidor, a ki szakadat-
lanúl sírt; s mikor a többi barátok (szerzetesek) unszolták, hogy
csak egy kicsit hagyjon föl sírásával, ő mindig azt mondta nekik:
«én olyan bűnös vagyok, a milyen még nem volt a legelső ember-
től (Ádámól) fogva a mai napig». Egyszer jött hozzája Julián ba-
rát a maga tanítványaival s hogy a síró öreget valahogy vigasz-
talja, egyéb beszéd közt mondta neki: «hidd meg kedves testvé-
rem, hogy istenen kívül mindnyájan bűnösök [vagyunk]». «Jaj
nekem!» felelt az öreg: nincsen semmi írásban, sőt nem is hal-
lasz olyan bünt, a milyennel én bűnös vagyok. Hallgassátok, a
mit nektek elbeszéllek s imádkozzatok érettem. A mint a nép kö-
zött éltem, volt nekem feleségem s mindketten hittünk Szevir ta-
nításának (másféle, de nem igaz hitvallásba). Egyszer hazajövé-
n, nem találtam a feleségemet otthon, s megtudván hogy egy asszony
barátjához ment, hogy azzal együtt az igazhitű templomban ál-
dozzék (úrvacsorához járuljon), én oda szaladtam; látván pedig
hogy a feleségem már szájába vette a szentséget, őt torkon ragad-
tam s addig szorítottam (nem merem e bünt csak ki is mondani),
hogy ő a szentséget megint kiköpte. Veszétségemben én megfog-
tam a szentséget, s a sárba dobtam. De ugyanazon pillanatban
villámlott s a szentséget elvitte a villám. Két nap múltával láttam
egy igen rút embert, a ki engem vállon ütve azt mondta: «mí
teveled barátok vagyunk s soha sem leszünk [egymástól] elválaszt-
va». «De kicsoda vagy te?» kérdeztem én. — «Én az vagyok, úgy
mondott, a ki Jézus Krisztust, mikor kínoztatott, arczúl (tkp. fül-

¹⁾ Így az orosz textus szerint. Nem értem a zürj. *kis bara-t*,
mely szóról szóra: «honnan megint.»

oldalába ütötte». Lehet-e az után, szólt sírván ordítással az öreg, lehet-e hogy valamennyire vigasztalódjam?» — Tanítás. Igazhitűek! igen nagyon vétkezett ez az ember, hogy a szentséget a sárba dobta; de ugyanolyan bűnbe esünk (tkp. sülyedünk) mi is, ha az úrvacsorához járulunk szennyes szívvel, semmit sem bőjtől-vén és készülvén; ugyanoly bűnbe esnek azok, a kik a szentség vételekor nem igazán kibékülnek s szívékből meg nem bocsátkoznak (azaz: egymásnak bocsátanak) azokkal, a kikre haragudtak.

16.

Pröskur jilís.

Prepodobněj Zösima Sölöveckěj ötėid Sölöveckie voëm kupečjasli setis služitem pröskur; no naja vičkois muniganis kučem-ke nogèn tödlitėg sije i uskėdemaėš tuj vilė. börti ötik manak Makarij, munigėn kītėc-ke mogėn, azis ponjes, kodı völi bergalė pröskur gögör i mirse bidsama nogèn kvatitni sije pińjasnas, no bid zavoditėmė čiskalis sijos bi, kodı petis pröskur pičkis. Makarij matėžik vois pröskur đinas i bi ez lo; perna-pasėn leptis sija pröskur i vajmišt prepodobněj Zösima ordė vištalis silı azilėm divėšė. kodjas sen völini, zev bidsėn šenzisni, mij Kristos kutis pež ponjes šojemis služitem pröskur. — Velėdėm. Pravoslavnėjjas! tatıs požas gögör-vońi, mij pröskur, kodės ti boštlannid gospod iltaris, ižid, i si-ponda šoje sije söstėm šölömėn i polig-tırji jenniš. möd nogėn-ke vičėise, med oz sot tijanės bi i sud jenlėn.

Az áldozó-kenyérrel (*pröskur* = *prosphora*). — Tisztelendő Zosimas Szoloveczki egyszer Szoloveczkbe jött kereskedőknek adott istenitiszteletben használt áldozó-kenyeret; de ők a templomból kimenvén valamiképen tudtuk nélkül azt leejtették az útra. Azután egy szerzetes-barát, Makárius, valahová ügygyel menvén, látott egy kutyát, a ki az áldozó kenyér körül forgolódik s mindenképen igyekezik vala azt fogaival megkapni, de minden hozzákezdéskor perzselte őt tűz, a mely kijött az áldozó-kenyérből. Makárius hozzá közeledett az áldozó-kenyérhez s a tűz eltűnt (tkp. nem lett); keresztet vetvén magán (kereszt-jeliel) fölemelte a kenyeret s oda vivén tisztelendő Zosimashoz elbeszélte neki a látott csudát. A kik ott voltak, mind igen csodálkoztak, hogy Krisztus a tisztátalan kutyát az áldozó-kenyér megevésétől visszatartotta. — Tanítás. Igazhitűek! ebből meg lehet érteni, hogy

az áldozó-kenyér, a melyet tí az Úr oltáráról vesztek, fölséges (tkp. nagy, magas), s azért egyétek azt tiszta szívvel s isteni félelem közt. Külömben (tkp. ha más módon) óvakodjatok, hogy titeket az isten tüze és ítélete meg ne égessen.

17.

Si jilís, mij zev bur ovni lög kuttég i divittég mukédjasës.

Ótik manak ez ov götör ladvë ustarjas kuza i völi povodnej dís i víz kutni i molitvajas liddini. med-börin vois silën i kulan kad, i vízedişjas aslas vokjasis, kodjas çukértçisni volpaş gögöris, zev divujtçisni, mila sija, naja dumis dís manak, ez povzi i smertis, no jeşçë i radlis. a si-ponda i jualisni silis: „mij vösna te, kor kösjan suvni jen sud voze, nótik on pov? mi tödam tensid stav ovmestë i ogë vermë gögörvoni, mila te nótik on tözdis. Kristos vinën eça vinzedëi i vištav mijanli, med i mi çöç oşkam Kristosës.“ — „Siş batuşkojas i vokjas! me greka mort dişa oli, i so öni menim bid ömëles assim petkëdlisni jenlën angeljas i me nekučem torjis eg sossis, a viççisi çorid sud gospodlis. no druj angeljas şuisni menim: „köt te i en zev vişavli i en dir kevmiv jenli, da mödarë nekodës že bara en i divitli i nekod vilë nótid en lögavli“, i taje şumişt koşalisni mensim grek gişedjassë. si-vösna so me öni i gaşa.“ taje vištavmişt manak pır jenli lovsë i setis.

Enë divitë, med on loë divitemaës; enohtë, i tıjanli enohtëas, şuis gospod. kodı oz vermi prameja vişavni (şuë sv. Anastasij Sinajskij) i oz vermi kolni mirskëj ovmës, sija med nekodës oz divit. mukëd as göl-lun vösnaıs oz vermi setni milëstina, ali aslas uşjas vösnaıs oz vermi çastë viçkoë vetlini, — sija med enohtas mortjasli, med pröstitas mukëdjasës i silë enohtëas (jensan grekjasıs). ötnas ved Kristos stavnim vilin em suditis, ogë-že kutë silë jözës divitëmën voşsaşni! mi omël delëjas köl aşam mortlis, a aşam-ë silis burjassë? aşam-ë silis kajitçemsë? una jave grekë vöjlisni, no gusen kajitçivilisni. rözbojnik, kodës röspınajtisni veşkida doras Kristos-këd, völi i mort-vişi, a Juda völi Kristoslën apostol: no rözbojnik rajin, a Juda adın. abu-ë seşsa pravda, mij divitni i suditni vermas sömin sija, kodı tödë mijanlis sölöm piçkës. — Velëdëm. zev jona grekë vöje, kodı mödës divitë, libë kodı lög kutë möd mort vilë.

Arról, hogy mily jó élni haragot nem tartva és másokat

meg nem szólva. — Egy szerzetes barát nem élt egészen¹⁾ illően a szabályok szerint s eléggé lusta volt böjtöt tartani és az imádságokat elmondani. Utoljára jött neki is a halál ideje s az ő reá ügyelő társai (fratres), a kik az ágya körül összegyűltek, nagyon csudálkoztak, hogy miért ő, a lusta barát az ő véleményük szerint, nem félt a haláltól, hanem még örült is. Azért kérdezték is tőle: «mért nem félsz te semmit sem, mikor az isten ítélőszéke elé akarsz állani? Mí tudjuk az egész életedet s nem bírjuk megérteni, hogy semmit sem aggódol. Krisztus erejével egy keveset erőlködjél s beszéld el nekünk, hogy mí is egyetemben magasztaljuk Krisztust». — «Igenis, atyáim és testvéreim! én bűnös ember lustául éltem s íme most minden rosszaságomat fölmutatták az isten angyalai, s én semmit sem tagadtam, hanem vártam az Úrnak kemény ítéletét. De egyszerre az angyalok mondták nekem: «habár te nem böjtöltél is nagyon s nem imádkoztál hosszú ideig, de másrészt megint nem is szoltál meg senkit s senkire soha nem haragudtál» s ezt mondván szétszaggatták az én bűn-írásaimat. Azért íme most vig vagyok». A mint ezt a barát elmondta, mindjárt át is adta lelkét istennek.

Ne gáncsoljatok, hogy ne legyetek gáncsolva (elitélve, megszólva); bocsássatok s tínektek is megbocsáttatik, mondta az Úr. A ki nem bír igazán böjtölni (mond sz. Anasztáz) s nem bírja elhagyni a világi életet, az csak ne gáncsoljon senkit. Egy másik meg a maga szegénysége miatt nem adhat alamizsnát vagy a maga dolgai miatt nem járhat gyakran a templomba, -- az csak engedjen meg az embereknek, csak bocsásson a felebarátainak s neki is megbocsáttatik (istentől a bűnei). Mert egyedül Krisztus vagon mindnyájunk fölött ítélő bíró s nem fogunk vele ellenkezni az által, hogy mást gáncsolunk (elitélünk). Habár látjuk is más embernek rossz dolgait, de látjuk-e az ő jóságait is? Látjuk-e az ő bűnbánatját? Sokan nyilvánosan estek bűnbe, de titkon meggyóntak [és veszékeltek]. A rabló, a kit Krisztussal jobb oldala mellett keresztre feszítettek, emberölő is volt, Judás meg Kristus-

¹⁾ Sejthető, hogy *götör* helyett *gögör* kell; «körül, körös-körül» könnyen ezt is teheti: «mindenestül, egészen». Az orosz eredeti így hangzik, latinúl: «non habebat omnes virtutes, praescriptas regulis...»

nak apostola volt : de a rabló a paradicsomban van, Judás meg a pokolban. Nem igaz-e azután, hogy gáncsolni és itélni csak annak lehet, a ki a mi szívünk belsejét ismeri. — Tanítás. Igen nagy bűnbe esik, a ki mást gáncsol (elítél) vagy a ki haragot tart más emberre (felebarátjára).

18.

Kízi kolë vízavni.

Prepodobnej Siluan i velëdëis silën Zakarija ötëid voisni ötik manastirë vidlig moz manakjassë. ovmišt setëni bidsa sutki, kor pondisni bör mödëdëini gortë, seki najali kiž göstjasli bit koli eca šojištni tuj vilë i šojištisni. muniganis-že Zakarija azis šor i kösjis juni; no Siluan šuis silë: „talun ved viž.“ „a egë-ëmej talun mi šoje batuško?“ šuis Zakarija. — „sija šojem völi morta mortës lubitëm kuža, kiž göstjaslën; a mijanli, pije, kolë kutni assinim viž. egë-ke ved mi kivzë nalš šölömsanis cöktëmsë i egë-ke šoje, seki veške kerim kik grek: najaës lögëdim i bidsën vozin javë ošjisim, miž mi te-këd zev vízalam. i voze, musa pije, vízav gusen.“ — Velëdëm. oz kov ötëid ošjisem ponda vízavni, no siž, med mort oz tödli; seki i jen azas tensid vízalëntë.

Hogyan kell böjtölni. — Tisztelendő Silvanus és tanítványa Zakariás egyszer egy klastromba jöttek, a barátokat látogatni. Miután ott egész 24 óráig tartózkodtak, a mint vissza indultak hazafelé, akkor nekik mint vendégeknek kellett egy keveset enni az útra s ettek is valamit. Menet közben Zakariás látott egy forrást s akart inni; de Silvanus azt mondta neki: «ma csak böjtölj». «De hiszen nem ettünk-e ma, atyám?» felelt Zakariás.» Az az evés az egymáshoz való szeretet miatt volt, mint vendégek [evése]; de nekünk, fiam, meg kell tartanunk a magunk böjtjét. Ha ugyan is nem fogadtuk volna az ő szíves kínálásukat s nem ettünk volna, akkor bizony kettős vétket tettünk volna: őket bosszantottuk, s mindnyájuk előtt dicselkedtünk volna, hogy mi teveled erősen böjtölünk. S ezentúl is, kedves fiam, böjtölj titokban.» — Tanítás. Nem kell soha dicsékvés okáért böjtölni, hanem úgy hogy más ember ne tudja; akkor isten is látja a te böjtölésedet.

19.

Kodi mödës divitë, sija mirdde lašt gospodliš.

Ötöd prepodobnej Isaak Fivskij vetlímist möd manastirë divitë setiš manakës dšša olëmis. i sija dum sećema jizis silë šölömas, mīj i bör loktig čožis ez dugdiv si jilíš dumajtni i kulitni manakliš užjassë. no kor vois aslas kella doras, saměj özes šoras panid svtis silë angel, i šuis : „spasitel' čöktis juavni tensid, mīj kolö kerni manak-këd, kodës te divitni?“ Isaak gögöör-vois assis mizšë i uskëdëmën angel voze görëdš : „mizni! omëles keri, ne-ladnë ker! kevniš me vöšna spasitelli.“ „čëčëi, šuis angel : önja mizšis gospod' pröstitë tenë ; no voze-keže vičëš i pov divitni vojödöržik gospodiš ; on-ke kivzi, voze on lo lezema i taja kellaad.“ — Velëdëm. enë tani mödës divitë i jen tjanës mödarin oz divit ; mīj ved tani köžannid, sija mödarin i petalas ; pröstitë i pröstitëmačš loannid ; kučem meraën merajtannid, sećëmën i tjanli merajtas gospod.

A ki mást elitél, az az Úr hatalmát bitorolja. — Egyszer tisztelendő Izsák Fivskij (Thébai) egy másik klastromba járván, elitelt ott egy szerzetes barátot a lusta életről. S az a gondolat neki annyira a szívébe hatott, hogy visszatérése alatt sem szünt meg róla gondolni s a barát dolgát gáncsolni. De mikor a maga czellájához érkezett, az ajtó közepében eleibe állott egy angyal s azt mondta : «a Megváltó megparancsolta, hogy kérdezzem tőled, hogy mit kell azzal a baráttal tenni, a kit te elitéltél?» Izsák megértette a maga vétkét s leborulván az angyal előtt, fölkiáltott : «Vétkeztem! Rosszat tettem, nem jól tettem! Könyörödj értem a megváltóhoz». «Kelj föl, szólt az angyal ; most az Úr neked megbocsátja a vétkeidet ; de ezentúl óvakodjál s ne merj előbb itélni mintsem az Úr ; ha szót nem fogadsz, többé e czelládba sem fogsz beeresztetni (sem leszel beeresztve). — Tanítás. Ne itéljétek itten a felebarátod (tkp. másikat) s isten titeket a más világon nem itél el ; mert a mit itten vettek, az a más világon ki is kel ; bocsássatok s nektek lesz megbocsátva (tkp. bocsátottak lesztek) ; a mily mértékkel mérték, olyannal nektek is fog mérni az Úr.

20.

Si jilíš mīj-minda otsalë mijanli spasitëni milëština.

Ötik afrikanskëj kúažlën völi čina mort Petir nima, kodli völi čöktema lösedlini bidšama šöjan-tor, mīj kovmas kuaž pizan vilë : mijiš

sija jona i ozirmis. no i ozir-lun dirjuis völi sečem naž, mįj ötčidna vesig, kiž kutis pomnitni, ez setli nekučem milěstina korišli. pozis dumajtni, mįj sečem mort tutëž nin voši, no ižid milęsta jen bergędis sije, so kiži. ötčid, kor mödędis Petir kíaé ordę požalęm náńjas, azis as vozsis korises, kodı i koris silis milěstina. Petir gorędis si vilę vidčemęn ; no koris ez dugdı kevnišni silı i korni Xrista radi. seki Petir pondis vižedni gögör, oz-ę šur silı iz, med eške šibitni korises ; no kiž matın iz ez vöv, lög kužais Petir kvatitıs náń tupęs i šibitıs sijen rožaas korišli. koris kvatitıs tupęs i mödędis kevmitirji milěstina setis vösna. — kik lun börin Petir siž višni pondis, mįj lov petan riје vois. sija jursadnas azis assę vötin moz, biđtę sije suditęni. si vozin sulalisni veskijas, kiče ötiladoranis šöd mištęm mortjas puktalisni silis lok užjassę, a mödarladoras angeljas gospodlęn sulalisni i ez tödni mįj kernı ; medvožajasis radlišni i seraljšni, mįj grekjasis šokidęs ; a angeljas šog piriš šörnitisni as kostanis : a mi mįj puktam tatče ? abu ved ninęm öti náń tupęs kińza, kodęs šibitıs Petir rožaas korišli. sešsa sija milěstina tupęs puktisni naja veski vilę, no tupęs ičetika, ödva vörzedis čaškasę grekjasnas. seki sv. angeljas šuisni silı : „mun, końerę Petirę, i sodti taja tupęs dinę ješęü kimin-ke tupęs, med veške oz boštni tenę đaveljas i kiskini adę.“ taja dukę Petir vois as sadas, i amajtniš ta jılıš, gögör-vois mįj sija ez vöv ninęm abu vöt, no pramej velędęm jensanı ; azilıs ved veski vilis assis biđ grek, kučemęs kerliš is ičetisanis. „öti tupęs-ke, dözmęm kuža šibitęm, si-mında menim otsalis, šuis Petir bördig-tirji, kučem-že loę koknid mödarin silı, kodı ičetisanis nem-čöžsę juklę gažedčemęn korišjasli ?“ i sešan jorsis jen vozin setavni korišjasli, i jen regid čęčędis sije višaninis.

Arról, hogy mennyit segít nekünk üdvözülni az alamizsna.

Egy afrikai fejedelemnek volt egy Péter nevű tisztviselője, a kinek meg volt hagyva minden ételt beszerezni, a mely a fejedelem asztalára kellett: a miből ő nagyon meg is gazdagodott. De gazdagságában is olyan fukar volt, hogy, a mióta emlékezni kezdett, még egyszer sem adott semmi alamizsnát koldusnak. Lehetett gondolni, hogy ilyen ember már egészen elveszett (elkárhozott); de a nagy kegyelmű isten megtérítette őt, íme hogyan. Egyszer, hogy Péter a fejedelemhez süttöt kenyereket szállított, látott ő maga előtt egy koldust, a ki tőle alamizsnát kért. Péter rája kiáltott szitkozódva; de a koldus nem szünt meg neki könyörögni s

Krisztus szerelméért kérni (*Xrista radi* oroszúl van). Akkor Péter kezdett körülnézni: nem akad-e neki kő, hogy azzal a koldust megdobja; de minthogy közelben kő nem volt, haragjában Péter fölkapott egy cipót s azzal a koldusnak a képébe dobott. A koldus megfogta a cipót s eltávozott imádkozván az alamizsnaadóért. — Két nap múlva Péter úgy megbetegedett, hogy szinte haló-félbe jutott (tkp. lélek-kimenő színre [fokra, állapotba] jött). Ő elméjével (képzeletével) látta magát mintegy álomban, mintha őt itélnék. Előtte állott egy mérleg, a melybe egyik felől fekete csúnya emberek belerakták az ő rossz tetteit; de a másik felén az Úr angyalai állottak s nem tudtak mit csinálni; az előbbieket örültek és nevettek, hogy az ő vétkei nehezek, az angyalok meg szomorúan szóltak maguk közt: de mi mit rakunk ide? Hiszen nincs semmi egy cipón kívül, a melyet Péter egy koldusnak a képébe dobott. Azután azt az alamizsna-czipót tették a mérlegre, de a czipó kevéske, alig mozdította meg a vétkekkel való serpenyőt. Akkor az angyalok mondták neki: «menj, szegény Péter, s tégy hozzá ehhez a czipóhoz még néhány czipót, hogy ne fogjanak téged az ördögök s a pokolba ne ragadjanak.» E pillanatban Péter eszméletre tért, s gondolkodván róla megértette, hogy az nem volt hiábavaló álom, hanem igaz tanítás istentől; mert ő látta a mérlegen minden vétkét, a melyet kiskorától fogva elkövetett. «Ha egy harag miatt dobott czipó nekem annyit segített, mondta Péter sírás közben, mily könnyűsége lesz a másvilágon annak, a ki kiskorától fogva egész életén át örömmel osztogat a koldusoknak?» S azonnal esküdött (megfogadta) isten előtt, hogy adni fog a koldusoknak, s isten csakhamar föl is állatá őt betegségéből.

I Petir sećema tirtis assis jenli setem kivsë, mij aššë ez nõtik žalit. ötëid panid šuri silî tödtëm mort, kodî korise pörema karab žugalëmiş. sija uskëdčëmën kok vilas koris silîš, med mijen-ke vevtjas silîš paštëm jajsë. Petir sija-že dukë pörtčis az vvisis paškömsö i setis. no kiž korislën i šijnis ninëm völi, si-vösna i setis sije plat-tesë vuzavni. Petir munigen kitče-ke bazar vrti azis assis paškömsë bazariš i zev gažtëmtčis i šogsem ponda sija lunë ez vešig nur boštlî vomas, a jignasemën kumas bördis ötnas: „gospod' ez primit mensim milëština, dumajtis sija; tidalë, me og sulav si don, med mensim nim

kažtilasni korišjas, med-musa drugjasis silën.“ taje dumajtgas i šogsigas sija unmoosis, i drug azis as vozsis zev miča mortës, šondiš jugidžikës ; jur vilas völi krest i paštasema völi sija paškömë. „ažan-ë taje pašköm?“ šuis sija. „nej batuško ! vištalis Petir, vojödör sija pašköm völi menam.“ „en že sešša šogsi, šuis bara sija ; me te ordiš bošti sije, me novla i blagoslovlajta tenë si piddi, miž menë te, közidiš kuligën, vevtin sijen.“ sadmimišt Petir divujtëis i šuis asliš : „kor Kristos pukse korišjas mestaë, sižke i me og kuv, köt i nakođ-že lođ.“ ta börin stav embursë setalis korišjasli, völa vilë ležalis assis jözjassë i munis Jerusolimë. setëni jurbitmišt Kristos gortli, kevmis jen nimën ötik starikli, med vuzalas sijas jöz völa vilë i donšë miž šedë as vilas, med juklas korišjasli.

Dir svjatëj Petir kevmis senë i gaške olis veške senë i kvttëžis, ez-ke a veške tödni sije as musa jözis, kodjas voisni jurbitni Jerusolimë. seki Petir, med sije oz pondini vilë puktini, pišjis tödtëm inë, i senë kevmis kurtëžis. ötnas jen tödas kitën silën sv. mošëis ; no mu kužala biđ vičkoin kažtilëni silis nimsë.

Velëdëm. Pravoslavnëjjas ! dumajtë, miž vošlëm mort nin spaitëis šibitëm tupëš vöсна korišli ; ne sija-ke veške, adë veškida vois. kučema-že mižanli otsalas mödarin sija milëstina, kodës mi radujase setalam biđ lun ! nötcid vokjasë enë istë kušen korises ; una grekjas ved vevtisasni milëstinaën.

S Péter olymódon teljesítette az istennek adott szavát, hogy maga magát ingyen sem sajnálta. Egyszer találkozott vele egy ismeretlen ember, a ki koldussá lett (tkp. dőlt, esett) volt hajótörés által. Az, a lábához borúlván, azon kérte, hogy valamivel befődjé az ő mezítelen testét. Péter mindjárt leoldotta magáról a ruháját s odaadta. De minthogy a koldusnak ennie sem volt semmi, azért oda adta (t. i. a koldus) a ruhát eladásra. Péter, valahová menvén a piacon át, meglátta a maga ruháját a piacon s nagyon elszomorodott. Bújában az nap egy falatot sem vett a szájába, hanem elzárkozván a szobájában csak egyre sírt: «az Úr nem fogadta az én alamizsnámat, gondolt ő ; látni való, én nem vagyok méltó (tkp. non sto id pretium), hogy az én nevemet emlegessék a koldusok, az ő legkedvesebb barátjai.» Ezt gondolván s így búsulván ő elaludt, s egyszerre látott maga előtt egy igen szép embert, a napnál ragyogóbbat (fehérebbet) ; a fején volt kereszt s öltözve volt abba a ruhaba. «Látod-e ezt a ruhát?»

mondta ő. «Oh, édes uram! szólt Péter, — előbb az a ruha enyim volt.» «Ne búsulj aztán, — mondta megint amaz; én te tőled fogadtam azt, én viselem s áldlak érte, hogy engem, mikor a hidegtől majd meg nem haltam (tkp. hidegtől halván), vele beföd-tél. Fölebredvén Péter csudálkozott s azt mondta magának: «Midőn Krisztus a koldusok helyébe áll, tehát én sem halok meg, ha bár olyanná leszek, a milyenek ők (tkp. ők-féle leszek).» Ez után minden vagyonát oda adta a koldusoknak, szabadon eresztette a maga népeit (értsd: rabszolgáit) s elment Jeruzsálembe. Miután ott Krisztus sírján leborúlva tisztelkedett, könyörgött ő isten nevével egy öregnek, hogy őt eladja rabságba (tkp. idegen hata-lomra), s hogy az árát a mi érte kerül (tkp. reája kerül v. jut), elosztja a koldusoknak.

Soká szolgált ott sz. Péter s talán biz ott maradt (tkp. élt) volna holtáiglan, ha meg nem ismerik vala az ő földjei, a kik tisztelkedni jöttek Jeruzsálembe. Akkor Péter, hogy őt [megint] föl ne magasztalják, elfutott egy ismeretlen helyre s ott imádko-zott holtáiglan. Egyedül isten tudja, hol vannak az ő szent erek-lyéi, de világ (tkp. föld) szerte minden egyházban emlegetik az ő nevét.

Tanítás. Igazhitűek! Gondoljátok meg, hogy egy már elve-szett (elkárhozott) ember megüdvözült egy a koldusnak dobott czipó miatt; máskülömben bizonyosan pokolba jutott volna. Mennyire fog nekünk a másvilágon az az alamizsna segíteni, a melyet mi örömet (radujase = радуюся örvendve) adunk minden nap. Atyámfiai, soha se küldjétek el üresen a koldust; mert sok vétket főd be az alamizsna (tkp. vétkek fedődnek be az alamizs-nával).

Utójegyzet. A zürjén terminativus rag rendes alakja -*öz* (vagy -*ež* az izsmai dialektusban: Castrén) s így találjuk Po-povnál is (-*ěž*): pl. *ötikēž* egyig, *pomōž* végig (1. sz.). De többször előfordúl -*ěž* alak is (melynek -*öz* felelne meg), különösen a ter-minativ gerundiumban (-*tōž*): *luněž* napig (15 sz.), *pörišmitěž* öregedtiglen (1. sz.), *burdtěžis* meggyógyúltáig (6. sz.), *kuvtěžis* holtáig (20. sz.), *öněž* (1. és 11. sz.). Meghagytam e teljesebb ala-kot, mért azt vélem, hogy nem írás- vagy nyomtatásbeli hiba, ha-

nem a zürjén terminativus mivoltából magyarázható meg. A terminativust kifejezi másutt valamely lativ casus, nyomatékosító mellékhatózó vagy végraggal: pl. a finnben illativus vagy allativus *asti* v. *saakka* «usque»-val (*loppuun asti* végig, *kirkolle asti* a templomig); a cseremiszen illativus *šumeške*-vel («értére», v. ö. finn *saakka*: pl. *auluško šumeške* «faluig»); a magyarban *-ig(-ég)* = <é + g (nyomatékosító). E szerint a zürjén *-öž* teljesebb *-ööž* alakjában is az első *ö-t* illativus-végnek lehet tekinteni (pl. *lunö-öž*-ben *lunö*), s az ez után való *-öž* jóformán nem más mint a *vož* «élő» változata, illetőleg szintén illativus *vože* «elé» helyett való (megjegyzendő, hogy a votjákban a zürjén terminativus *-öž*-nek *-ož* felel meg, pl. *puñož* végig = z. *pomöž*; s *vož* a zürjP.-ben *ož*-nak hangzik). Összevethető a magyar *elé*-nek terminativ segédhatározóul való használata, ebben: *eddig-elé*.

Hasonlóképen megtartottam a *-mišt* végű gerundiumnak kettős *m*-vel való alakját is, a hol eléfordult: 1. sz. *šivsemmišt*, *šornitömmišt*, 7. sz. *kerömmišt*. Meglátszik ebből, hogy ez a gerundium nem más mint *-m* képzős nom. actionis *mišt* «után» névutóval (pl. *kuim lun mišt* «három nap után, h. n. múlva, *ne-dir-mišt* nach nicht langer zeit, nem sokára).

II.

Szavvajitov Pál zürjén nyelvtanából.

A zürjén nyelv ismeretének egyik főforrása, a sziszolai és vicsegdai dialektusokra nézve, Szavvajitov Pál zürjén nyelvtana és szótára (Sz.-Pétervár 1850). Csak a szótára vált most nélkülözhetővé Wiedemann-nak teljesebb és az egész zürjénségre kiterjeszkedő szótára által, mely nem régén elkészült. Becses a Szavvajitov orosz nyelven írt grammatikája (Грамматика Зырянскаго языка. Сочинение Павла Савваятова) kivált a приложение «függelék» által, mely egyéb fordított textusok mellett leegelőször eredeti nyelvmutatványt is közölt: két népmesét és két gyermekverset sziszolai nyelven, meg menyasszonyi búcsuverseket vicsegdai nyelven (de mind fordítás nélkül). Az utóbbiakat, melyek sokban a Castrén-féle izsmai nászdalokhoz hasonlítanak (lásd ismertetésüket NyK. XV, 153), egyelőre félre hagyom, mivel nem a rendes szerkezetű nyelvet tüntetik föl s itt-ott még homályosak is. Közlöm tehát a «Függelék»-ből, mint a sziszolai dialektus mutatványát, a két népmesét magyar fordítással, meg a nem eredeti darabokat is (Hitvallás, Úr imádsága, Tíz parancsolat, részek az Újtestamentomból). — Átirásomban Szavvajitovnak általában igen pontos és több szerencsés újítás (pl. a *з, ж* értékű egyszerű jegyek) által kiváló írásmódjától csak abban tértem el, hogy úgy mint a Popov-féle textusban is (408 l.) *dě* és *tě*-vel éltem, míg Szavvajitov a két hangot egybevonó jegyekkel él (pl. *velödčema, tatče*); az utóbbira (*tě*) használt jeggyel egyébiránt szóközepén nyomatékos *č* hangot is jelöl, a melyet meg kettős *čč*-vel írtam (pl. a *čččini* «fölkelni» igében).

A) *Mojd-kiljas (Mesék).*

1. *Olas-vilas sar gozja. nijalön völi kuim pi da ötik nil. i nija vözjísni pondísni gulajtni. i kor lezísni nijaös, munísni da munísni, da eziš kiž vois. seki med-ižid vokis pondís vözjísni: „musa vokjas, musa sočej! leze; me kaja eziš kiž vilö da ležalíšta ezišsö.“ vokjas i soč šuöni: „en kaj, en kaj, musa voknimöj; sibdan setsán.“ sije: „og sibdi.“ i kais, da i sibdis. sijas i kolisni vokjasis. — munísni da munísni, da zarni kiž vois. bara pondís vözjísni šörkös vok: „musa voköj, musa sočej! me kaja zarnisö ležni.“ „en kaj, en kaj; i te sibdan setsán.“ „og sibdi.“ i kais. lezis, lezis, da letsinísö pondís, da i sibdis. bördísni, bördísni soča-voka, da i kolisni. — munísni da munísni, da žemčug kiž vois. seki pondís i ičet vok vözjísni: „musa sočej! me kaja kiž vilas, da ležišta žemčugsö.“ „en kaj, en kaj, musa voköj; te sibdan, me mij ponda kerni?“ „og sibdi.“ i kais; kais da žemčugsö lezis da lezis, da i sije sibdis. seki lois ötnas nin Marja sarevna.*

Dir bördís koñör, da lois že kolni. seki nilöñkőanöj ötnas-nin munís. munís da munís, da kerkajas pondísni tidalni: setön völi sar-svo. sarlön völis kerkais ižid da šan. krilci-pos ultas kimiñtömd surpuan čan. čan ulas i piris nilis da i pondís šilni:

*Kukku, sar pijanjas!
menam kuim vok völi, da ötik vok ez lö.
ötik vok menam eziš kiž jiln,
nöd vok menam zarni kiž jiln,
kojmöd vok menam žemčug kiž jiln.
kar žölen žöljaseni,
šölk mačön mačasení.*

Sar pijanjas kilisni, mij kučömkö nil mičaö šilö; lösedisni koršni: „kod vokli pö šurö, sili i baba vilö. seki ižid vokis petas, da koršas, da koršas, da koršas, da i oz azi. i piras. — bara sar nil pondís šilni:

Kukku, sar pijanjas! stb.

seki šörkös vok petas, da kutas koršni. koršas, da koršas, da koršas da i sija oz azi. i kor piras, bara pondas šilni Marja sarevna:

Kukku, sar pijanjas! stb.

seki petas med-ičet vokis ; korsas, korsas, da i azas. si-köd i venčajt-sas sar nil, i öni olöni-vilöni.

Van (tkp. él-van) egy királyi házaspár. Nekik volt három fíjuk és egy leányuk. S azok kezdének elkéredzeni, hogy sétáljanak (sétára). S mikor őket eleresztették, mentek (ők) s mentek, s jött (eléjük akadt) egy ezüst nyirfa. Akkor a legnagyobbik testvér kezdett kéredzeni: «kedves öcsém, kedves hugom! ereszszetek, én fölmászok az ezüst nyirfára, és leeresztem az ezüstjét». A testvérek és a huga mondják: «ne mászsz, ne mászsz föl, kedves bátyánk, megragadsz ott» (tkp. onnan). Ő: «nem ragadok meg ott.» S fölmászott, s ott ragadt. Őt ott is hagyták testvérei. — Mentek s mentek, s eléjött egy arany nyirfa. Megint kezdett kéredzeni a középső testvér: «kedves öcsém, kedves hugom! én fölmászok, leereszteni az aranyát.» — «Ne [mászsz, ne mászsz föl; te is megragadsz ott.» «Nem ragadok meg.» S fölmászott. Eresztett, eresztett (aranyat) s már maga is akart leereszkedni; tehát szintén ott ragadt. Sírtak, sírtak, a leány- és fi-testvér, s szintén ott hagyták. — Mentek s mentek, hát egy gyöngy-nyirfa jött elé. Akkor a legkisebb fítestvér is kezdett kéredzeni: «Kedves hugom: én fölmászok a nyirfára, s leeresztem gyöngyét». — «Ne mászsz, ne mászsz föl, kedves bátyám; te ott ragadsz, s én mit fogok tenni?» — «Nem ragadok meg.» S fölmászott, és leeresztette egyre a gyöngyöt, de ő is ott ragadt. Akkor lett már egyedül (már csak magára maradt) Mária királyleány.

Soká sírt szegény, de csak ott kellett őt hagyni. Akkor a leányka már csak egymagára ment. Ment s ment, egyszer csak házak kezdének látszani: ott vala egy királyság (azaz: királyi székváros). A királynak a háza nagy és szép volt. A külső lépcső alatt egy ledöntött sörfőző kád. E kád alá be is ment a leány s elkezdett dalolni:

Kukku! királyfiak!

Nekem három bátyám vala s egyik bátya sem maradt
meg (tkp. nem lett e. b.).

Egyik bátyám az ezüst nyirfán (van),
másik bátyám az arany nyirfán (van),

harmadik bátyám a gyöngy-nyirfán (van);
városdit játszanak ¹⁾, selyem labdával labdázna.

A királyfiak hallották, hogy valamely leány szépen dalol; megegyeztek egymás közt, hogy fölkeresik: «a mely testvérnek (a melyikünknek) elékerül, annak a felesége leszen». Akkor a legnagyobbik testvér megy ki, s keres, keres, keres, de nem találja meg, s megint bemegy. Megint kezdett a király-leány dalolni:

Kukku! királyfiak! stb.

Akkor a középső testvér megy ki, s kezd (hozzá fog) keresni. Keres, keres, keres, de ő sem találja. S mikor bemegy, megint kezd dalolni Mária király-leány:

Kukku! királyfiak! stb.

Akkor kimegyen a legkisebbik testvér; keres, keres, s meg is találja. Ő vele meg is esküszik a király-leány.

2. *Važön olöm-vilöm šokir da ruč. nijalön nááns birö. seki pondis šokir šuni: „ručanöj, ručanöj! vaj že pudjasni, kodnimös načkini.“ pudjasisni, pudjasisni, da use pud šokirös načkini. seki šokir šuas: „mun že te, ručanöj, vetli pan ordö purtla.“ ruč munas, da pondas šilni:*

*Pananöj, pananöj!
vaj te, vaj te purttö*

*šokirös načkini,
menö, ručes, verdni.*

Pan šuas: „menam pö purtis niž; mun že te jen ordö zudla.“ ruč munas, da pondas šilni:

*Jenmanöj, jenmanöj!
vaj te, vaj te zudtö
pan purt keslini,*

*šokirös načkini,
menö, ručes, verdni.*

Jen šuas: „menam pö šokid zudis; mun že, tölis öš vaj.“ ruč munas tölis ordö; da pondas šilni:

*Tölisanöj, tölisanöj!
vaj te, vaj te öštö
jen zud kiskini,*

*pan purt keslini,
šokirös načkini,
menö, ručes, verdni.*

¹⁾ Gyermekjáték, oroszúl ГОРОДЕИ (szószerint «városkák» = «holzklötzchen-spiel»; zürj. kar «város» s žöl játszó «fácska vagy kis kölöncz»).

Töliš şuas : „mun že te, kor şondilîş zonsö : menam öşkîs oz mun şitög“. ruč munas şondi ordö, da i mödas şilni :

Şondianöj, şondianöj !	töliš öş-köd munni,
vaj te, vaj te zonsö	jen zud kiskini, stb.

Şondi istas : „vetli že te, ručanöj, köč ordö ; menam pö zonnîs čig, köč jöltög oz mun“. ruč munas köč ordö, da kutas şilni :

Köčanöj, köčanöj !	şondi zonnîs verdni,
vaj te, vaj te jöltö	töliš öş-köd munni, stb.

Köč şuas : „menam podońčas abu, nekîtse liştinişö ; mun že te, kor, vetli pipu ordö.“ ruč pipu ordö munas, da pondas şilni :

Pipuanöj, pipuanöj !	köč jöl liştini,
vaj te, vaj te podońčatö	şondi zonnîs verdni stb.

Pipu şuas : „menam nemîjen podońčatö perjini : mun te, mojliş pişö kor.“ ruč moj ordin pondas şilni :

Mojanöj, mojanöj !	pipu podońča vöčni,
vaj te, vaj te pińtö	köč jöl liştini, stb.

Moj istas : „mun že te, kuznečliş (dorişliş) klöşşisö kor.“ ruč munas kuzneč (doriş) ordö, da siž že pondas şilni :

Kuznečanöj, kuznečanöj !	moj piń perjini,
vaj te, vaj te klöşşitö	pipu podońča vöčni, stb.

Seşa kuzneč klöşşi dorödas, moj piń perjasni, podońča vöčasni, köč jöl liştasni, şondi zonnîs verdasni, töliš öş-köd munasni, jen zud kiskasni, pan purt keslasni. şokirös pondişni načkini ; čegös vilö puktisni jursö ; kučkisni pan purton ; da kiža neladnö lois da i sač-kisis čegös pomas. a şokir polzis, da i pişjis ; a ruč końör i kolis žug-lasig tirji.

Régen volt (tkp. élt-volt) egy ló (şokir tkp. herélt-ló) meg egy róka. Nekik elfogy a kenyér, akkor elkezdett a ló szólni: «rókácskám, rókácskám! hadd vessünk nyilat (tkp. hozz nyilat vetni), hogy melyikünket kell leölni.» Nyilat (sorsot) vetettek, s úgy esik a sors, hogy a lovat kell leölni. Akkor a ló mondja: «menj te, kedves rókám, menj az úrhoz késért», a róka megyen s kezd dalolni :

Uram, kedves uram !	a lovat leölni,
hozd ide, hozd a késedet,	engem, rókát, etetni.

Az úr azt mondja: «hiszen az én késem tompa; eredj csak te az istenhez köszörűkéért». A róka megyen s kezd dalolni:

Isten, kedves istenem!	a lovat leölni,
hozd ide, hozd a te köszörűdet,	engem, rókát etetni.
az úr kését köszörűlni,	

Az isten szól: «dejszen nehéz az én köszörűkövem; eredj csak, hozz egy hold-ökröt». A róka megyen a holdhoz s kezd dalolni:

Holdam, kedves holdam,	az úr kését köszörűlni,
hozd te, hozd a te ökrödet,	a lovat leölni,
az isten köszörűjét húzni,	engem, rókát, etetni.

A hold azt mondja: «eredj csak, kérd a naptól a legényét; az én ökröm nem megyen ő nélküle». A róka megyen a naphoz s elkezd dalolni:

Napom, kedves napom!	a hold ökrével menni,
hozd te, hozd a legényedet	az isten köszörűjét húzni, stb.

A nap elküldi: «menj csak te, kedves rókám, a nyúlhoz; mert hiszen az én legényem éhes, nyúltej nélkül nem megyen». A róka megyen a nyúlhoz s elkezd dalolni:

Nyulam, kedves nyulam!	a nap legényét etetni,
hozd te, hozd a tejedet	a hold ökrével menni, stb.

A nyúl azt mondja: «nekem nincs meg a fejő-dézsám, nincs mibe azt (a tejet) fejni; eredj csak te, kérj, menj a nyárfához». A róka megyen a nyárfához, s elkezd dalolni:

Nyárfa, kedves nyárfám!	a nyúl tejét fejni,
hozd te, hozd a fejő-dézsádat	a nap legényét etetni, stb.

A nyárfa azt mondja: «nekem nincs, mivel a fejődézsádat kiszakítani¹⁾; eredj te, kérd a hódtól a fogát». A róka a hódnál kezd dalolni:

Hódom, kedves hódom!	a nyárfa fejő-dézsáját meg-
hozd te, hozd a fogadat	csinálni,
	a nyúl tejét fejni, stb.

A hód elküldi: «eredj csak, kérd a kovácstól a harapófogóját». A róka megyen a kovácshoz s szintúgy kezd dalolni:

¹⁾ A következő vers szerint itt *perjini* helyett *vöcni* «megcsinálni» kellene s ez jobban is illenék.

Kovács, kedves kovácsom,
hozd te, hozd a fogódot

a hód fogát kihúzni,
a nyárfa fejő-dézsáját megcsi-
nálni, stb.

Azután a kovács fogót kovácsol, a hód fogát kihúzzák, a fejő-dézsát megcsinálják, a nyúl tejét megfejlik, a nap legényét etetik, a hold ökrével mennek, az isten köszörűkövét húzzák, az úr kését köszörűlik. Hozzáfogtak, hogy a lovat leöljék; egy lépcsőfokra ráfektették a fejét, az úr késével neki vágtak. De valahogy¹⁾ nem sikerült [a vagás] (tkp. nem jó, nem alkalmas lett) s [a kés] beleütődött a lépcső végébe. A ló megijedt, s'elszaladt; de a róka szegény ott maradt s nem tudott mit csinálni (tkp. maradt tétovázás, zavarodás közben).

B) Fordított textusok.

Esköm vištälöm (Hitvallás).

Eska, mĳ em ötik Jen aj, bidsön kutís, vöcčís jenežsö i musö, i bidsön tidälömsö i tidaltömsö; (2) i ötik gospod Jisus Kristos, Jen pi, ötiödineč, kodĳ Ajšís em čužöma biđ nemjasiš vojďor, — juđid juđidís, veškĳd jen veškĳd jenmís, čužöma a abu keröma, ötkä-emnoga ajis-köd, i sĳjen biđ-tor loöma. (3) mi mortĳas vösna i miĳanös vižem vösna leččema jenežís i jajmödčema veža Lolís, i Marĳa niłís i mortön loöma. (4) rözpĳnajtöma mi vösna Pontsa Pilat đirĳi i mučitčema i zebsema. (5) i lolzema kojmöđ lunö gižöm kuža. (6) i kajema jenež vilö, i pukališ ajšlön veškĳdla doras. (7) i bara loktiš nimalömöň suditni lolĳajasös i kulemajasös, i silön saritömišli oz lo pom. (8) i (eska, mĳ em) veža Lol, gospod, lolĳen-kerís, kodĳ Ajšís petalö, kodli Aj-köd i Pi-köd ötmöz jurbitöni i sĳjes nimödöni, kodĳ šornitis vožvil-vištalíšĳas pĳir. (9) ötik veža, sobora i apostolsköĳ Vičko. (10) vištala ötik pĳirtčem mižĳas koleň vösna. (11) viččiša lolzem kulömajasliš; (12) i olöm vože-loan nem-čöžliš. Amin.

¹⁾ *kĳža-t, kĳž-kö* v. *kĳžön-kö* értelmében vettem; sehogy sem illik ide a *kĳž* «nyirfa»-tól való *kĳža* («nyirfás, nyirfa»).

Kelmöm gospodlön (Az úr imádsága).

Aje mijan, kodi em jenež vilin! med vežodčas tenad nimid; med voas tenad saritomid; med loas tenad kosjemid i mu vilin, kizi jenež vilin. naánnimös pötmön set mijanli talun kezö; i enolt mijanli užjezjasnimös, kizi i mi enoltalam aslanim užjezajasnimli; i en nuöd mijanös ilalni, a viž mijanös omöliš. tenad vöd em saritöm, i vin, i nimalöm nem-čöz kezö. Amin.

Das cöktöm Jenlön (Az isten tíz parancsolata).

1) Me em gospod' Jen tenad; med oz loni tenid muköd jenjas me kinža. 2) en vöcč' aslid böban libö kučömkö sinogsa tor silis, mij em jenež vilin i mu vilin, mij em vajasin i mu ulin; da en jurbit najali i en kelmi najali. 3) en kažitl tenad gospod' Jenlis nimsö vesčörö. 4) milkidin kut suböta lunsö, med vežodni sijes; kvajt lunö užal i pomal bidsama tenad kerömjastö, a sizimöd lunö sojtčem tenad gospod' ponda. 5) lidi ajtö i mantö, med bur tenad loas, i med kuž-nema loan mu vilin. 6) en vi. 7) en prelubodejsvujt (en pödruga viž). 8) en gušas. 9) en vištal abu-veskida möd vilö. 10) en kosjışt mödliš götirsö, en kosjışt mödliš kerkasö, libö užalıs mortös, libö užalıs babasö, libö össä, libö öselsö, libö podasö, libö möd-tor mij em mödlön.

Vištalöm Jisus Kristos jilis (Elbeszélés Jézus Krisztusról).

Jisus Kristos em pi jenlön: Ivan. burvištalöm I, I—17. (Jézus Krisztus az isten fia: János evangélioma 1, 1—17).

Med-vozin völi kil, i kil völi jen ordin, i jen völi kil. (2) sija völi med-vozin jen ordin. (3) bid-tor sijen vöcčema i sitög ninöm abu vöcčema, mij sömin em vöcčema. (4) siin völi olöm, i olöm völi jugid mortjasli. (5) i jugid pemidinin jugjalö, no pemid ez kutli sijes. (6) völi jen ordšan istöma mort, Ivan nima. (7) sija vois vištalöm vösna, vištalni jugid jilis, med veškö bidsön eskisni si pir. (8) sija acčis ez völ jugid, no völi istöma med veškö vištalni jugid jilis. (9) völi zbil jugid, kodi jugdödö bidsama mortös, kodi mirö vois. (10) völi mirin, i mir sijen vöcčema, no mir ez tödmal sijes. (11) vois as jöz dinö, no as jöz sijes ez dinanis sibödni. (12) nali že, kodjas sijes sibödisni, eskisjasli si nimö, setis vermöm jen pijanön loni, (13) kodjas ne viršan, ni jaj kolömsán, ni verös kolömsán, a jensán čužisni. (14) i kil lois vir-jajen: i olis mijan-köd, burön i veškidön tir; i mi

azilim silis nimalömsö, nimalömsö kirj ötkä-ödiñečlis, kodl em ču-žöma ajsis. (15) Ivan vištalo si jilis, i goraa šuo: taja em sija, kod jilis me šui, mij me börin loktis me vože lois, si-ponda mij meis vožžik völi. (16) i si tirlunšan bidsön mi boštüm i bur bur vilö. (17) zakon vöd Mosej pir setöma, a bur i veškidlun Jisus Kristus pir loöma.

Jisus Kristoslön čuzöm (J. Krisztus születése).

(Máté 1,18) Jisus Kristoslön čuzöm völi siji: čukičälöm börin silis mam Marjaös Ösip-köd, vožžik naja ötlain oltöž na, töd-čis, mij si kinömin em veža lolšan. (19) Ösip že, silön verös, völi bur, i ez kösji sijes janödni; a kösjis gusen ležni sijes. (20) sije že silil dumajtmist, so gospodlön aňgil vötön petködsis silil, i šuis: Ösipö, Davidlön pie! en polzi boštni acčid götirtö, Marjaös; čuzan vöd šin em veža lolšan. (21) čužtas že piös, i puktan silil nim Jisus; sija vöd mintas acčis jözsö naja mižjasis. (21) bidsön že taja loi, med artmas gospodšan šuöm vožvil-vištalisen, kodl šuo: (23) so, nil kinömas boštas i čužtas piös, i puktan silil nim Emma-nuil, mij šuse: mijan-köd jen. (24) čečimišt že Ösip ušaninis, keris kirj cöktis silil gospodlön aňgil, i acčis götirsö boštis. (25) i ez töd sijes, kiji medbörin sija čužtis acčis med-voža pisö, i sija puktis silil nim Jisus.

Todišjaslön jurbitöm (A bölcsék imádása).

(Máté 2,1) Kor Jisus čužis Judejasa Vipleemin, Iröd sar lun-jas dirji, seki voisni Jerusolimö asil-vilšan todišjas i šuöni: (2) köni em vil-čuzöm Judejasa sar? azilim vöd mi asil vilin kožul silis, i voim jurbitni silil. (3) taje kilmišt Iröd sar polzis, i bid Jerusolim si-köd. (4) i čukörtmišt bid med-voža popjasös i velödčemajjasös jöz šoris jualis najalis: kön kolö čužni Kristoslil? (5) naja šuisni silil: Judejasa Vipleemin; siž vöd gižöma vožvil-vištalisen: (6) i te, Vipleem Judalön mu, ninömon abu ičetžik Juda ižid kar-jasis; teis vöd petas nuödis, kodl vižas mensim jöz, Izrailes. (7) seki Iröd, gusen kormišt todišjasös, jualis najalis kožul petködčem dir, (8) i istimišt najaös Vipleemö, šuis: munö i jöna juase kaga jilis, i kor ažannid sijes, vištalo menim, med veško i menim munnil jurbitni silil. (9) naja, kilzimišt sarös, munisni, i so kožul, kodös azilisni naja asil vilin, muni naja vozin, kirj med-börin vois i sultis setče, köni völi kaga. (10) azimišt že kožul sultöm, naja gažödeisni zel

izjíd gažön. (12) i vomíšt kerkaö, azisni kagaös sija mam Marja-köd, i jurbitisni silí muöz, i voštmišt, aččinis burjas miččisni silí kozinjasnisö: zarni, ladan i smirna. (12) i boštmišt vötön cöktöm ne bergdčini Iröd dinö, möd tujen munisni aslanisla-dorö.

Jisus Kristoslön pirtčem (J. Krisztus megkereszteltetése).

(Máté 3,13) Loktö Jisus Galilejais Jordan vilö Ivan dinö pirtčini sisani. (14) Ivan že ez ležli sijas i šuis: menim kolö pirtčini tešan, a te-ö me dinö loktan? (15) a Jisus vočča šuis silí: lež öni; sziži vöd kolö mijanli tirtni bidsama veškíd. seki sibödö sijas. (16) i pirtčiništ Jisus petis regid vaís; i so vošsis si vilin jenež i Ivan azis lol jenlis leččem, kizi gulu, i loktöm si vilö. (17) i so ši jenežšan šuis: taja em menam zel musa pi, kodin bidsön menam bur.

Apostoljas (Az apostolok).

(Máté 10,1) Kormišt Jisus aččis daskik velödčisjasös, setis najali kutöm pež loljas vilö, med vötlanis najaös i burdödasni bidsama visem i bidsama vermitöm. (2) a daskik apostollön nimjas emös sečemös: med-voža Simon, kodí šuse Petirön, i Andrej silön vok, Jakov Zevedejlön, i Ivan vok silön, (3) Pilip i Varpolomej, Poma i Matvej votjas-öktiš, Jakov Alpejlön i Levvej, kodí šuse Paddej, (4) Simon Kananit i Juda Iskariot, kodí sijas i vuzalis. (5) sija daskikös istis Jisus i vištälömön najali šuis: möd-musa jöz ordö en munö i Samarijasa karö en piro; (6) a munö buržik Izrailsa vošöm izjas dinö. (7) vetligön že vištälö i šuo: matödčis jenežsa sarsvo. (8) visisjasös burdödö, lömön visisjasös vesalö, kulömajasös lolzedö, pež loljasös vötlalö; vesčörö boštinnid, vesčörö i setalö.

Gospodlön vežsem (Az Úr elváltozása).

(Máté 17,1) Ötčid boštis Jisus Petirös i Jakovös i Ivanös, silis voksö, i katödis najaös žužid čoj vilö ötnanisö. (2) i vežsis naja vozin: i jugid loi silön čužöm šondi-kod, pasköm že silön loi ježid jugid-kod. 3) i so petködčisni Mosej i Ilja si-köd šornitigön. (4) sibörin Petir šuis Jisusli: gospodej! lösid mijanli tan olni. kolö-kö ted, vöččam tatče kuim olanin, ötikös tenid, ötikös Mosejli, i ötikös Iljali. (5) kor že sija šornitis, so jugid kimör veltjis najaös; i so ši kimöršan šuis: taja em menam zel musa pi, kodin bidsön menam bur: sijas kilzö! (6) i kilmišt velödčisjas usini kinin i zel polzisni. (7) i vois Jisus,

vörzedis najaös i šuis: čecče i en polö. (8) veštisni že assinis sinjasnisö, naja nekodös ez azini, sömin Jisusös ötnasös. (9) i kor leččisni naja čoj vilš, ölis najaös Jisus i šuis: en vištalö nekodli, mäj ti azilinnid, kitčež mortlön pi oz lolzi kulöminis.

Gospodlön piröm Jerulasimö (Az Úr bemenetele Jeruzsálembe).

(Máté 21,1) Kor Jisus i silön velödcšjas matödcšni Jerusalim dinö i voisni Vispagijaö Eleonsköj čoj dinö, seki Jisus istis kik velödcšes i šuis najali: (2) munö olaninö, kodl tijan veštän; i pir azannid domalöm in-öselös i ösel-piös si-köd; raze i vajedö me dinö. (3) i kor kodl šuas tjanli mäjkö, vištalö vočču, mäj naja kolöni gospodli, i regid ležas najaös. (4) sija že bidsön lois, med tirtčas šuöm vožvil-vištališen, kodl šuö: (5) vištalö Sionsa nilli: so sar tenad loktö te dinö ram, pukališ sijes-ulsa tom ösel vilin. (6) velödcšjas munisni i kerisni siž, kiži čöktis najali Jisus. (7) vajedisni in-öselös i ösel-piös, i veltjisni najaös aslanis paškömjasnanis i püksedisni Jisusös naja vilö. (8) una že jöz volsalisni assinis paškömjasnisö tuj vilti; a muködjäs vundalisni pujasis ul-jiljas i volsalisni tuj vilö. (9) jöz že vožvil i börvil loktšjas gorzisni i šuisni: osanna David pili! bursiema loktis gospod nimö! osanna vilšjasin! (10) i kor piris sija Jerusalimö, bidsön kar vörzis i šuis: kodl em taja? (11) jözjas že šuisni: taja em Jisus vožvil-vištališ, kodl Galilejasa Nazaretis. (12) i piris Jisus jen vičkoö, i vötlis bidsön vuzališjasös i nöbišjasös vičkois i pörödös vežaasišjasis pizanas, i gulu vuzališjasis pukalaninjas, (13) i šuis najali: em gižöma: vičko menam kelmisem vičkoön šušas; a ti kerinnid sijes rözböjnikjasli olaninön. (14) i voisni si dinö vičkooin sintömjas i oktömjas, i burdödös najaös. (15) kor že med-vožä popjas i velödcemajas jöz šöriš azisni šenžan torjas, kodjasös sija keris, i pijanjasös, kodjas gorzöni vičkooin i šuöni osanna David pili! lögasisni, (16) i šuisni silö: kilan-ö, mäj naja šornitöni? a Jisus šuis najali: siž! enö-mäj ti lidjillö nekor: kaga vomjasis i nöhasišjasis te kerin öšköm? (17) i kolmišt petis ortsö karis Vipanijaö i uzis setön.

Mučitcem, kulöm i zebsem Jisus Kristoslön (J. Krisztus szenvedése, halála és temetése).

(Máté 26,36) Jisus vois velödcšjas-ködis olaninö, kodl šuse Gepsimanijaön, i šuö velödcšjasisli: pukalö setön, kod-kosti me

vetla kelmišni setšan. (37) i boštmišt as-ködis Petirös i kikanan pisö Zevedejliš, pondis šogsini i tužitni. (38) seki šuis najalı Jisus : šog em menam lolli kultöž : viččišlö tatön i ovlö me-köd. (39) i munis ne-ilö, usködčis aslas čužöm vilö, kelmis i šuis : aje menam ! požas-kö, med munö me dinis tasti taja ; no ne siž kiž me kösja, a kiž te. (40) i vois velödčišjasis dinö i azis najaös uzig, i šuis Petirli : siminda-ömiž en vermö ötik čas olni me-köd ? (41) en uze i kelmö, med on voö omölvö ; lol vöd koknid, a ašnid vernitömös. (42) bara munis mödiš kelmini i šuis : aje menam ! oz-kö pož taja tastili me dinis munni, menam jutög sijes, med loas tenad kösjemid. (43) i vomist azis najaös bara uzig : völi vöd najalön sinjasis šöktömaoš. (44) i kolmišt najaös munis bara, kelmissis köjmödiš i sije že kil šuis. (45) seki vois velödčišjas dinö i šuis najalı : uze že ti i kujlö ; so matödčis pöra, i pi mortlön setče miža mortjas kirimö. (46) čičče, munamö ; sa matödčis vuzališ menö. (47) i sija šornitis na, so Juda ötik daskik pičkiš vois i si-köd una jöz oružjejasön i zorjasön medvoža popjassan i jöz jura mortjassan. (48) vuzališ že sijes setis najalı jasak i šuis : kodös me okala, sija i em, kutö sijes. (49) i pir vois Jisus dinö i šuis : radli, velödišej ! i okalis sijes. (50) Jisus že šuis silü : drug menam ! mila te tatön ? seki matišmisišni, lepišni kirimjassö Jisus vilö i kutišni sijes. (51) boštšjas že Jisusös nuödišni Kajapa arkirej ordö, kiče velödčemajas i jöz šöriš jura mortjas čukörtčemaoš völini. (52) medvoža popjas, jura mortjas i bidsön čukörtčišjas korsišni abu-veškida vištališjasös Jisus jiliš, med veškö vini sijes, (60) i ez azini ; i köt una abu-veškida vištališvolišni, siž že ez azini. (61) med-böriš že voisni kik abu veškida vištališ i šuisni : sija šuis : verma röžoritni vičko jenliš i kuim lunön vöččni sijes. (62) arkirej sultis i šuis silü : miž že te ninöm on vištal ? kilan-ö, miž te jiliš vištalöni ? (63) Jisus že cöl olis. arkirej šuis silü : jora tenö lolja jennöm, vištal mijanlı : te-ö em Kristos, pi jenlön ? (64) šuis silü Jisus : te aččid šuin ; a me vištala tijanlı : önišan ažannid pi mortliš pukališ veškidla dorin jen višis i laktig jenežsa kimörjas vilin. (65) seki arkirej košališ aččis paškömsö i šuis : taja vöd jennös omölvö ; miž koršam na vištališjasös ? so öni kilinnid jennös omölvöm siliš. kiž ti artalannid ? (66) naja vočča šuisni : kolö vini sijes kultöž. (67) seki šölališni siliš čužömsö i paköstjas silü vöččišni ; (68) a muködjas kučkališni sijes pel-dinas i šuisni : vištal mijanlı, Kristos, kodü kučkis tenö ?

(Máté 27,1). *Asil vož že vöjpsisni bidsönön medvoža popjas i jöz pičkis jura mortjas Jisus vilö, med vini sijes. (2) i körtalmišt sijes nuödisni i setisni Pontsa Pilatli, vešködöm kutišli. (11) Jisus sultis vešködöm-kutiš vože ; i jualis sijes vešködöm-kutiš: te-ö em sar Judejjaslön? Jisus šuis sili: te šuan. (12) i kor miždilisni sijes medvoža popjas i jura mortjas, sija ninöm ez vočča vištal. (13) seki šuis sili Pilat: on-ömij te kil, kiminön te jiliš vištalöni? (14) i ez vočča šu sili Jisus nekučöm kil vilö, siji mij vešködöm-kutiš jona šenzis. (15) bidsama že praznik kezö sečöm völi nog vešködöm-kutišli ložni ötikös turmais jözli, kodös korasni. (16) völi že seki turmain rözböjnik, Varavva nima. (17) čukörtëimišt že najali, šuis najali Pilat: kodsö kolö kik pičkis leža tijanli, Varavvaös ili Jisusös, kodü šuse Kristus? (18) tödis ved, mij vežaalom ponda vuzalisni sijes. (19) pukaligön že sili suditaninin istis si dinö götiris silön vištalni: nem-tor en ker taja mižtöm mortli; una vöd me ta-voj vötön vili si vösna. (20) a medvoža popjas i jura mortjas velödisni jözös, med veško korni Varavvaös, a Jisusös vini. (21) seki vešködöm-kutiš jualis najališ, kodsö kolö kik pičkis leža tijanli? naja šuisni: Varavvaös. (22) Pilat šuis najali: mij že me kera Jisusli, kodü šuse Kristus? šuisni sili bidsönön: med röspinajtöma loö! (24) azimišt že Pilat, mij nem-tor oz vermi kerni, a sömin zik izdö, boštis va, miškis kijassö jöz vozin, i šuis: me abu miža taja mižtöm mort virön: vizedö ti. (25) i bidsön jöz vočča šuis: vir silön mijan vilin i mijan pijanjös vilin! (26) seki ležis najali Varavvaös; Jisusös že nöjtis i setis najali, med sijes röspinajtasni. (27) seki saldatjas boštisni Jisusös aslanis sud vilö, i čukörtisni na si vilö zel una saldatjasös; (28) i pörtčödmišť sijes paštödisni görd kuž paškömön; (29) i kiisni venec ležnögis i puktisni si jur vilö; i setisni sili vešküd kirimas beđ; i jurbitisni si vozin pizes vilö usködsemön, serallisni si vilin i šuisni: radli sar Judejasa! (30) i šölaläisni si vilö, boštisni beđ i kučkalisni juras sijes. (31) i kor serallisni si vilin, pörtčisni si viliš görd kuž pašköm i paštödisni sijes aslas paškömas, i nuödisni sijes röspinajtni. (32) tuj vilin panid loi najali Kirinejasa mort, Simon nima; sijes čöktisni čöč nuni krest siliš. (33) i vomišť mesta vilö, kodü šuse Golgopaön, mij em kimösain, (34) setisni sili juni uksus soralöömön söp-köd; i vidlimišť, ez kösji juni. (35) röspinajtisjas že sijes jukisni pašköm siliš pudjalöömön; (36) i puktisni vižni sijes setön. (37) i puktisni sili jur vilas mižsö siliš gižömön:*

taja em Jisus, sar Judejjaslön. (38) seki röspinajtisni si-köd kik rözböjnikös: ötikös vesküd ki vil, a mödsö šujga ki vil. (39) vetlišjas že si danti omöltisni sĳjes, šatlödlönöm jurjassö assĳnis, (40) i vištalisni: rözörítis vičko i kuim lunön vöčcis! mezdiš accĳid; kor te em jenlön pi, ležsi krest vilis. (41) siž že i medvoža popjas serallisni velödcemajas-köd jöz šöris i jura mortjas-köd i parisejjas-köd, i šuisni: (42) muködös mezdilis, a assö oz-ömij vermi mezdiñi? kor sĳja em sar Izraillön, med ležšas öni krest vilis i eskam silĳ. (43) sĳja nadejtĳis jen vilö, med mezdas öni sĳjes, kor sĳja kolö silĳ. šuis taj, mij jenlön em pi. (44) siž že i rözböjnikjas si-köd röspinajtömajas serallisni si vilin. (45) kvajtöd že časšani pemid völi bid mu kuža ökmisöd časöž. (46) ökmisöd časö jona gorödis Jisus i šuis: ili ili! lima savakvani? mij em: jen menam! jen menam! mila te menö kolin? (47) muködjas-že setön sulališjas kilisni sĳje i šuisni: Iljaös čuksalö taja. (48) i regid kotörtis ötik naja pičkĳis, boštis čak, tirtis uksusön, puktis beđ vilö i juktalis sĳjes. (49) a muködjas šuisni: sulal, vizedam voas-ö Ilja sĳjes mezdiñi. (50) Jisus že bara jona gorödis i ležis lol. (51) i so zavesa vičkoin košasis kik torje vilis dorsanis ulöž; i vöris mu, i izjas potlasisni; (52) i gortjas vošsisni i una kulöm vežajas lolzisni; (53) i petmišt gortjas pičkĳis, sĳja lolzem börin, unali petködcĳisni. (54) a šö vilin ižid i si-köd vizisjas Jisusös azisni mu-vöröm i bidsön mij völi, jona polzisni i šuisni: dert jenlön pi taja völi. (55) völisni sen i vizedisni ilišani una injas, kodjas Jisus böris loktisni Galilejasañi i sili kesjisni. (56) naja kostin völi Marja Magdalena i Marja Jakovlön i Josijalön mam i mam Zevedej pijanlön. — (57) kor völi šor, vois Arimapejšani ötik ozir mort, Osip nima, kodĳ siž že velödcĳis Jisus ordin. (58) sĳja vois Pilat dinö, koris šoj Jisusliš: seki Pilat cöktis setni šoj. (59) Osip boštis šoj, bidmalis söstöm döraön, (60) i puktis sĳjes aslas vil gortö, kodös keralis iz pičkö; i puktis ižid iz gort özes vilas i munis. (61) sen že völisni Marja Magdalena i möd Marja i pukalisni gort vožas. — (62) möd lunö petniča börin, čukörtĳisni medvoža popjas i parisejjas Pilat ordö, (63) i šuisni: gospodin! töd vilö mijanli usi, mij sĳja pörjasis šuis lolja dirjiis: kuim lui mišt lolža. (64) i siž cökti vizni gortsö kojmod lunöž; med veskö silön velödcĳisjasis vojñ oz voni i gušalni sĳjes, i oz vištalni jözli: kulöminis lolzis; i loas börja pörjalöm lokžik vožais. (65) Pilat šuis najali: emös tĳjan vizisjas: munö, vize kiž kužannid. (66) naja munisni, puktisni pečat iz vilö i vizisjasös gort dinö sultödisni.

Jisus Kristoslön lolzem (Krisztus föltámadása).

(Máté 28,1) Subäta börin jugdigön medvoža lunö, vois Marja Magdalena i möd Marja vidlini gort. (2) i völi ižid mu-vöröm : gospodlön vöd aňgil ležsis jenežšan, vois putkiltis iz gort özes vilis i pukalis si vilin. (3) čužöm völi silön čard-bi-kod' i pašköm silön ježid lim-kod'. (4) vizisjas že sijes jona polzisni i loisni kiž kulömaoš. (5) aňgil pondis šornitni i šuis injasli : en polö ti ; töda vöd me, mij ti ršpinajtöma Jisusös koršannid. (6) abu sija tatön ; sija vöd lolzis, kiž šuis ; loktö, vizedö mestasö, köni gospod kujlis ; (7) i regid munö, vištalo sija velödčisjasli, mij sija lolzis kulöminiš, i panid loas tijanli Galilejain ; setön sijes ažannid : me tijanli vištala. (8) naja regid petisni gort picikiš zel ħolig tirji i radlig tirji, kotörtisni vištalni sija velödčisjasli. kor že munisni sija velödčisjas dinö vištalni : (9) so Jisus panid lois najali i šuis : radlö ! naja matištisni, kutčisni sija kokjas i jurbitisni silä. (10) seki šuis najali Jisus : en polö : munö, vištalo menam vokjasli, med munasni Galilejao ; setön naja menč ažasni.

Jisus Kristoslön kajem jenež vilö (Krisztus mennybemenetele).

Neljamisöd lunö as lolzem börin, Jisus Kristus petködčis aslas velödčisjasli, petködčis najaös Jerusalmiš, katödis Eleonsköj čoj vilö, čöktis nali abu petni ortsö Jerusalmiš, kiži medbörin veža lolös boštasni, i bursimištön nali kais jenež vilö. (Apost. esel. 1,10) vizedligön že nalön jenež vilö, so kik aňgil sultisni naja vože i šuisni : (11) Galilejasa mortjasö ! mij ti tatön sulalannid i vizedlannid jenež vilö ? taja Jisus, kod' kais tijansan jenež vilö, siž-že loktas, kiž ti ažinnid sija kajem jenež vilö.

Möd voöm gospodlön Jisus Kristoslön (A mi urunk J. Krisztusnak második eljövetele).

(Máté 25,31) kor roas pi mortlön aslas nimalömön i bidön veža aňgiljas si-köd : seki pukas prestöl vilö aslas nimalömön ; (32) i čukörtčasnä si vože lidsama jöz ; i jansödas najaös morta mort dinis ; (33) i sultödas ižjasös veškid ki vilas, a közajasös šujga vilas. (34) seki šuas sar veškidla doras sulališjasli : loktö, bursiemajas menam ajlön, boštö tijanli lösedöm sarsvo mu-puksešan ! (35) kor vöd me völi čig, ti setinnid menim šojni ; kor kolö völi menim juni, ti juktalinnid menö ; tuj-mort völi i ti pirtinnid menö ; (36) paštöm

völi i ti pašödinnid menö ; viša völi i ti vidlinnid menö ; turmain völi i ti volinnid me-dinö. (37) seki bura olišjas vočča šuasni sili : gospodej ! kor me tenö azilim čigjen i verdlim ? ili jutömön i juktalim ? (38) kor že mi tenö azilim tuj-mortön i pirtlim ? ili paštög i pašödlim ? (39) kor že mi tenö azilim visemön ili turmain i volillim te dinö ? (40) sar vočča vištalas najali : veškida vištala tijanli, siponda mij kiž ti vöččinnid ötikli taja menam icet vokjasis, sije menim vöččinnid. (41) seki šuas i šujgala doras sulališjasli : munö me diniš, joremajas, kustöm biö, kodı em daštöma davöllı i sija ańgiljasli. (42) kor vöd me völi čig, ti en setö menim šojni ; kor kolö völi menim juni, ti en juktalö menö ; (43) tuj-mort völi i ti en pirtö menö ; paštöm völi i ti en pašödö menö ; visi i turmain völi i ti en volillö me dinö. (44) seki i naja vočča šuasni sili : gospodej ! kor mi tenö azilim čigjen, ili jutömön, ili tuj-mortön, ili paštömön, ili visemön, ili turmain i eg kesje tenid ? (45) seki panid šuas najali : veškida vištala tijanli, siponda mij kiž ti en vöččö ötikli taja icetjasis, sije i menim en vöččö. (46) i munasni tajejas pomaštöm mučitčemö, a bura olišjas pomaštöm olaninö.

Közli BUDENZ JÓZSEF.

ZÜRJÉN NYELVMUTATVÁNYOK.

A Nyelvtudományi Közlemények XV. kötetében (407—461. l.) Budenz József közölt mutatványokat a zürjén nyelvből. A zürjénség hét tájszólása közül kettővel ismerkedhetünk meg a megjelent szövegek alapján: a *vičegdaival* és a *sisolaival*. A többi dialektusok közül még csak a permiből és az izsmaiból bírnak hozzáférhető mutatványokat. A permi nyelvre fő forrásunk Rogov Miklósnak orosz nyelven írt grammatikája (Опытъ грамматики пермяцкаго языка. Составленный Николаемъ Роговымъ), s ehhez járúl még a Wiedemann kiadta Popov-féle Máté-fordítás; az izsmaira pedig Castrénnek latinul írt nyelvtana (Elementa grammatices Syrjænae). Rogov grammatikájához függelékül huszonnyolcz, a Castrén munkájához pedig tizenhat lapnyi szöveg van mellékelve.

Különösen becsesek és érdekesek nyelvészeti szempontból a Rogov szövegei, mert legnagyobb részük eredeti és a népnyelvet tárja elénk. A nép életéből vett különböző tárgyú beszélgetések váltakoznak ezekben találós mesékkel, közmondásokkal, dalokkal; mesét azonban csak egyet kapunk, egy állatmesét. A fordított szövegek közt találjuk a Hiszekegyet, a Miatyánkot, a Tizparancsolatot és Máté evangéliumának néhány fejezetét. Az izsmai nyelvből egyedüli prózai mutatvány a szintén Máté evangéliumából vett IV—VII. fejezetnek a nyelvtanhoz csatolt fordítása. Castrén gyűjtött azonkívül nászdalokat is. Hagyatékából csak nem rég, 1878-ban, adta ki őket finn és német fordítással ellátva Aminoff finn nyelvész (l. ismertetésüket Budenztól NyK. XV. 153—157. l.).

A következőkben a Rogov permi és a Castrén grammatikájából izsmai szövegeket közöljük majd, hogy a nálunk eddig megjelent egyéb nyelvjárásbelieket velük kiegészítsük. Végül nem tartot-

tam fölöslegesnek a Wiedemann zürjén szótárában elszórt és a sisolai nyelvjárást föltüntető mintegy hetven közmondásnak közlését sem. A sisolai nyelvjárásról ugyanis nagyon kevés az eredeti szövegünk, mindössze is az a két mese, melyet Budenz Szavvajitov nyelvtanából közölt.

III.

Permi-zürjén szövegek.

A) Eredeti szövegek.

a) *šornitömjes*, beszélgetések.

Kitče tavun vetvin? hová mentél ma? *vörö* az erdőbe. — *mijva* vagy *milja* (e helyett: *mijla*) miért? *pesva* fáért. — *ivín ja tijan pesis?* messze-e a ti fátok? *versta kik voas* két versztyire lesz.

nivka, kitče vetvin leány, hová mentél? *me vetvi vörö mu-ja-gödva* az erdőbe mentem (földi) eperért. — *ivín ja tijan jagödis* messze-e a ti epretek? *ne ivín, kerös uvtas veččan, sötön i em* nem messze, a hegy alá leszállsz, ott (is) van. *tije unaön öktivvat jagödsö?* ti sokat (tkp. sokkal) szedtek epret? *öktivvam vedra kujmön* szedünk három vödörrel. — *vuzavvat žö?* eladjátok-e? *kör vuzavvam žö* mikor adjuk-el?

kitče tö munan? hová mész te? *gortö muna* haza (a házba) megyek. — *tö kitš* te honnan [való vagy]? *posadiš* a faluból (való). *munam göštitiñi* megyünk vendégségbe (szó szerint: vendégül lenni). — *kitče?* hová? *menö mužik koris vina juni* engemet egy ember (paraszt e.) hívott bort (pálinkát) inni. — *kin?* ki? *mijan žö derevünaiš. me köšji voktni vun šörnas* a mi falunkból. Igértem jönni délben (szó sz.: nap közepén). — *tijan tavo šuis artmiš?* nálatok az idén gabona termett? *tavo mijan tirmas* az idén nálunk elég lesz. — *šojišjes una?* evők sokan [vannak]? *abu, kuim mort tolko, a kuim mortvö una ja šojan kovö?* nem, három ember csak, és három embernek sok eledel kell-e? — *tö kinim god srokas ovin?* te hány évig éltél a szerződött szolgálatban? *daskuim god tizenhárom évig.* — *kičem vövis ovanis? bur-ja?* milyen volt az élet? jó-e? *bur* jó. — *una ja bošvin godiš ponda?* sokat kaptál-e az esztendőért (t. i. bért)? *eča, tolko kuimdas šat* keveset, csak harmincz rubelt. — *tö kitče vetvin?* hová mentél? *ne kitče og sehová*

sem [én]. — *kíž ne kítče?* hogyan sehová sem? *soj ordó sunisva vetvi* a nőtestvérhez czérnáért mentem. — *tíjan kin göšjes?* nálatok kik a vendégek? *ne kin abu* senki sincs. — *kíž tönö šuöni?* *mij nimít?* hogyan hínak tégedet? mi a neved? — *kin töit vištavis:* *von munis užavni?* ki mondta neked, [hogy] a bátya (v. öcs) elment dolgozni? *ačim töda* magam tudom. — *abu kovöm vištavni,* *medbi sija ez vögaš* nem szükség mondani, hogy ő meg ne haragudjék. — *mun, vaj bed,* *ködija karta-vrin suvavö* menj, hozd a botot, mely a szénapajtaban áll. — *vövös jör vivöt četčevtöm, da kok čegöm* a ló a kerítésen át ugrott, és lábát törte.

vonöj! *kerkuít kišsem;* *kör pondan vilšö kerni?* barátom! a házad bedölt (összeesett); mikor fogsz újat csinálni? — *tön mij užavin?* tegnap mit dolgoztál? *me vim kiskavi gu pičkö* én havat vittem a gödörbe. — *tíjan tirmö vimis aröz?* nálatok elég-e a hó őszig? *oz tirmi* nem elég.

kin eta paššö vuris? ki varrta ezt a bundát? *kičem-kö tödtöm mort* valamely ismeretlen ember. — *kiš sija?* Honnán [való] ő? *kiš-kö ivis* valahonnan messziről. — *sija komien tödö?* ő zürjénül tud? *oz töd* nem tud (vagy csak: *oz* nem). *a tö tödan?* és te tudsz? *me og* én nem. — *nivka!* *vištav ročen* leányka; mondd oroszúl. *og kuž ročen vištavni* nem tudom (tkp. értem, ямлю) oroszúl mondani.

aja! *munam čeri kijni,* *vais pö činöm* atyá(m)! megyünk halat fogni, a víz ugyanis apadt. — *munam vugrašni* megyünk horgászni. — *kin-kö raž kokavö?* valamelyik talán beleakad (anbeissen, клевать); *melniča uvtaš jokiš bura kokavö* a malom alatt a sügér jól beleakad.

öj tö mort! *menčim vöv en ja aziv?* hej, te ember! az én loyamat nem láttad-e? *me eg aziv.* *a tö menčim en ja aziv?* én nem láttam. Hát te az enyémet nem láttad-e? *eg* nem (én).

tö ošježös azivvin ja? te a medvéket láttad-e? *azivvi* láttam. — *tö kičem višanön öni šogavin?* milyen betegséggel betegeskedtél (хворать) most (v. mostanában)? — *töjat zonitjes ne škovain ja vevötčeni?* *šuöni,* *kika vevötčeni* a te fiaid nem az iskolában tanulnak-e? mondják, ketten tanulnak. — *vezaj!* *töjat vonježös kítče-kö munisö užavni tö?* keresztapám! a te testvéreid valahová elmentek dolgozni? *munisö Požvaö kvat vövön pes kis-kavni* elmentek Pozsvába hat lóval fát vinni. — *a tö möjmu užavin*

Požvaas? hát te tavál Pozsvában dolgoztál? *užavi:* *me töv bid pes kiskavi, da sön i votsö vešti* dolgoztam: én egész télen (szó sz.: egész telet) fát vittem és evvel az adót is megváltottam. *öni munam böra vörvezön Požvaö užavni* most megyünk ismét a lovakkal Pozsvába dolgozni. *munam; mij-kö ažam ja, ogö ja užsö* megyünk; találunk-e, nem-e valami dolgot (szó sz. valamit találunk-e, nem-e dolgot). *ažam žö kütče-kö* csak találunk valahol. — *vövvös tijan una* ja lovatok sok [van]-e (szó sz.: ló nálatok sok-e)? *hol vöv* négy ló. — *burös?* jók? *kíž žö* de hogyan (de mennyire).

věžaj! töjat emös mošjes? keresztapám neked vannak méheid? *emös, kuim čurka* vannak, három erdei kas (борть). — *töjat zonit, ködija vodja vvas vetvis, toša ni* a te fiad, a ki a csónakon ment, szakálás már. — *öntaj vövis žik kütön-kö, öni abu* az imént zaj volt valahol, most nincs. — *važin ja ajkit munis i čöža ja voktas?* régen elment-e atyád és nemsokára (hamar) megjön-e? — *menö vitčis, čöč munam čakjavni* engemet várj meg, együtt megyünk gombászni. — *tijan masleničanas isvaseni žö?* nálatok farsangutójával csak szánkáznak? *isvaseni* szánkáznak. — *doröm dodjes emös?* kovácsolt (vasalt) szánkák vannak? *emös* vannak. — *tavo vöravin žö* az idén vadásztál-e? *vöravi* vadásztam. — *kinim tuvan vijin?* hány menyétet öltél meg? *krat tucan viji, da kik ruč* hat menyétet ölttem meg és két rókát. — *bidössö una ja boštín ni ponda?* mindössze sokat kaptál-e értük? *mij žö me bošti?* — *bidössö daskik čevkoroj.* ugyan mit kaptam? — mindössze tizenkét ezüstrubelt. — *mij-kö tavo retvötni unasö oz tuj, ponsö oz vebti.* *me urjes ökmásdas viji, da hik veštanön seti* valami sokat az idén járni (vadászni) nem lehet, a kutyát nem bírja meg (a hó; tkp. nem emeli). Én eveteket kilenezvenet löttem, és két tizkopékjával adtam (darabját). — *tö on töd, kíž mie važin pišínajessö šivvim?* te nem tudod, hogyan daloltunk mi azelőtt dalokat? *me og, — a kíž?* nem, — de hogyan? — *poroj bošvim i kik veštanön ni ponda* hébekorba kaptunk két tizkopékjával is értük.

Korašem, leánykérés.

saön ne sadišni, vaön ne kojašni! *me vokti bur kivön korašni.* *voas oz vo bur devo?* korommal magát be nem kormosítani vízzel magát le nem föcskendezni! jöttem jó szóval leánykérni. Lesz-[e] nem lesz-[e] a jó dolog? — *kinös tö voktín korašni?* kit jöttél te

megkérni? *töncit niv, bičem nevestaös* a te leányodat, a jó menyasszonyt. — *küčem menam nevesta! tom esso; mie og setö tavo* micsoda menyasszonyom [van]? fiatal még; nem adjuk az idén. — *mij žö? dumajt žö setni.* ugyan mit [beszéltek]? csak szánd el magadat odadni. *og setö tavo; sivön pašköm abu, zipunis abu, kozinjes abu* nem adjuk ez idén; neki ruhája sincs, hálókabátja nincs, ajándékai (menyasszonyi hozománya) nincsenek. — *milja žö on set! žönik bičem, mesta bičem, šu-ńańis em, setni tuje; žönik uźavis, ibjes emös, viźjes emös, vövjes emös, mösjes emös* ugyan miért nem adod? a völegény jó, a hely jó, rozskenyér van, oda lehet adni; a völegény dolgos, földek (t. i. földjei) vannak, rétek vannak, lovak vannak, tehenek vannak. — *nemön setni tavo. mun jenköť, sösa nem i vovvini; mödivais košši* semmikép sem [lehet] az idén adni. Menj istennel, ezenkívül semmit is [kell hozzánk] ellátogatni; máshonnan keress. — *menam niv bidtöm ne tö ponda, da i ne töjat kerku serti; eta börin, eta kivön en vovvi, a braga juni vovvi* az én leányom nem a te számodra neveltetett, és nem is a te házadhoz való; ez után ezen szóval ne jöjj, hanem házisört (öpara) inni jöjj.

mij vonöj! küčem öni ovanis mit barátom! milyen mostanában az élet? *ovan tuje: semjais una abu, ńańis em, vövjes emös, ötik kivön bidös em* az élet megjárja (elég jó): család sok nincs, kenyér van, lovak vannak, egy szóval minden van. — *mužik kör-kö menö juvavis: kitče tö zonka munan?* — *a me sivö šuvi: Pešņigortö kotörta vizetni, kiź pondišö sujžini mužikös vijis* egy ember valamikor engemet kérdezett: hová mész te, fiú? — én pedig neki mondtam: Pešņigortba szaladok megnézni, hogyan fogják megbüntetni (elverni) az emberölöt. — *me muni vövva, menam köbiva čańavöm, uźavni nemön vois* én mentem lóért, az én kanczám megcsikózott, dolgozni semmivel sem lehetett (szó sz.: d. semmivel lett). — *menim puktöm kirpič kiskavni, a telega abu, kiskavni nemön* nekem el van rendelve téglát vinni (meg van parancsolva, hogy téglát vigyek), de szekér nincs, mivel vinni. — *mie öni šödöťim vilmuviš una mirjes, öni mijan voas vuzavni nija, kin boštas* mi mostanában kaptunk az új földből (irtásból) sok tuskót, most nekünk [szükséges] lesz azokat eladni, [ha] ki venni fogja. — *me vöv assim gort*

palnikis mında košši, azini eg vermi, a menam vöv Jumö munöm važ gortö én a magam lovát a harasztosban mennyit kerestem s meg nem bírtam találni; pedig az én lovam Jumba ment a régi, házba.

menö ačimös böra istöni gospodsköj pes keravni, a munnö og möd engemet magamat megint küldenek az urasági fát vágni, de *menni nem* szándékozom. — *mij pondam kerni: úaú bir's, sojni nem vois, ožesön nekin oz verit* mit fogunk tenni: a kenyér elfogyott, úgy lett hogy semmit sem ehetünk (ennünk semmi sem maradt), kölcsön senki sem ád (tkp. hisz). — *me öni tagajčim prikassikköt deŋgais: me pondu korni siviš užjez; sija menim vištavis: tönit deŋga meviš oz mun* én most pörösködtem a kereskedőseggel a pénz végett: én kezdem kérni tőle a tartozást; ő nekem felelte: neked pénz tőlem nem jár. — *munikam važ gortö, panitaši me ižit ošköt* menvém (mikor mentem) a régi házba, találkoztam egy nagy medvével. — *mijan derevnaš kičem ižit öni vois* a mi falunk milyen nagy lett most. — *podaniť tijan munisö va dorö mijan karta börtö* a ti marháitok mentek a folyóhoz udvarunk mögött el. — *öti kukaň kolčis va doras mijan kukaňköt* egy borju [ott] maradt a folyó (víz) partján a mi borjunkkal.

vonö menam, ködija važin söm vidsö ez tödvi, öni, mun kö beršanas pondis vuzasü az én testvérem, a ki régen (azelőtt) a pénz számítását nem ismerte (tudta), most, alig hinnéd (tkp. menj csak!) mindenféleképpel kezdett kereskedni. — *sötėin mujes köt i ne giriša, a mij köžan, siž artmas, kiž vil mu vvin* ott a földek habár nem is nagyok (roppantok), de a mit vetsz, úgy megterem, mint az új-földön (irtáson). — *kiž ne mamö da aje meköt ovisö, me sötėin žö böra muni bi ovni tö ha* az anyám és az atyám nem élne nek (laknának) velem, én megint ugyanoda mennék lakni. — *važin me, kiž vonököt ovi, vuzasvi siön, mödiön, a kiž jansötėi vonököt, čapki vuzasem i ovni tö pondi veknitžika, govžika* azelőtt én, a mint testvéremmel éltem, kereskedtem ezzel, mással, de a mint elváltam testvéremtől (tkp. testvéremmel), abba hagytam (szó sz.: eldobtam) a kereskedést és hát élni kezdtem szűkebben, szegényebben. — *önija godjezö i naüsö menim ez pondi tirmiňi godiš godö, nuba da soja* a mostani években kenyér sem kezdett nekem elég lenni egyik évről a másikra (tkp. évből évbe); veszek (bevá-

sárlók) és eszem. — *me važin ovi sötčin, kítön öni ročjes vil mujezso kerömas* én azelőtt ugyan ott éltem (laktam), a hol most az oroszok új [szántó-] földeket csináltak.

mamöj! vaj menim tavun čočköm ernös anyám! adj (tkp. hozz, v. tégy elém) nekem ma fehér (tisztá) inget. *mij me tönit seta, nem da* mit adjak én neked, hiszen semmi [sincs]. — *tavun otiris mödöt-ćemas, basöka vetvötni, a menim nem i pastavni* ma az emberek föl-készültek [kicsipték magukat], szépen járnak, nekem pedig nincs mit fölölteni. — *og ni vermi tijanös pastötöni* nem bírlak már titeket ruházni. — *ön ni vermi pastötöni, siž en bi setav nivsö žönik sajas* nem bírsz már ruházni, úgy nem adtad volna a leányt férjhez (völegényhez). — *da eđ tijan ponda ne poristini žö gortin. me tönit mimda bajti :* götraš, tö götraš, tö on götraš, *siž acit tödan :* kiž pastašan, *siž i pastaš* de hiszen, miattatok csak nem lehet [öt] megvénheszteni itthon. Én neked mennyit mondtam: házasodjál, te házasodjál; te nem házasodol meg, így magad tudod: a mint öltözöl, úgy öltözzél is. — *kivzi mama! mij žö götrašan, kiž önišan nem ni covö sojni, i masleničasö nemön kiskini, a götrasin bi siž sön mimda kovsis viš i čeris,* — *öni ne kinvö vötkni göstitni, nem oz kov, asnim kiž-kö ovam* halljad anyá(m)! ugyan minek házasodni v. házasodnék az ember (tkp. házasodol), mikor mostantól fogva semmi sincs már enni [való] és a farsangutóját nincs mivel eltölteni (tkp. húzni, kihúzni); de ha házasodnám (tkp. házasodnál, = házasodnék az ember), úgy akkor mennyi vaj és hal kellene, — most senkinek sem [lehet] jönni vendégeskedni (senki sem jöhet v.), semmi sem kell, mi magunk valahogyan megélünk.

vonöj, kivan vonöj! möjmu otiris sov pö kiskavömas Gvazovö, ižit pö barišis em ; sorsö pö kiskas, sötčin pö vuzavas, da šogdi boštás dontöma, da tatče vajas böb komijas vuzavni da köpejka köpejka vivö pudšañas voas barátom, hallod barátom! taval az emberek söt vittek Glazovba, ugyanis nagy hasznuk van; a söt ugyanis elviszi (elszállítja) az ember, ott eladja és buzát vesz olcsón, és ide hozza a vad (balga) permi népnek eladni és kopék kopékra lesz pudjától.

me vun tir jör kerü, bidös eg vermi kerni. kör munü gortö, me seršan žö ibö vöjjes pirisö i šu šojisö. mödi vunö asvanas ož munis köjzain šu pešvini, azis vöjjes bidös šu šojemas ; sija me vö vögasis, gortö vöktis menö mödis vartvini. me eg setci vartvini. sija sök munis norasni me vö zemskaö, prikassik dinö. prikassik istis meva sotni-

kös. me vokti zemskaö, menö žožö vodtötisö, pondisö sitan vösjini šatježön. vösjisö menö, vezisö gortö, čöktisö tavun žö jör jörjini én egész nap kerítést csináltam, az egészet nem bírtam megcsinálni. Mikor haza mentem, utánam a szántóföldre lovak mentek be és ették a gabonát (vetést). Más nap reggel korán a gazda ment a vetést megnézni, látta, a lovak minden gabonát megettek; ő rám megharagudott, haza jött, engemet el akart verni. Én nem hagytam magamat verni. Ő ekkor elment panaszkodni rám a folnagyi hivatalba, a bíróhoz. A bíró elküldte értem a kapitányt. Én mentem a folnagyi hivatalba, engemet a padlóra lefektettek, elkezdték az alfelet verni vesszőkkel. Megverték engemet, eleresztettek haza, megparancsolták, hogy még ma csináljam meg kerítést (tkp. a kerítést bekeríteni).

von menčim mežu sajät ičkis, me vögasi si vvö, pondi vartvini sije. sija panit pikötön me vvö, vačkis jur kuža, jur podkötis viröž. sök me vački sije beđen kokjes kuža, sija pondis čotni, ez pondi vermini menö vartvini. me koli setče sije, muni zemskaö viröž podkötöm jursö mitčavni, ei vvö norašni. sija me serö žö vöktis zemskaö i vištavis: meža neuna ički ne me, a ströšnoj; eta ponda ez kov (vö) sivö tiškašni, sija menčim ičkis mödik mestain i me eg vartvi sije. mirsköj načelnikjes bidös kivzisö, kikkannimös vinitisö i čöktisö mijanvö tujvin vit vunön užavni. a testvérem az én határomon át (h. belül) kaszált, én megharagudtam rá, elkezdtem őt ütni. Ő ellen[em] egy támasztófával rám [jött], fejen által ütött (tkp. fej hosszát), a fejemet megvágta vérig. Ekkor ütöttem őt egy bottal a lábain végig, ő elkezdett sántítani, már nem bírt engemet verni. Én őt ott hagytam, elmentem a folnagyi hivatalba (zemszkába) a véresre (tkp. vérig) vert fejet megmutatni, rája panaszkodni. Ő utánam jött a zemszkába és mondta: a határt egy kissé (nem sokat) lekaszáltam nem én, hanem a napszámos; azért nem kellett neki verekedni, ő nálam kaszált másik helyen és én nem vertem meg őt. A községi elöljárók mindent meghallgattak, mind a kettőnket vádoltak [bűnösnek találtak] és parancsolták nekünk az úton őt napig dolgozni (hogy . . . dolgozzunk).

mie möjmu vetvim tuje Usolaö; Kama vvin panit šödisö ročjes kikkas vövön, a mie daskökjamis vövön; nija i mie vövim šökit dodježön; nija oz kežö, mie og kežö; nija kutčišeni tiškašni, a vövisö neunaoš, mie unazikös; kutčišni tö kutčišisö, a sibörin oz tödö kiž

mezdišni, mie nivön i vevötöv-kerim: mi taval mentünk az útra Uszoljába; a Kámán szemközt kerültek (jöttek, találkoztak) oroszok húsz lovon (lóval), mi pedig tizennyolcz lovon; ők és mi voltunk nehéz szánokkal; ők nem térnek ki, mi nem térünk ki; ők elkezdtek (hozzáfogtak) verekedni, de nem sokan voltak, mi többen; elkezdeni elkezdtek, de azután nem tudtak hogyan megszabadulni, mi meg is tanítottuk őket (tkp. nekik tanítást tettünk).

me važin vina ötpir keru vogin, gort dīnsaī kik versta voas; vizeta ročjes vaktōni kuim vövön. mīj voas kerni? a mie vōvim kuim mort. mie kuimnannim piššim ne ivö, da i suvtim, vizetam: mīj ročjes pondasö kerni? vaktisö, ötmödörö kotrasisö, kotrasisö, mijanös ez aze; mie bidös vizetam. vot öksisö bidönniš bavagan dīnas, pondisö ražni; ražisö, truba kiskisö, puksisö dodjezö, da i pondisö munni. mie vaktim, da kutčisim mirdjini, nija oz setö; ötik menö i vačkis, me kiž sivö pel bokas vački, sija i usis; mödik vorot berdam kutčisim, me sivö morosas seti, sija böra gač pöris; sibörin mie piššim, a nija munisö: én hajdan (egykor) bort (pálinkát) csináltam egyszer az árokban, a háztól két versztnyi (re) lesz; nézek: oroszok jönnek három lóval. Mi lesz tenni [való]? mi pedig voltunk három ember. Mi hárman szaladtunk nem messzire, aztán megálltunk, nézzük: mit fognak az oroszok csinálni? Jöttek, (ide-oda) szaladgáltak, minket nem láttak: mi mindent látunk. Ime összegyűltek mindnyájan a bódéhoz, elkezdték szétbontani; szétbontották a kályhacsövet, kiczipelték, ráültek a szánokra, és el akartak menni. Mi jöttünk, akartuk erővel elvenni, [de] ők nem adják; egyik engemet meg is ütött, én a mint neki fül(e) mellé ütöttem, ő el is esett; a másik galléromnál fogott meg, én neki mellébe adtam, ő meg hátra esett; azután mi elfutottunk, ők pedig elmentek.

b) *Vištavöm (kaski)*, mese.

Kör-kö tövnas ruč köinköt kerkujes kerömaš: ručvön kerku vövöm jiiš, a köinvön puš. tuvš vois: ručvön kerku sivis, ruč kerkučög vois. munö ruč köin ordö i kevmise sivö: «kuminej, tö menam žulinej, en kinmöt tö menö, vež dīnat ovni. köin vežas ručes. ruč ne dira ovas, gušavni köinviš bersasö pondas. köin vögašas, ručes vašötas kerkuš. munas ruč köin dīniš, petas ižit tujvivö i vañtötčas

kuvömön. sija tujet roč mort sipora čeri doden munöm; boštas roč ručes, puktas miškas dođ vivö, a ručvö sija i kovö vövi. ruč önsö ročvis kosavas, čeri vežas, ačis četčevtas, i kaštiv kičem vovvis. roč nem oz töd, munö da munö ožvañ. ruč, vežem čeri öktas, köin ordö voktas i šuvö: «nö köininej, vež menö öni dñnat ovni, me tönö čerien verda.» — köin vežas böra ručes i pondas juvani: «kiš sija čeri boštöm? ruč šuvö: «me böžnam jukmösiš vugravi. munam, šuvö, me tönö vevöta kiž böžön čeri kijeni. munas köin ručköt čeri böžön kijni. nö ručinej, köin šuvö, vištav žö kiž mij kerni? vöť böžtö jukmösas, da sinnöstö kuñ, pukav en vörötci, vitčis kör kokištas, tö i kiskišť böžtö. vötis köin böžsö jukmösiš; vitčise kör kokištas. sipora böžis kinmö da kinmö. köin pukavis, pukavis, oz kokišť. mödiš köin kiskini böžsö: böžis kinmöm jukmösiš berdas. köin sinnössö oštis, ötörö mödörö žarjavis, ručes pondis kitsavni, čirzini, ne kin abu! a ruč važin ni köin ordin gor vivas pukavö, köinös seravö. köin nu sötön pessini, buražik čirzini; sija čirzömvö vöravis vöktis, köinös jukmösiš dñnas vijis, kučik kulis, a jajsö ručvö kolis.

Valamikor télen a róka a farkassal házat építettek (tkp. csináltak): a róka háza jégből volt, a farkasé meg fából. Tavasz lett: a róka háza elolvadt, a róka ház nélkül maradt (tkp. lett). Megy a róka a farkashoz és könyörög neki: «Komám, kedvesem, ne hagyj engemet fázni (tkp. ne fázass), hagyj nálad lakni». A farkas beereszti a rókát. A róka nem sokáig tartózkodik (lakik), a farkastól mindenfélét kezd lopni. A farkas megharagszik, a rókát kihajtja a házból. Elmegy a róka a farkastól, kimegy az országútra (tkp. nagy útra) és holtnak tettet magát. Azon úton akkor egy orosz ember ment halteherrel; veszi az orosz a rókát, hátra teszi a teherre, a rókának meg ez kellett volt. A róka az orosznak ponyváját (полотъ) széttépi, a halat kiereszti (kiszórja), maga leugrik, s emlékezzél milyen volt (=eltűnt). Az orosz semmit sem tud, megy és megy előre. A róka a kiszórt halat összeszedi, a farkashoz megy (jön) és mondja: «no komám, eressz most engemet hozzád lakni, én tégedet hallal etetlek» (jól tartlak). A farkas ismét beereszti a rókát és elkezdi kérdezni: «honnan vette ő a halat?» A róka mondja: «én farkammal a jéglékből horgásztam. Menjünk, mondja, [majd] megtanítlak tégedet, hogyan [kell] a farkkal halat fogni.» Megy a farkas a rókával farkkal halat fogni. «No, rokácskám, mondja a farkas, mondd meg hát, hogyan és mit

kell csinálni?» «Mártsd a farkadat a lékbe, a szemedet meg csukd be, ülj, ne mozdulj, várd el, ha beleakad (pedzi, t. i. a hal), te is húzd ki a farkadat». Belemártotta a farkas a farkát a lékbe: várja, mikor akad bele. Ekkor (ez alatt) a farka mindig jobban befagy (szó sz.: fagy és fagy). A farkas ült, ült, nem akad bele. A farkas ki akarta a farkát húzni: a fark odafagyott a lékhez. A farkas a szemét kinyitotta, ide-oda nézett, a rókát kezdte hívni, [nyöszörögve] odakiáltani, senki sincs! A róka azonban már régen [ott] ül a farkasnál a kemenczén, a farkast kineveti. A farkas hát itt [kezdet] vergődni, jobban vonítani: vonítására jött egy vadász, a farkast a lék mellett megölte, a bőrét lehúzta, a húsát pedig a rókának hagyta.

c) *Kaskijes i tödavömjes*, Rejtvények és megfejtések (tkp. megismerések).

1) *kuž mäsö vim use?* — *piž požnavöm*: a hosszú hegyfokba hó esik? — liszt-szitálás.

2) *gögrösa vižvö jen zerö?* — *iröš sisjavöm* a kerek rétre az isten esöt ereszt? — a vékony sörnek leszűrése.

3) *žož uvin oš vapa?* palló alatt medve talp? — *gorvis* kemenczesőprő (pemét).

4) *gor vivin žirömaš baba pukavö, sitanas kötöcök mörtöm?* a kemenczén taknyos asszony ül, az alfelébe macskakölyköt dugott. — *šömös* sütöteknő.

5) *žož uvin va kukañ* palló alatt nedves borjú? — *kös* merítő edény.

6) *i oj i vun, i oj i vun pöriš mort jaj kröštö* éjjel és nappal, éjjel és nappal egy öreg ember húst darabol? — *sartas sotče* fenyőforgács (fáklya, лучина) ég.

7) *vöröbej kotörtö, virön sitavö?* veréb fut, vérrel ürül — *sartas sotče* fenyőforgács ég.

8) *rassö munas, gortö vizetö, rassas uvtas, uvtas* — *gortö munas; munikas* — *rassö vizetö, gortö voktas, vabič uvtö vodas?* az erdőbe megy, haza néz; az erdőben ugat, ugat — haza megy; menve — az erdőbe néz, haza jön, a pad alá fekszik? — *čer* fejsze.

9) *vörö munö* — *gortö vizetö, gortö voktö* — *vörö vizetö* erdőbe megy: haza néz, haza jön: erdőbe néz? *pester kos sajin* nyirfakéregkosár (пестерь) hát mögött.

10) *vör sörin peltöm Makar kitsase* erdő közepén fületlen M. hívogat (kiabál)? — *čerön kraseni* fejszével vágna.

11) *kirniš gačön vebze?* egy holló hanyatt (háton) röptül. — *čugunin va puö* vas lábasban víz forr.

12) *vövis gönitö* — *dodož suvarö?* a ló gyorsan megy (гонитъ), a szánka rúdja áll? — *šor patak.*

13) *žožin četčavö* kös *Matu* a pallón ugrál száraz Mátyás? — *ros söprü.*

14) *i oj i vun vetöni vse sija kutöni?* éjjel és nappal mennek (járna), egyre öt fogják? — *kört čukil* vaskompó v. horog (szó sz.: vas görbület).

15) *görd mös šöd mös nívö?* vörös tehén fekete tehenet nyalja? — *gor vontise* a kályha fülük.

16) *žož dorin oš kuvak?* a palló mellett medve ököl (kacsó). — *sovdoz* sótartó.

17) *göna osse, kuš čepöstče?* szőrös megnyílik, meztelen belemegy (beletolódik) — *tepiš* keztyű.

18) *stena kuža remen nūžavöm?* a fal hosszában szíj nyúlt ki — *nič* moh.

19) *zapvot ražan, töčan, töčan, on vermi töčni* kerítést szétbontasz, összerakod, összerakod, nem bírod összerakni. — *sartas šulavöm* hasogatott fenyőforgács.

20) *ötöras šura, kerkuas šurtöm* az utcán (kint) szarvas, a szobában szarvatlan. — *peles* szöglet.

21) *tövnas inka, gožumnas nívka?* télen öreg asszony, nyáron leány. — *mír* tuskó.

22) *vija vodka, da gosa vodka?* vajás ladik és zsiros ladik? — *šondi i töviš* nap és hold.

23) *poz tír jörtöm kurög čočköm?* bezárva egész fészek fehér tyúk (tkp. egész f. zárva, tyúk fehér)? — *piñjes* a fogak.

24) *nol soja-vona ötik guö kužaseni* négy testvér (tkp. soror-frater) egy gödörbe hugyoznak? — *mös vištöni* tehenet fejnek.

25) *nol soja-vona ötik čišanön vertjisemaš?* négy testvér egy kendővel takaródtak? — *pizan* asztal.

26) *kik soja-vona ötik jion jiašemaš?* két testvér egy övvel öveződtek? — *majegjes jöro* karók a kerítésben.

27) *mij kerkuin basök?* mi szép a szobában? — *jen* a szentkép (образъ, tkp. isten).

28) *mij on vermi öšötñi* mit nem bírsz fölakasztani? — *kolk* a tojást.

29. *stena berdö mij on vermi puktini?* a falhoz mit nem bírsz állítani? — *tuj* az utat.

d) *Kivjetjes*, közmondások.

1. *čoža munan — matinžik voan; žagönžik munan — ivinžik voan* gyorsan mész: közelebb leszel; lassabban mész: tovább leszel.

2. *ivöžik puktan: matöžik boštan* messzebb teszed: közelebb veszed.

3. *kör li use, sök i liaš* mikor a fa-lé kiesöpög, tkp. esik, akkor csapold is meg.

4. *lok mortvö kažen sinmas on četčevt* rossz embernek macskául nem ugorasz a szemébe.

5. *nebíta olsavö, da čöríta ušni* puhán terít ki (t. i. ágyaz, veti ágyát), de keményen (kell) alunni (alszik az ember).

6. *pöriš pon oz uct tirtöm pu rivö* vén kutya nem ugat üres fára.

7. *pineva pu on vešköt, lok mortös on vevöt* görbe fát nem egyenesítesz ki, rossz embert nem oktatsz.

8. *arnas ib kuža vetvöñi — pirögön verdñi; turisnas ib kuža munnñi — stagön vartvini* ősszel a szántóföldön járni — (annyi mint) pástétommal táplálni; tavasszal a szántóföldön járni — duronggal verni.

9. *köinjesköt ovni, köin moz unjavni* farkasokkal élni, farkas módra ordítani.

10. *čeri kossö — kitön pidöžik, a mort kossö — kitön buržik* a hal keresi — a hol mélyebb, az ember meg keresi — a hol jobb.

11. *lukasän mösvö jen šur oz set* öklelés tehénnek isten szarvat nem ad.

12. *beregitömsö i jen berigitö* a megóvottat (megörzöttet, megkíméltet) az isten is megóvja (megörzi).

13. *kik oš ötik bervogin oz ovse* két medve egy barlangban meg nem él.

14. *čigjavišvön náñ töl vivas* az éhezőnek emlekezetében van a kenyér.

15. *pöt čigjavišes oz vezört* a jóllakott az éhezőt nem érti.

e) *sívömjes*, dalok.

Lulu kisel,
Örina čel'ad'!
vabič gögör bidvaïn
lok otir pukavöni,
gögörin i bidvaön
šöd tatarjes suvaröni,
miča niv setöni.
povöni boštini.
ajinej, tö ajinej,
vežti tö menö!
nivinej, tö nivinej,
mij vivö me vežta?
ajinej, tö ajinej,
bur merinıt vivö.
nivinej, tö nivinej,
si dona ačit abu.

*Lulu kisel,*¹⁾
 Irén gyermek!
 A pad körül mindenütt
 Rossz emberek ülnek,
 Köröskörül és mindenütt
 fekete tatárok állnak.
 Szép leányt eladnak.
 Félnék megvenni.
 Atyácskám, te atyácskám,
 szabadíts meg, (válts ki) te engemet!
 Leánykám, te leánykám,
 mire (mivel) váltsalak ki?
 Atyácskám, te atyácskám,
 jó lovadra (— ért).
 Leánykám, te leánykám,
 annyit magad nem érsz (ö értékü
 nem vagy).

Maminej, tö maminej,
vežti tö menö!
nivinej, tö nivinej,
mij vivö me vežta?
maminej, tö maminej,
bur mösit vivö.
nivinej, tö nivinej,
si dona ačit abu

Anyácskám, te anyácskám,
 válts ki te engemet!
 Leánykám, leánykám,
 mire váltsalak én ki?
 Anyácskám, te anyácskám,
 jó tehenedre (-ért).
 Leánykám, te leánykám,
 annyit magad nem érsz.

Voninej, tö voninej,
vežti tö menö!
sojinej, tö sojinej,
mij vivö me vežta?
voninej, tö voninej,
bur čanıt vivö.

Batyácskám, bátyácskám,
 válts ki engemet!
 Hugocskám, hugocskám,
 mire (miért) váltsalak ki?
 Battyácskám, bátyácskám,
 a jó csikódra (-ért).

¹⁾ Altató szók, oroszúl; *kisel* amúgy bizonyos «kását» jelent.

*sojinej, tő sojinej,
si dona ačit abu.*

Hugocskám, hugocskám,
annyit magad nem érsz.

*Kenakinej, tő kenakinej,
vežti tő menö!
ajnivinej, tő ajnivinej,
nij vivö me vežta?
Kenakinej, tő kenakinej,
bur koziniit vivö.*

Sógorasszony, te sógorasszony,
válts ki te engemet!
Ángyocskám, te ángyocskám,
mire (miért) váltsalak ki?
Sógorasszony, te sógorasszony
jó ajándékkodra(-ért), (hozományod-
ért.)

*ajnivinej, tő ajnivinej,
si dona ačit abu.*

Ángyocskám, te ángyocskám,
annyit magad nem érsz.

2.

*Maminej, maminej,
kinömö više.
nivinej, nivinej,
rabič doras vod.
maminej, maminej,
kinömö više.
nivinej, nivinej,
gorbeč doras vod.*

Anyácskám, anyácskám,
a hasam fáj.
Leánykám, leánykám,
a pad szélére feküdjél.
Anyácskám, anyácskám,
a hasam fáj.
Leánykám, leánykám,
a kuczkóhoz feküdjél.

*Gorviv doras vod.
povat doras vod.
köz golisö šoj.
požum golisö šoj,
niv golisö šoj.
pono! jagödsö šoj.
rabič doras vod.*

A kemenczetető szélére feküdjél.
A hálópadló szélére feküdjél.
Vörös fenyő tobzát egyél,
fáklyafenyő tobzát egyél.
Szibériai fenyő tobzát egyél.
Gyalogfenyő bogyóját egyél.
A pad szélére feküdjél.

3.

*Aje da mamö oz lubitö,
soje da vonö oz raditö!*

Atyám és anyám nem szeretnek,
nőtestvérem és bátyám nem gon-
dolnak velem!

bošta, me bošta kotomočkasö,

Veszek, veszek én tarisznyát,

bošta, me bošta bedöksö ;
 muna, me muna
 kuž tuj kuža ;
 vokta, me vokta
 šöd vör šörö.
 kosša, me kosša
 med českít vužšö,
 kosša, me kosša
 med vapit közsö ;
 pukša, me pukša
 med vapit köz uvtas.
 kiska, me kiska
 sukar torok.
 ötörö vizeta,
 mödörö vizeta :
 aje da mamö göröni,
 soje da vonö piňavöni.

Jurinej više,
 šövöminej töžďö !
 mŕj ponda više ?
 ačim me töda,
 ačim vezörta :
 abu sije, abu menam gaža,
 šövöm burmötiššö !
 aŕinej da maminej vezetö,

menö koröni đada ordö.
 miła me muna đada ordö ?
 a muna, me muna gaža ordö.
 sija menö kurit vaön juktavas,
 českít nañen verdas.
 juwaša, al gušaša, da siž
 göštita gažaö ordin.

veszek, veszek én botot,
 megyek, megyek én
 a hosszú úton el ;
 jövök, jövök én
 sötét erdő közepébe.
 Fölkeresem, megkeresem én
 a legédesebb gyökeret,
 fölkeresem, megkeresem én
 a legágasabb fenyőfát ;
 leülök, leülök én
 a legágasabb fenyőfa alá.
 Kihúzok, kihúzok én
 szárazkenyér darabkát.
 Egyfelé nézek,
 másik felé nézek :
 atyám és anyám szántanak,
 nőtestvérem és bátyám boronálnak.

4.

Fejecském fáj,
 szivecském szomorkodik.
 Miért fáj ?
 Én magam tudom,
 magam értem :
 nincs ő, nincs a kedvesem,
 a szív-vigasztaló.
 Atyácskám és anyácskám eressze-
 tek el,
 engemet hívnak a nagybátyához.
 Miért menjek én a nagybátyához ?
 De megyek, de megyek a kedveshez.
 Ő engemet pálinkával itat,
 édes kenyérrel etet.
 Elkéredzem vagy ellopódzom, és
 úgy
 vendégül leszek kedvesemnél.

*Peganukasö kuta,
jörsö gögör gögörta,
Ökul' ordö pira,
šornita da baita,
Ökules böböta,
ötöras petköta,
lapköta da žmitišta ;
kerkuas pirišta,
pjatajeznam žömdöta,
ötöras petišta,
šutnevtä da goröta,
gortö, gortö muništa.
peganukasö kuta,
jörsö gögör gögörta.*

*Ružišta da vovišta,
českitsö juvišta,
četcevtä da jöktišta,
kerkuas pirišta,
bragasö juvišta,
pišnasö šivišta,
Ökulsö böböta.*

*Dudöj, dudöj,
mij vivö toššö vuzavin ?
kösa vivö veži.
mij vivö kosasö ?
— turun ičkini.
mij vivö turunsö ?
— mös verdni.
mij vivö mossö ?
— zon bidtini.
mij vivö zonsö ?
— pes keravni.
mij vivö pessö ?*

5.

A tarkát (tarka lovat) fogom,
a kerítést megkerülöm,
Akulinához bemegyek,
beszélgetek és csevegek,
Akulinát megcsalom,
ki (az utczára) vezetem,
szorítom és megnyomom ;
a szobába beszaladok,
sarkaimmal megakadok,
gyorsan kimegyek,
fütyülök és kiáltok,
haza, haza megyek.
A tarkát fogom,
a kerítést megkerülöm.

6.

Nyögök és sóhajtok
az édeset kiiszom,
fölugrom és tánczolok,
a szobába bemegyek,
a gyöngö sört kiiszom,
a nótát eldalolom,
Akulinát megcsalom.

7.

Galambom, galambom (?)!
miért adtad el szakáloedat ?
Kaszáért cseréltem.
Minek (nire) a kasza ?
Füvet kaszálni.
Minek a fű ?
Tehenet etetni.
Minek a tehén ?
Fiut fölnevelni.
Minek a fű ?
Fát vágni.
Minek a fa ?

— gor *vontini*.
mij vivö gorsö vontini?
 — *nañ pözarñi da šid puni.*

Boböj, boböj,
kitče, kitče vetvin?
vetvi, me vetvi
guö me vetvi.
mij šojin, juin?
 — *vija tupös šoji.*
menim kolin ja?
 — *tönit koli.*
kitče puktin?
 — *poč ponas puktü.*
poč ponas abu.
 — *šöd pon šojem.*
kitön šöd ponis?
 — *šu-jog vivö vodöm.*

kitön šu-jogis?
 — *bien sotčem.*
kitön büis?
 — *vaön kusöm.*
kitön vaïs?
 — *sera öška juöm.*
kitön sera öškaïs?
 — *vud vivö munöm.*
kitön vudis?
 — *šir pirötöm.*
kitön širis?
 — *nalkö šödöm.*
kitön nalkis?
 — *lok čerön kerašem.*
kitön lok čeris?
 — *lok zudön lamšem.*

Kályhát fűteni.
 Minek a kályhát fűteni?
 Kenyeret sütni és levest főzni.

S.

— — —¹⁾
 hová, hová mentél?
 Mentem, én mentem.
 pinczébe mentem,
 Mit ettél, ittál?
 Vajas süteményt ettem.
 Nekem hagytál-e?
 Neked hagytam.
 Hová tetted?
 A pózna végére tettem.
 A pózna végén nincs.
 Egy fekete kutya megette.
 Hol a fekete kutya?
 A polyvára (gabona szemétre) fe-
 küdt.

Hol a polyva?
 A tűzzel elégett.
 Hol a tűz?
 A vízzel elaludt.
 Hol a víz?
 Egy tarka bika megitta.
 Hol a tarka bika?
 A rétre (legelőre) ment.
 Hol a legelő?
 Egy egér keresztül fúrta.
 Hol az egér?
 Csapdába esett (jutott).
 Hol a csapda?
 Gonosz fejszével szétvágatott.
 Hol a gonosz fejsze?
 Gonosz köszörűkövön megtompúlt.

¹⁾ bob Wied. «lepke», de Rogov «заяць, нуыл».

kitön lok zudiš ?
 — *baña gor vivö čaplišem.*
kitön baña gor viviš ?
 — *baña bien sotčem.*
kitön baña biis ?
 — *baña vaön kusöm.*
kitön baña vaiš ?
 — *jen öška juöm.*
kitön jen öškaiš ?
 — *jen ordö kajem.*

Hol a gonosz köszörűkő ?
 Fürdő kemenczéire vettetett.
 Hol a fürdő kemencze teteje ?
 Fürdő tüzzel elégett.
 Hol a fürdő tűz ?
 Fürdő vízzel elaludt.
 Hol a fürdő víz ?
 Isten bikája megitta.
 Hol az isten bikája ?
 Istenhez fölszállt.

9.

Variš kaga vaje,
tupka babitče,
kača jog čiškö,
diđi jog čapkö,
kir öšin piškötö,
šir bi vartö.

Karvaly gyermeket visz,
 bagoly bábalkodik,
 szarka szemetet söpör,
 galamb szemetet dob,
 fekete harkály kiváj,
 egér tüzet üt (csihol).

B) Fordított textusok.

Veritöm pirtömjesvön (a kereszteltek hite, keresztyén hitvallás).

Verita, miĵ em ötik Jen aj, bidös vizis, ködiĵa keröm jenvevtsö i musö i bidös tidavömsö i tidavtömsö.

2) *i ötik gospod Isus Kristös, jen zon, ötik artmöm, ködiĵa ajviš em čužöm ožžik bid vek, juĵit juĵitiš, veškít, jen veškít jenviš, ködiĵa čužöm, abu keröm, ötkod ajisköt i siön bidös voöm :*

3) *mijan ponda mortjezös i mijanös spasitöm ponda, siĵa vetčem jenvevtiš i ĵajmötčem veža vorviš i Marĵa nivršis i mortön voöm.*

4) *raspinajtöm žö mijan ponda Pontsa Pivat dirni i mučitčem i zebsem.*

5) *i vorzem kujmöt runö gižöm kuža.*

6) *i kajem jenvevť vivö i pukavö veškítva dorin ajis berdin.*

7) *i böra vöktöm öškömön suditni vorĵajezös i kuvömjezös, sivön saritömvö oz vo ponsö.*

8) *i (verita) veža vorö, gospodes, vorĵajezön kerišes, ködiĵa*

ajvis petavö, ködivö ajköt i zonköt ötmoz jurbitöni, i ošköni i ködija šuöm prorokjesnas.

- 9) ötik vežao, soborvön i apostorvön vükuö.
- 10) vištava ötik pirtčem kolem grekjes ponda.
- 11) vitčisa rovzem kuvömjezös.
- 12) i ovöm mödik vekis. Aminü.

Kevmöm gospodvö (Az úr imádsága).

Aje mijan, ködija em jenvert vivin! med svetitčas tönat nimit; med voas tönat saritömit; med voas tönat volait i mu vivin, kiž jenvert vivin; nañ mijan kovöm set mijanvö tavun kezö; i kol mijanvö užjesnimsö, kiž i mie kolam asvam užjezajesvö; i en nuöt mijanös ivötöm rivö, a viž mijanös umöliš. tönat em saritöm, i vin, i ošköm vek kezö. Aminü.

Das cöktöm Jenvis (Az isten tíz parancsolata).

1) *Me em gospod Jen tönat; med oz voö tönit muköd jenjes me kinža (vagy: meša).* 2) *en ker asvit böban i bid ötkod, kičem em jenvert vivin i mu vivin, kičem em vajezin i mu urin, med en jurbit nivö i en kevmi nivö.* 3) *en kaštiv tönat gospod Jenvis nimsö ves.* 4) *en vunöt suböt vunsö i svetit sije; kvaf vun užav, i ker bidös tönat kerömjestö, a sizimöt vun šotčisem tönat gospod jen ponda.* 5) *vidji ajtö i mantö; bur tönit med voas i kuzinima voan mu vivin.* 6) *en vi.* 7) *en gulajt (en viž možaös).* 8) *en gušas.* 9) *en vištav ves möd rivö.* 10) *en möd drugvis götiršö, en möd matišvis kerkusö, ne užavis mortsö, ne užavis inkasö, ne völasö, ne öšolsö, ne bid podasö, ne bid mij em mödi mortvis.*

Vištavöm Isus Kristös jivis Matvejvis (Elbeszélés Jézus Krisztusról Mátétól).

Glava I. (Első fejezet).

(18) *čuzöm žö Isus Kristösvön siž vövi: čunikičavöm börin manis sivön Marjaös Ösipköt, ožžik kitčež nija ez pondö ötvañ ovni, kažavöm, mij sivön kinömas em veža voršan.* (19) *Ösip žö, sivön ajka, bur vövi i ez möd kažmötñi sije, mödis jansötčini siköt gusen.* (20) *kör sija etija dumajtöm, sö angev gospodvön kažmötčem sivö vötön i šuöm: Ösipöj, David pijanöj! en pov boštñi Marjasö, tönčit inťö;*

čuztömön sivön em veža vosan. (21) čuztas žö zonös i nimön šuan sije Isus; sija spasitas acis otirös nje grekjeziš. (22) etija žö bidös voom, med voas, nij vištavöm gospod' prorokjezön, ködija baitö: (23) etija niv kinömas pondas i čuztas zonös i setöni sivö nim Emmanuiv, nij tödse: mijanköt jen. (24) onšan sajmitön, Ösip keröm, kiž öktöm sivö gospod'vön angev i acis insö boštöm. (25) i ez töd sije, kiž med-börin sija čuztöm acis med-oža zonsö, i sija nim setöm sivö Isus.

Glava II. (II. fejezet).

(1) Kör žö Isusis čuzöm Judejasa Vipleemas, Iröd sar' vunjes dirni, söki vöktömaš Jerusalimas asivšan tödišjes i šuöni: (2) kitön vil-čuzöm Judejasa saris? mie azivim sivön közivso asivvas i vöktömaš jurbitni sivö. (3) etija kivtönis, Iröd sar' povzem i bidös Jerusalemis siköt. (4) i čukörtönis bidönnissö med-oža popjezös i revötisjezös oliris, juvavöm nivis: kitön kovö čuzni Kristösvö? (5) nija vištavömaš sivö: Judejasa Vipleemas; prorokisön gižöma siž. (6) i tö Vipleem, Judavön muis, nemön ne učetžik ižit karissa (gorödišsa), Judinissa; töis petas nuötis, ködija spasitas menčim otirös, Izrailes. (7) söki Irödäs, gusen kortönis tödišjeszös, juvavöm nivis kör voas közivso. (8) i istitönis nje Vipleemas, vištavöm: munö i bičemžika juvase kaga jivis, i kör ažat sije, juvörtö menim, medbi i me muni jurbitni sivö. (9) nija kivzitönis saris, munömaš: i etija közivis, ködija nija azivömaš asivvas, munöm ni ozin; kiž med-börin voom i suvtöm setče, kitön kagaš vövöm. (10) azitönis žö suvtöm közivso, nija ödjen gažötcemaš med-ižit gažön. (11) pirömaš kerkuas, azemaš kagasö mamisköt sivön, Marjaköt i ustönis jurbitömaš sivö; i ostönis asšinis burjessö, vajemaš sivö kozinjessö: zovoto, vadan i smirnasö. (12) i on jivtöt boštönis öktöm ne bergötcini Irödis ordö, mödik tujen munömaš asvas gortö.

Glava X.

(1) I kortönis (Isus) acis daskik revötčises, setöm nivö vlašö kul' pijanjes vivas, medbi vašötni nje, i ceškötni bid višansö i bid vermitömsö. (2) daskik žö apostorvön nimjes emös söcemös: med-oža Simön, ködija šuse Petir, i Andrej sivön von, Jakov Zedejevön i Ivan von sivön. (3) Pilip i Povom, Poma i Matvej vot-öktiš; Jakov Alpejvön i Levvej, ködija šuse Padej. (4) Simön Kananitis i Juda Iskariotis, ködija sije i vuzavöm. (5) nje daskiksö Isusis istöm

i cöktöm nivö, baitikas: pirttöm jöz ordö ed munö i Samarijasa gorodas ed pivö. (6) a munö šogavan balajes dinö, Izrail' kerkuas. (7) i kitče vokatö, vištavö, šuömön: matin sarsvo jenvertas. (8) šogavisšezös veškötö, kirč-visišezös vösetö, kuvömjezöz vozsetö, kuljezös vašötö, veš boštömaš, veš i setavö.

Glava XVII.

(1) Keat run čuvavöm Isusis boštöm asköttis Petirsö i Jakövsö i Ivansö sivön vonsö i kajetöm vivin kerös jivö ötiklejzös. (2) i vežšöm ni ozin: i jugdöm sivön čuzömis kiž šondi, a paškömjes sivön kerömaš čöčkömjes vim kod. (3) i sö kažmötčemaš nivö Mosejis i Iljais, siköt šornitišjes. (4) sipöra Petiris šuöm Isusisvö: gospodej! bičem mijanvö tatön ovni; mödan, keram tatön kuim kerku: ötika tönit, ötika Mosejvö i ötika Iljavö. (5) kör žö sija šurvis etija, čöža jugit kimör vertjem nije; i sö ši kimör uvtšan šuis: etija em mijan zon žulinej, ködiin bidsön menam bur; sije kivzö. (6) i kvitönis vevötčišjes kimin usemaš i bura povzemaš. (7) a Isus vois, ni dinö sibötčis i šuis: četče i en povze. (8) vebtitönis žö asvas sinjes, nija ne kinös ez azivö, ötik Isusša. (9) i kör veččemaš nija keröššan, söki ez cökti nivö Isus, baitikas: ne kinvö en vištavö, mij tije azivitö, kitčež mortvis zon oz vozzi kuvömjeziš.

Glava XXI.

(1) Kör (Isus i sivön vevötčišjes) sibötčemaš Jerusolim dinas i voömaš Vipagiaö, Vija kerös dinas, söki Isusis kika vevötčišes istöm. (2) i nivö šuöm: munö ovaninö, ködija veštita tijan ozin, i čöža azatö domavöm in öšölös i siköt öšöl pijanös, pörtčuvö i vajetö me ordö. (3) i kör kin tijanvö suas mij-kö, oča vištavö, mij nija kovöni gospodvö, i čöža vežas nije. (4) sija bidös vövi, med tiras šuöm prorokön, ködija baitö: (5) vištavö Sionis nivösvö: sö sař tijan, vöktö tö ordö ram, pukavömön tom öšöl vivas, ködija čuzöm užavöm in öšolsis. (6) vevötčišjes munömaš i kerömaš siž, kiž cöktöm nivö Isusis. (7) vajetömaš in öšolsö i öšöl pijansö, vertjemaš nije asvanis paškömjezön i sija puksem ni vivö. (8) una žö otiris olsavvömaš aššinis paškömjessö tuj vivas, a muködäs vundavömaš pujes vevsis šatjessö i čapkovömaš tuj vivas. (9) otiris žö, ködija si ozin i si börin munömaš, kicavömaš i šuömaš: Osanna David pijanvö! burse muniš gospod' nivo! Osanna vevdöras. (10) i kör pivöm sija

Jerusalimas, bidös gorodis vorzem i šuöm : kin sija? (11) Otiris žö šuvvöm : sija Isusis prorokis, Galilejasa Nazaretis. (12) i píröm Isusis jen vičkuas i vašötöm bidönnissö vuzavisješös i nöbišješös vičkuas, i pörötöm pizanjessö vežtišjesvis i koka žökjessö didi vuzavisjesvis. (13) i šuvvöm nivö : gižomas vištavöma : menam kerku kevman kerkuön šušas ; a tiže keritö sije rözbojnikjesvis ovömön. (14) i sibötčemas si dänö vičkuas sintömjes i kaktömjes, i sija veškötöm niže. (15) kör žö med-oža řopjes i vevötišjes azivömas čudesasö, ködija sija keröm i kicavis pijanjessö vičkuas i šornitišjessö : Osanna David pijanvö! — vögasemas. (16) i vištavömas sivö : kivan ja, miž nija šornitöni? Isus žö nivö šuo : siž! a tiže ne kör raž ed vidjivvö gižömsö : ömježin učet kagajesvis i moros nimasišjesvis tö keran oškömsö? (17) i koltönis niže, petöm gorodis Vipaniaö i sötčin oj čuvötöm.

IV.

Az izsmai nyelvjárás.

Maté evangélioma, IV. fejezet (úoled jur.)

1) *Sek Jisus nuädäma völi dužän pustiñäü', ilädäm pomla diavälsän. 2) i vižömistän nelämin lun i nelämin voj, sibörti čigjali. 3) i vomistän si dänü ilädiš vöjpis : tekä jen pi, vöjp, med etaja izjas loänis nañjas. 4) a sia vöjpis vocä : gižäm vilin vijjim, oz ötik nañ pomlas löja lö¹⁾ mort, a bidäma kilis, kod jen vomis petü. 5) sek bostis sije diavül veža karü', sütädis sije vičko vejt vilü'. 6) i vöjpis silü : tekä jen pi, uskedči ulü; gižäm vilin ved vöjpä : kuž angeljasislü čöktäma te pomlasid (vižni tenä) i ki-vilanis bostanis tenä, med on dojd assid kaktü iz bürdä'. 7) Jisus vöjpis silü : sižže gižäma : in iläd assid gospođ jentü. 8) bara bostis sije diavül (katis) zej žužid göra vilü' i petkedlis silü bid carstväsü tačes jugidlis i slava nilis. 9) i vöjpis silü : bidcän taje tenid seta, jurbitankü menum muež. 10) sek silü vöjpis Jisus : mun me dínšum, satana ; gižäma ved vijjim : as gospođ jenmidli jubirt i silü ötnaslü služit. 11) sek kolis sije diavül, i angeljas vojisnüs i kučisnüs služitni silü. }*

¹⁾ Castrén szövegében így találjuk e szót: *loä*, hátul a *corrigendák* közt azonban ez van: *lö*, csakhogy (?) alatt.

12) Kílis Jisus, íštü Joan kutäma völi, muni Galileä'. 13) i kolis Nazaret, vojis i kuéis öni morjedor Kapernaum karin, Zavulon i Neffalim gögürin. 14. med loas Isaia proroklän vöjpmis, kodí vöjpä: 15) mu Zavulonlän i mu Neffalimlän, tuj kuža Jordan sajin Galilea vojtirjaslän. 16) pukališ vojtirjas pemidinän azisnäs ižid jugid; i pukališjasli pemid kulan störanän vošis jugid nili. 17) sekisän kuéis Jisus vedelni i vöjpnü: pökajtée matistis ved íebesnä j carstrü.

18) Vetligän Galilejskäj morje dorti, azis kik vokäs, Simonäs, kodí šuše Petr, i Andrejäs voksä silis, tí éotigän morjeä', nia ved völinis éeri kíjsjas. 19) i vöjpis nili: me börsäne loktü i tijantü me kara mortjasäs kíjsjasän. 20) nia öda kolisnäs tijas i si börsän muninäs. 21) i munäm börin setis azis mukäd kik vokäs, Jakäs Zevedejlis i voksä silis Joanäs, as pižanis Zevedej ajkad, vočligän assinäs tijasnisä, i koris niže. 22) nia öda kolisnäs piž i assinäs ajnisä, muninäs si börsän. 23) i vetlis Jisus bidcän Galilea gögür, velädis niže éukartémjasin i vistölis evangelie carstvüls i burdädalis bidcama visäm i bidcama vermitäm vojtirüs. 24) i peti juor si pomlas Siria kuža i vajedlisnäs si dorä' bidcän visisjasäs, kodjas visisnäs bidcän bässän i tölissän, i kodjas kiän i kokän iz verminäs vörsini i burdädis niže. 25) i muninäs si börsän una vojtir Galileais i daskaris, Jerusalemis, Judeais i Jordan sajis.

V. Fejezet (vitüd jur).

1) Vojtirjas azimistän kajis göra vilä', i kor puksis, sek vojisnäs si dinä' vedéčjas silän. 2) i sia assis com vostimistän, velädis niže, vöjpigän: 3) majbiräs kušjas lolän; nilän ved vijjim íebesnä j carstrü. 4) majbiräs bördisjas; nia ved gažmasnäs. 5) majbiräs ramjas; nili ved loas mu. 6) majbiräs éigjalisjas is vatämjas veskid pidla; nia ved pötasnäs. 7) majbiräs milästajas; nia ved loasnäs milüjtämaús. 8) majbiräs söstäm-sölömajas; nia ved jennäs azasnäs. 9) majbiräs miritisjas; nia ved pijanjas jenlän šušasnäs. 10) majbiräs vötlämajas veskid pidla; nilän ved vijjim íebesnä j carstrü. 11) majbiräs ti, kor juorasnäs tijantü i vötlasnäs i šušasnäs bid lok ki ti vilanüd veskidtäg me pomlasä. 12) rädüjtée i gažedée; tijan ved una med íebesajasin; siž ved vötlisnäs prorokjasäs, kodjas (völinis) vožin tišinnid. 13) ti vijjimäs sō mulän; kor sō dubälä,

mijjen solasas? sesseü nikićenin oz lősö, kuž sömin kistinü ortsü i taljoni mortjasli.

14) Ti vijjimäs jugid vojtirjasli: oz vermi kar žebžini göra vilin sulalisi. 15) i öztimistän bi, oz puktinüs sije vejt ulä, no bivižan vilä' i jugjalä bidänli, kodjas vijjimäs kerkain. 16) siž med jugjalas tijan jugidnid mortjas vožin, med ažasnis tijancinid bur karämnidtä i oškasnis ajnidtä tijancinid, kod nebesajasin. 17) in dumajtä, mij me voji rözeritni zakon libü prorokjasüs; me ig vo rözeritni, no tirtni. 18) veskidä ved vöjpa tijan: nebesa i mu munä; nikučäm med žöla gižäm zakonis oz mun sitäg, kicež bidcän oz tir. 19) kod kor razeritas eta žöla zapovedjasis ötikäs i velädis siž mortjasüs, sia žölažik šušas nebesnä j carstvün; a kod karas i velädas, sia ižid šušas nebesnä j carstvün.

20) Vöjpa ved me tijan; kor tijan veskidnid oz lö ižidžik knižnikjasis i farisejasis, on pirä nebesnä j carstvü. 21) kilinnid ti, mij vistaläma völi važjasli: in vi; kod vias, miža loas sudli. 22) a me vöjpa tijan: bidän, kod lögalä as vokis vilä' vešörü, miža loas sudli; kod vöjpas as vokislä: ninäm mort, miža loas ižid sudli; kod vöjpas: mikidäm mort, miža loas kuslitäm bijin sotčini. 23) i siž kor vajan assid kozin völtar vože' i sek mikid ilad use, ištä tenad vok lög kutä te vilad: 24) kol seče' assid kozin völtar vožas i mun vožžik, buras as vokidkäd, sek lok i vaj kozin assid. 25) miritči ödažik, kodkäd lög kutan, kicež te vijjim tuj vilin šikäd, med sia oz set tenä sudjali, a sudja med oz set tenä slugali, i med oz čotnis tenä turmaü. 26) veskidä vistala tenid: on pet setis, kicež on set med bör pöluškatü.

27) Kilinnid, mij vistaläma važjasli: in prelubodajstrujt. 28) a me vistala tijan: bidän, kod vizlas jöz götir vilä' lok dumaün, lubodajstrujtisnin šikäd as šölämas. 29) korže veskid sin tenad ilädä tenä, kiski sije i šibit as dšid; buržik ved tenid, med vošas ötik tor tenad, a ne ačid bidcän šibitäma loan kustäm bije'. 30) i kor veskid ki tenad ilädä tenä, kiski sije i šibit as dšid; buržik ved tenid, med vošas ötik tor tenad, a ne ačid bidcän šibitäma loan kustäm bije'. 31) vistalämaže völi: kor kod ležas assis götir, med setas silü juksan-gižäm. 32) a me vistala tijan: bidän, kod ležas assis götir, prelubodajjanieis öddor, sia čöktü sije prelubodajstrujtni, i kod ležemaäs bostas, prelubodajstrujt.

33) Bara ti kilinnid, mij vistaläma völi važjasli: vešörü in

böžitci, no kar, miĵĵin böžitcin gospod' voĵin. 34) meže vistala tijan : nikuĵ in böžitci, ni nebesaän, sia ved prestol viĵĵim jenlän. 35) ni muän, sia viĵĵim kokü silän ; ni Jerusalemän, sia viĵĵim kar iĵid carilän. 36) ni in böžitci as ĵurnad, si pomla miĵ on vermü te ötik ĵursi jeĵidäs, libü södäs karni. 37) medže tijan loas böžitcan ki : siĵ, siĵ ; abu, abu ; miĵže viti tais, sia viĵĵim lukaväjsän. 38) te kilinnid, miĵ vistaläma völi : sin sin pidla i pin pin pidla. 39) meže vistala tijan : in vocaše lokli, no korže vočkas tenid veskid ščokaä', bergäd sili i muödortä. 40) i kod muödä tekäd suditcini i mirdini tencid vilis paskäm, set sili i doräm. 41) i kod tenä nuädis askädis ötik vers, mun sikäd i kikäs.

42) Kod tencid korä, set, i kod muödä tencid üzdini, in ötkä-
 zit. 43) ti kilinnid, miĵ vistaläma : lubit assid vöktä i in lubit assid
 vörägtä. 44) meže vistala tijan : lubitä assinid vörägjasnidä, burki-
 lälä tijantä böžitedisjasäs, buräs karä, kodjas oz lubitnis tijantä i
 kejmä tijan lok karisjas i tijantä vötlisjas pidla. 45) med loannid
 pĵanjas as ajnidlän, kod viĵĵim nebesajasin, ista sia čöktä as
 šondišli leĵni juĵid lokjas vilä' i burjas vilä' i zerni veskidjas vilä' i
 lokjas vilä'. 46) kor ti kučannid lubitni tijantä lubitšasäs, kučäm
 tijan viĵĵim vitcini med ? i mitarjas ozäm siĵeže karnis ? 47) i kor
 okalannid assinid drugjasnidä sömin, miĵ viti karannid ? i väritäm-
 jas ozäm siĵeže karnis ? 48) loäže ti sipomla buräs, kuĵ i aj tijan
 nebesnäĵ viĵĵim bur.

VI. Fejezet (kvajtäd jur).

1) Vitcise ĵuklini assinid milästinä voĵtir voĵin, kor aĵenis nia
 tijantä ; a muödorni tijan oz lö nikučäm mintäm as nebesnäĵ ajsäinnid.
 2) korže te ĵuklan milästina, in oĵiš asnad, kuĵ licemärjas karünis
 voĵtir čukarjasin i uličajasin, med veskü oškasnis nje voĵtir ; veskidä
 vistala tijan : nia bostisnis nin aslinis med. 3) a te siĵ ĵukli miläs.
 tina, med oz töd tenad šulga ki, miĵ karä veskidid. 4) med loas
 milästina tenad gušen i aj tenad, kod aĵe gušen, mintas tenid javnä-
 5) i kor keĵman, in lö kuĵ licemärjas, kodjas lubitänis voĵtir čukar-
 jasin i uličajasin sütälämän keĵmini, med aĵasnis nje voĵtir ; veskidä
 vistala tijan : nia bostisnis nin aslinis med. 6) a te, kor keĵman, pĵir
 as kumad i assid obäs sipti, keĵmi as aĵidli, kod oz tidö, i aj tenad,
 kod aĵe gušen, mintas tenid javnä. 7) keĵmigänže, in viti šornitä,
 kuĵ väritämjas ; nia ved dumajtänis, istä as una šornitämnanis

loasnīs kilāmaūs, 8) in loä nikojd; tödä ved tijan aj, mijjīs tijan nužda, kortežnīd. 9) a ti kejmä siž: Aje mijan, kod vijjim űebesajasin, med svjatitćas tenad nimīd. 10) med voas tenad carstvūid; med loas tenad vōljaid, kuž űebesain i mu vilin. 11) űainnumās mijanćunum vaj mijan talun kežū. 12) i kol' mijanćunum użjesjasnumās, kuž i mi kolalam assunum użjesjasnumli. 13) i in nuād mijantū űlednī, a viž lukavājis. tenad ved vijjim carstvā i vin i slava vākjas kežū. amin.

15) Kor kućannīd ležnī mortjaslis grāžjas, ležas i tijanćinīd tijan űebesnāj ajnīd. 15) i kor on kuće ležnī mortjaslis grāžjas, oz lež i ajnīd tijan tijanćinīd grāžjas. 16) korže vižalannīd, in loä gažtāmās kuž licemūrjas; nīa ved olānīs sek šog čužāmaūs, med ažasnīs vižalām nīlīs vojtir. veskidā vistala tijan: nīa bostinīs nin aslinīs med. 17) a te vižaligad majt assīd jurtū i miški assīd čužūmtū. 18) med oz petkedēi mortjasli vižalāmīd, no as ajīdli, kod oz tidō: i aj tenad, kod aže gušen, mīntas tenīd javnā. 19) in ćukartū aslinīd mīj bur mu vilin, kōn gag i sim šojā i kōn gušasišjas kodjānīs i guānīs. 20) no ćukartū aslinīd mīj bur űebesain, kōn ni gag ni sim oz šoj, i kōn gušasišjas oz kodjānīs i oz gunīs. 21) kōn ved bur tijan, setān loas i šōlāmnīd tijan.

22) Jugdādiš aslid vijjim sin; i siž sinkū tenad sōstām, bidcān aćid loan jugīd. 23) korže sin tenad lok, sek bidcān aćid pemīd loan, i siž kor jugīdiš te pićkad vijjim pemīd, sek pemīdiš kućām nin? 24) nikod oz vermī služitnī kik gospodinli; libū űtikskū lubitas a muōdsū oz: libū űtikis dīnā' kutćiśas, a muōdsū kolas. on vermū služitnī jenli i mamonli. 25) sipomla vistala tijan: in tōždiše as lonanīd, mīj tijan šojnī i mīj junī, i mījjen asnīdā pastādni, lolīd abuām ižīdžik šojanīs i astū pastādāmīs? 26) vižedā űebesnāj ticajas vilū; nīa oz kōžnīs, ni oz vundinīs, ni oz ćukartnīs sušegū, i tijan űebesnāj aj verdū nīje. ti abuām nīs buržikās. 27) kodže tišīnīd tōždāmān vermas sodtīnī as bidmāmīslī žōt űtik girža kuža. 28) i paskām pomla mīj tōždišannīd? vižedā muvī turinjas vilū, kuž nīa bidmānīs, oz rōbitnīs, ni oz pećkinīs. 29) vōjpa me tijan: i Solomon as bid slavanas siž iz pastašli, kuž űtik nīs. 30) korže muvī turin, kod ton bidmā, i asi šībitāma loas paće', jen siž pastādū, ozāmīj tijantū zejžik, eća vāritiśjasū!

31) In tōždiše, šornān: mīj mijan šojnī, libū mīj junī, libū mīj pastōnī? 32) bidcān ved sije vāritāmjas korsēnīs; tödä ved

ńebesnáj aj tįjan, mįj taja bídĉĉn tįjan kolä. 33) korše vožžĉik carstvü jenlĉs i veskĉd silĉs, i sĉa bídĉĉn setĉas tįjan. 34) i siž in töžďiše asja lun pomla ; asja lun aĉĉs kuĉas töžďisni as pomla ; ĉĉrmas bĉd lunli aslas töžďišem.

VII. Fej. (sĉizimäd jur).

1) In suditü, med on loä suditümaäš. 2) kuĉäm sudän ved suditannĉd, seĉämĉn suditasniš i tįjanü ; i kuĉäm murtäsĉn murtalannĉd, seĉämĉnže murtalasnĉs i tįjan. 3) mįjže te ažan as vokĉd sinmĉn ũ, a as sinsĉd on aži i ker. 4) kuž že te vistalan as vokĉdli: vaj me bosta te sinsĉd ũ, kor tenad aslad sinmad ker ? 5) licemär, bos vožžĉik as sinsĉd ker, i sek ažan bosni as vokĉd sinmĉs ũ. 6) in setü vežaš ponjasli i in šĉĉblalä assĉnĉd dona ĉzjas porsjas vože', med oz talönĉs nĉa as kokjasnanĉs, i bergedĉĉmistĉn med oz košölinĉs.

7) Korü i setĉas tįjan ; korše i ažannĉd ; zikedĉe i vostasnĉs tįjan. 8) bĉdĉn ved, kod korü, bostas ; i kod korše, ažas ; i zikedšĉsli voššas. 9) vijjĉmäm ti kostannĉd seĉäm mort, kod, kor piš silĉn korü silĉs ĉan, setas silĉ ĉz? 10) i kor korü ĉeri, setas silĉ zmĉj? 11) i siž, kor ti vijjĉmäs lokäs, kužannĉd as pijannĉdli setöni burĉs, kĉmĉn unžĉik bur tįjan ńebesnáj aj setas korĉsjasli si ordĉs. 12) i siž bídĉĉn, kuž tįjan kolä, med karasnĉs tįjan mortjas, siž i ti karü nili ; sĉĉn ved i vijjĉm zakon i prorokjas. 13) pirü ĉĉgĉm öbäsjasäd, sipomla mįj ota öbäsjas i ota tuj nuädĉnĉs vošäm vilä i una vijjĉm munĉsjas seti. 14) kuž ottĉm öbäsjas i ĉĉgĉm tuj nuädä olĉmä, i eĉa nĉje ažišjas.

15) Vĉĉĉše pörjalĉš prorokjasĉs, kodjas volasnĉs ti đĉnanĉd ižku paskämĉn i piĉkin vijjĉmäs lok köinkojďüš. 16) ni karĉmjas šörti töđmalannĉd nĉje ; ĉukartĉnĉsĉm liežnög vilĉs vinograd, libä jön vilĉs smokvajas ? 17) siž bĉd bur pu vaje bur votĉs, a lok pu vaje lok votĉs. 18) oz vermĉ bur pu vajni lok votĉsjas i lok pu vajni bur votĉsjas. 19) bĉd pu, kod oz vaj bur votĉsjas, keralĉnĉs sije i šĉĉblalĉnĉs bĉje'. 20) i siž nĉje votĉsjas šörti töđmalannĉd nĉje,

21) Oz bĉd vöjpiš menum : gospod'! gospod'! pĉras ńebesnáj carstvüä', no karĉš me ajeĉlĉs müödämsä, kod vijjĉm ńebesajasĉn. 22) si lunü' una vöjpasniš menum : gospod'! gospod'! igĉm te nĉmnad mi proroĉestrujtä, igĉm te nĉmnad bäsjasüs vötlalä, igĉm te nĉmnad una ĉudesajas karlä ? 23) i sek vistala nili : me nĉkor ig töđli tĉantä ; munü me đĉnšum lokäs karĉsjas. 24) i siž bĉdĉn, kod kĉzas taje men-

ćum kījas i karas sišörti, loas sajda mortkojd, kod karis assis kerkasä iz vilä'. 25) i muni zer, i vizitisiñis jujas i pölälisniñis töjas i uskedćisniñis si kerka vilä', i iz us, ištü puktäma völi iz vilä'. 26) i bidän, kod kīzas taje menćum kījas i og kar sišörti, loas jöj mortkojd, kod karis assis kerkasä lä vilä'. 27) i muni zer i vizitisiñis jujas i pölälisniñis töjas i uskedćisniñis si kerka vilä' i us, i ušem silän völi ižid. 28) kor Jisus pomjalis sia kījas, vojtir divutćisniñis si velädäm vilä'. 29) sia ved velädis niže' kuž vina mort, a abu siž, kuž knižnikjas i farisejjas.

V.

Sziszolai nyelvjárás.

Közmondások Wiedemann zürjén szótárából.

1. *ižid ban, da ičet šań* nagy arcz, de kicsiny szép(ség).
2. *bariš libö variš* mindent vagy semmit (szó sz.: hasznót vagy ragadozó madarat, hóját).
3. *besliš kulan lun tödiš* mindentudó (szó sz.: az ördög halála napját tudó).
4. *pidö kö puktan, matišžik boštan* ha bele teszesz, közelebről veszesz.
5. *dona da bićem, dontöma da umöl* drága, de jó; olesó, de roszsz.
6. *dış da agsašan* lusta [vagy ugyan], de boronálsz (хоть не люблю, да смѣйся, Szavvajitov: zürjén szótára).
7. *sa-gežön oz pož kiškini* fűzkötéllal nem lehet húzni (azaz: önféjével nem lehet okoskodni).
8. *jen kö oz gimišť, «svjat svjat» on šu* ha az isten nem dörög, nem mondod: szent, szent.
9. *iz iz vilö kö köre* (= emberére akadt).
10. *kik iz-ki kostin sömın ne völliñi* mindent megpróbálni a világon (szó sz.: két malomkö között csak nem lenni).
11. *kıt jemıs, seti i sunitıs* a hol a tű, ott a czérna is (= az alma nem messze esik a fájától).
12. *köpejka jeršitni kor-kö kežö sizim göröd sajö* a kopékát valamikorra (= szükség esetére) hét csomó mögé [kell] eldugni.
13. *tajö menim gorš vilö jiki moz sulalö* száalka a szememben (szó sz.: ez nekem a torokra száalkaként áll).
14. *ižid jur, da ičet milkid* nagy fej, de kicsiny ész.

15. *omöl kajlöm omöl i silöm* rossz madár[nak] rossz az ének(e) is.

16. *vož gotrašemiš da vož četčemiš oz kajtčiniš* a házasodás előtt és az ugrás előtt nem bán meg az ember.

17. *juris vilö on kaj* a fejnél magasabbra [tkp. a fejtől földre] nem emelkedel.

18. *díš-lida kañli šaň olöm* lusta macskának jó élete [van].

19. *kažalín, kiž šidťo ažalín* megjegyezted, hogyan savanyítottad meg káposztás levesedet.

20. *ižid ižid kerka, da sömín kik öšín* nagy nagy egy ház, de csak két ablak.

21. *vitčisiš möskös oš oz košal* az óvatos tehenet a medve nem tépi szét.

22. *šira-kaña on košas* egér s macska közt nincs küzdelem (szó sz.: [mint] egér s macska nem küzdesz, nem lehet küzdeni).

23. *mössö šojn, kuksö en nin žalit* a tehenet megetted, ne sajnáld most a borjut.

24. *sir-kurđ, da ma-junol olömiš* keserves (szurok-keserű), de mézédes az élet.

25. *sin-kimiš vilö on kaj* a szemöldöknél fölebb nem emelkedel (v. ö. 17).

26. *kinöm pöt, mišku újttöm* a has jóllakott, a hát veretlen.

27. *kinömtö on pörjal* a hasadat nem csalod meg.

28. *kirniš kirnišli sin oz kokišt* holló hollónak szemét ki nem vájja.

29. *kodir li uše, seki i lias* vagy *li usigön i lias* mikor a lé (nyirfalé, nyirvíz) esöpög (tkp. esik), akkor csapold is meg.

30. *lok jöz lokön, a jen milöštön* rossz emberek rosszal, de isten jósággal (kegyelemmel).

31. *olö, da lud surťo* kapa-kaszakerülő (szó sz.: él, és a rétet fingja = tétlenül jár).

32. *ötiös i rok lukalas* egy ember nem tehet mindent (szó sz.: egyet a kása is megdöf, öklel).

33. *lukasan möšli jen šur oz set* öklelős tehennek isten nem ad szarvat.

34. *nebid kil čegöm litö jitas, a čorid kil bidsa litö čegas* gyengéd szó törött csontodat majd összeilleszti, de a kemény szó minden csontodat összetöri.

35. *ńora pu on vešköd, lok mortös on velöd* görbe fát nem egyenesítsz ki, rossz embert nem tanítasz meg [oktatsz jóra].

36. *volästöm nõb oz kolas* hordókötel nélkül való teher nem marad meg [leesik].

37. *oškis polzem mort i mirjis polö* a medvétől megijedt ember a fatuskótól is fél.

38. *me abu žö pajtöm Pedör* én ugyan nem vagyok rész nélküli Péter (= még nem vagyok utolsó ember).

39. *ötik gön, da pas' vagy: köt ötik-göna, da med žö röli pas'* egyetlen szőr, de (mégis) bunda v. habár egy szőrű [is], de légyen ám bunda.

40. *va vilö bi pestini* vízre tüzet gyújtani (hiábavalót cselekedni).

41. *pon sojas kö, jona vorsas* ha a kutya eszik, igen játszik.

42. *bid poplön as ustav* minden papnak [meg van] a maga szabálya.

43. *sar oz pörismi, delö oz šismi* a cász nem öregszik meg, a dolog nem rothad el.

44. *pöt čigjalšjas oz vežört* a jóllakott nem érti meg az éhezöket.

45. *kiz, kiz pu, da jilis abu* hosszú, hosszú fa, de nincs csúcsa.

46. *ne bid tor zepö* (v. *dozö*) *pukti* ne tégy mindent a zsebbe (v. az edénybe) (= nem kell mindent oly szigorúan venni).

47. *ji bidös, mitčav pidös* jég mindenki, mutasd a feneket (= a látszat gyakran csal).

48. *töl kežö on ol, gač pičkad lim pıras* a szélben ne lakjál (időzzél), *nadrágodba* belehatol majd a hó.

49. *ne-kod ruön oz pöt göztöl* (tkp. gözzel) senki sem lakik jól,

50. *ruč oškös tödö* a róka ismeri a medvét.

51. *en seral, pišid ježižik on lo* ne csufolódjál, fogadnál fehérebb nem leszel.

52. *me ted kik sin da kojmod milkid seta* én neked két szemet és harmadikúl észet adok.

53. *kodir šuis loö, seki i mera* ha a gabona lesz (meglesz) akkor a mérték is [meglesz].

54. *amöstöm gör pomö šurni* szántóvas nélkül való ekére akadni.

55. *öti mös štälö, da biđönös lakas* egy tehén szarik és mind (a többit) berondítja.

56. *šebras sörti i nužöđci* a takaró szerint nyújtózkodjal is.

57. *töđčas mort olöm sörti* életéről (v. szerint) ismerik meg az embert.

59. *lok mortli kašön sinmas on čėčičšt* rossz embernek macskával nem ugrasz a szeme közé (szemébe).

60. *turiös kos pu jliš vištalni* a darút a száraz fáról [le]beszélni (= ostobaságot összebeszélni, dicsekedni).

61. *ičetik, ičetik ti, da gögöris lakbađ* kicsiny, kicsiny tó, de [v. mégis] körülé fűzfa (*salix cinerea*).

62. *as užiš on döžmi* a saját munká[tól] nem boszankodol (v. unatkozol).

63. *miškö šibitan, vožö ušas* hátra dobod, előre esik.

64. *pöriš pon oz ut tirtöm pu vilö* öreg kutya nem ugat üres fára.

65. *nebida völsalö, da čoriđa uženü* puhán ágyaz, de keményen alszik az ember.

66. *šumis bon vilö vežni* szíjat hársért elcserelni.

67. *vojün biđ-tor piroj* éjjel minden perjegyökér.

68. *lok jöz voropön oz vermini kutni jenliš milöšt* rossz emberek fogantyúnál fogva nem bírják megfogni isten kegyelmét.

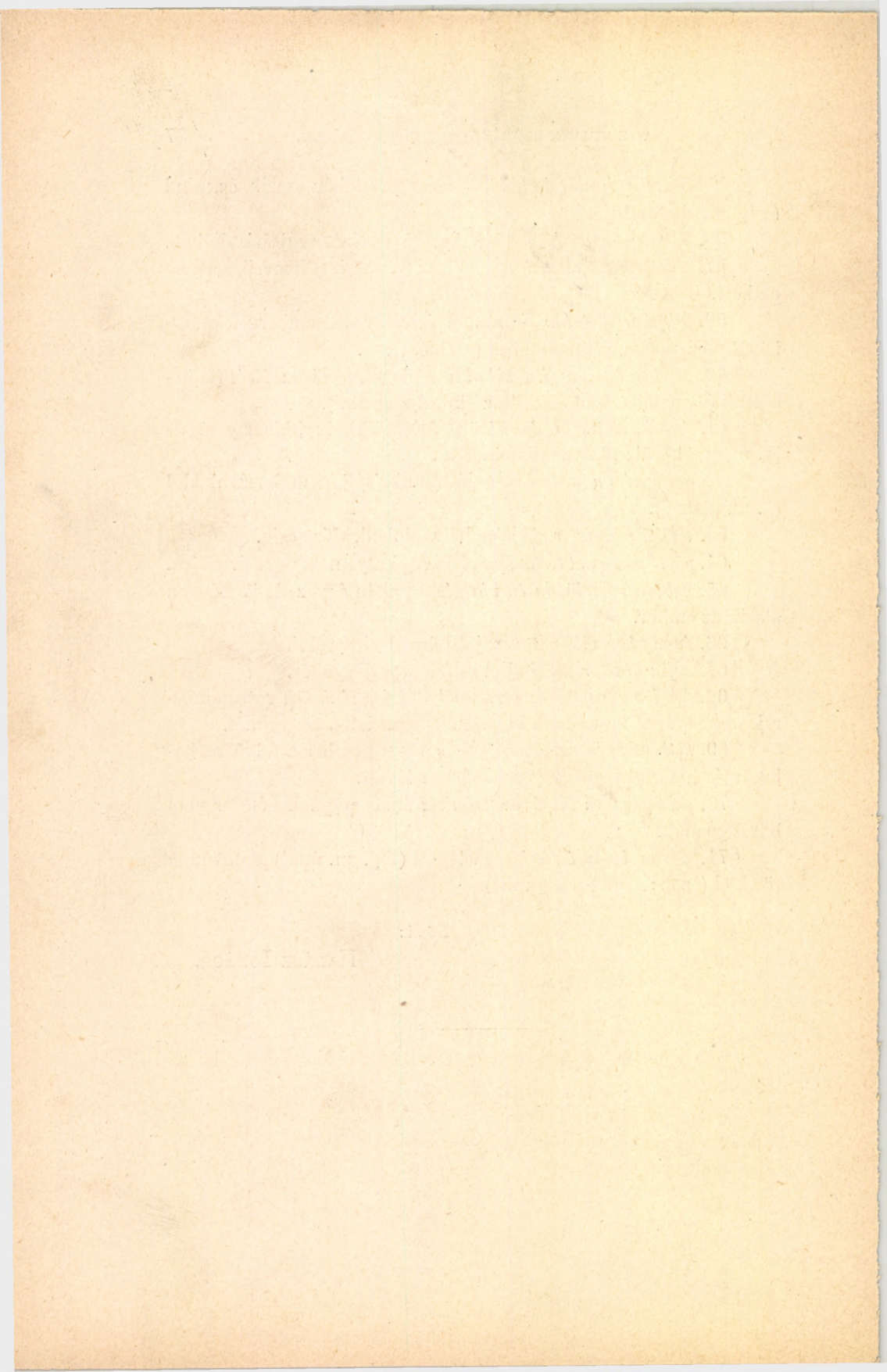
69. *kod mort ju vomön voškoltas* részeg ember a folyó torkolatán [is keresztül] megy [veszedelem nélkül].

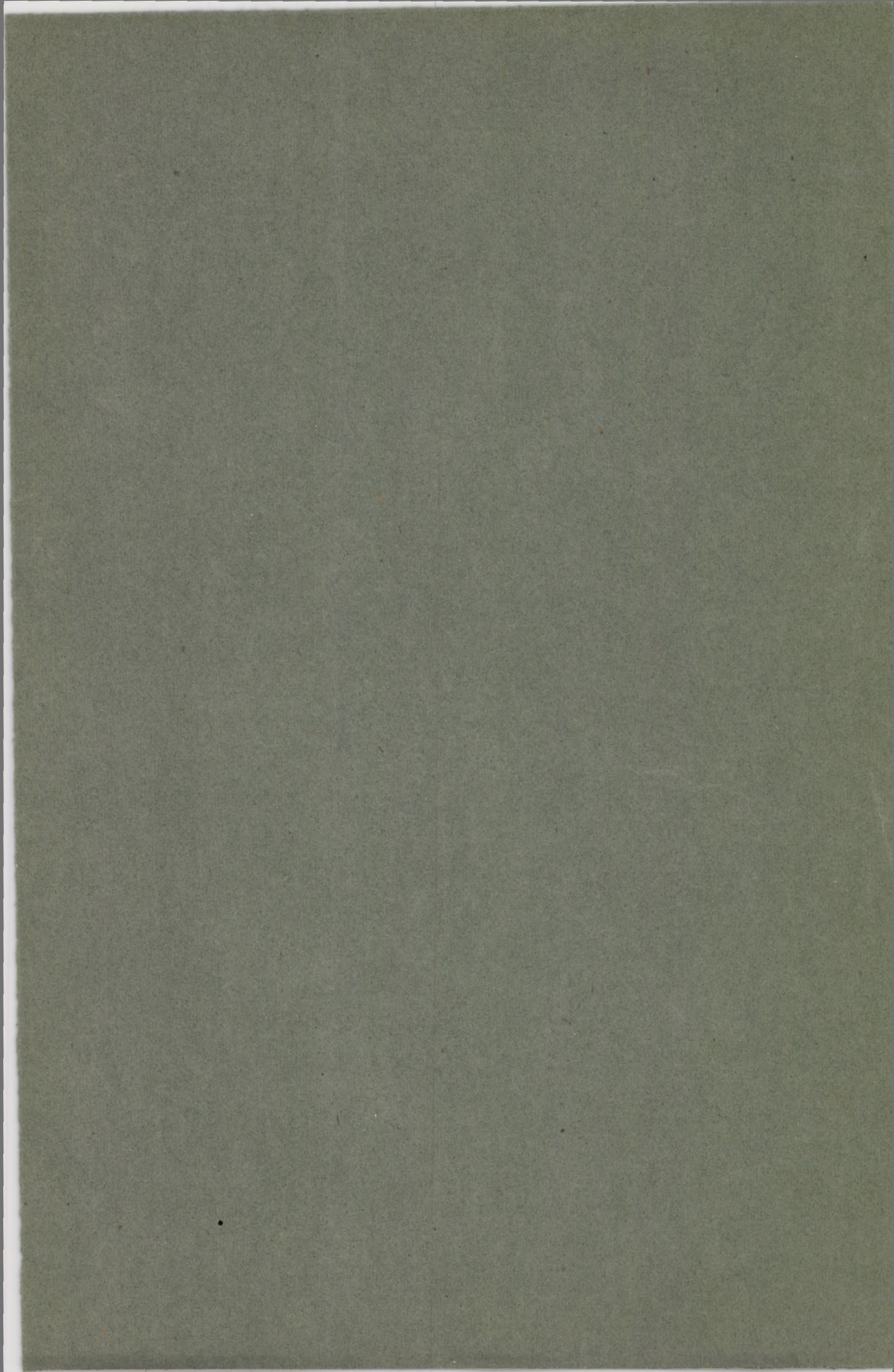
70. *peltöm popli kikiš oz zvönitni* süket papnak kétszer nem harangoznak.

71. *žarön li oz čeglaš* a melegtől (tkp. m. által) csont nem török el (azaz: a meleg nem árt).

Közli:

HALÁSZ IGNÁCZ.





Franklin-Társulat nyomdája.